17
Türkçe
Edebiyat

Babamın En Güzel Fotoğrafı

GÖNÜL KIVILCIM

AYRINTI

Türkçe Edebiyat Dizisi

BABAMIN EN GÜZEL FOTOĞRAFI • Gönül Kıvılcım

680

GÖNÜL KIVILCIM

Boğaziçi Üniversitesi'nde iktisat eğitimi aldıktan sonra yüksek lisansını Norveç'in Bergen Üniversitesi'nde kitle iletişim dalında tamamladı. Gazetecilik hayatına Berlin'de, *Aktüel* dergisi Almanya muhabiri olarak başladı. 1992-96 yıllarında Alman radyosu ve televizyonunda çalıştı. Yurda döndükten sonra gazecilik mesleğini *Radikal* gazetesinde ve NTV Radyo'da sürdürdü; yabancı televizyonlar için belgesel türünde yapımlarda görev aldı. 1998'den sonra edebiyat alanında çalışmalarına ağırlık veren yazarın ilk öykü kitabı *Kasaba ve Yalanlar* 2001 yılında yayımlandı. Bu kitaba adını veren öyküsü Unions Verlag tarafından yayımlanan *Liebe, Lügen, Gespenster* başlıklı Almanca antolojide yer almıştır. Gazetecilik yıllarındaki gözlem ve araştırmalarından yola çıkarak yazdığı ilk romanı *Jilet Sinan* (2001), Arnavutça'ya ve Rumence'ye çevrildi. *Parçalı Aşklar* (2004), *Yaşayan Tanıklarla Karaköy* (2010) ve *Suç Sarayı* (2012) yayımlanan diğer kitaplarıdır.

Ayrıntı: 680
Türkçe Edebiyat Dizisi: 17

Babamın En Güzel Fotoğrafı
Gönül Kıvılcım

Son Okuma
Tayfun Koç

© Gönül Kıvılcım, 2012

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
Federico Ciamei / Vetta / Getty Images Turkey

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım 2012
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-708-5
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Gönül Kıvılcım

Babamın En Güzel Fotoğrafı

TÜRKÇE EDEBİYAT DİZİSİ

Melekler Evi
Göksel Yılmaz

Akbisar Düşerken
Mahmut Şenol

Kurumuş Nehrin Yatağında
Uğur Erkman

Gecedegiden
Hüseyin Kıran

Arıza Babaların Çatlak Kızları
Ayten Kaya Görgün

Zeval
Nihan Taştekin

Bir Zamanlar Bakırköy
Tahir Musa Ceylan

Önceki Çağın Akşamüstü
Ömer F. Oyal

Akvaryumda Ölü Bir Balık
Mürselin Kurt

Fevkalbeşer Sair Bey ve Suskunluğu
Ömer İzgeç

Laf Evi
Serdar Aysev

Kayıp Taşlar
Asuman Bayrak

Fransız Balkon
Ahmet Coşkun

Boşluğun Sesi
Umut Dağıstan

Bir Tuhaf İntikam
Uğur Erkman

Karsuyu
Hüseyin Bul

I
Kırmızı Buğdaylar ve Kerametler

1

Birazdan Kızılırmak bir ayna gibi parlayacak ve Sema o aynada kendine bakacaktı. Yaklaşık yarım saat daha ana kız terminalde oyalanacak, otobüs ilkin bu heyula beton binayı, derken şehri, şehre ait son kalıntıları terk edip ufka uzanan yollarda tırmanmaya başladıktan sonra, Sema gözlerini ırmaktan yana çevirecekti. Kırıkkale otobüsü için kesilmiş biletteki yer numaralarını okudu. Ankara otogarındaydılar. Onla on bir. Bu numaralar Anadolu demekti artık. Dikenler, bükler, kırık dökük köyler, iki tepe arasına sıkışmış insanlar, ağaç tepelerinde geçen çocukluk, göç demekti. Yani hayatın ta kendisi.

Terminalde müşteri avlayan değnekçilerin önünden geçerken yazıhanelerin tabelalalarına, lacivert ceketlere, beyaz gömleklere, erkeklerin dudak üstüyle yetinmeyen bıyıklarına dikkat etti.

-Kırıkkale nereden kalkıyor?

-Yohardan, üst kattan.

Anadolu yalın toprak, yabanıl dildi.

-Şey... Bir çay içmeye vaktimiz var mı?, diye yanaştı peronda otobüsün dolmasını bekleyen şoföre ve onun aşağı doğru uzayan bıyıklarına. Ülkücü bıyıklarıydı. Bu görüntüyü sevmese bile adamın "Siz nerelisiniz abla" diyen sorusunu cevapsız bırakamadı. Çocukluğunun ülkesine aitti o bıyıklar çünkü ve birazdan annesiyle on ve on bir numaralı koltuklara oturup insanın hep yanında taşıdığı karanlık ülkeye, çocukluğa doğru yola koyulacaklardı.

Annesi gönülsüz yolcuydu. Deminden beri, terminale girerken, yürüyen merdivenleri çıkarken, kendilerine söylenen peronu ararken ağzını bıçak açmamıştı. Sema'nın bir şeyler yapması, biletteki yer numaraları kadar net şu gerçeği, Mualla Hanım'a anlatması şarttı: Ana kız arasında küslük olamazdı. Bugün küsseler yarın barışacaklardı. Murt gibi suratıyla peşinden gelen annesine aldırmamak, kalbini kırmamak, biraz daha dayanmak için onu oyalayacak bir insan görüntüsü, bir tabela, buna benzer şeyler aradı Sema. Geçecek diye düşündü şoförün sigarasını yakan muavini incelerken, hepsi geçecek. Hayatı ona zehir etmek için yanındaydı annesi. Sema sanıyordu ki yaşlandıkça bu ilişki rahatlayacak, annesi olgunlaşıp onu anlayacak, o annesini kabullenecek. Yıllardır oynadığı, evin bunalımlı kızı rolünü oynamaktan kurtulacak. Evet, bir roldü bu oynadıkları. Kızının seçimlerini tasvip etmeyen, sert anne. Annesi sertleştikçe beceriksizleşen, beceriksizleştikçe bunalım denen kuyunun bu sefer gerçekten dibine düşen Sema.

Aklına koyduğunu yapacaktı yapmasına ama anasının razılığını almadan olmazdı. Babası öleli beri sığınabileceği fazla bir yer yoktu zaten. Bir anılar vardı, bir de karşı yakadaki tıklım tıkış o ev.

Sema üç gün üst üste aynı rüyayı görmüştü: Bir koridor. Tahta, dar bir koridordu bu, duvarları yüksekti, yükseldikçe de yükseliyor-

du. Öyle yüksekti ki bir noktadan sonra ucunu göremiyordu. Ruhu daralıyordu Sema'nın. Koridorun bitişine doğru başına ailesinin toplandığı tabutu fark ediyordu. Amcasının tabutu. Niye öyle ferah bir evden çıktım da buraya geldim, diye soruyordu kendi kendine. Derken bu dar koridor muhteşem bir bahçeye açılıyordu. Bahçenin ortasında geniş bir ev, belli ki denize yakın, başını biraz kaldırınca deniz orada duruyordu. Evin her penceresinden nefis bir manzara görünüyordu. Tablo gibiydi, gayet net hatırlıyordu. Son pencereye geldiğinde uyanıyordu.

Derken, üçüncü günün sonunda hayat Sema'yı şaşırttı, babası öldü. Ani bir kalp krizi. Cenaze, mevlüt, gelen başsağlığı mesajları, günlerce ne yaptığını bilmeden yaşadı. Şimdi gerçekten o dar koridordaydı. İlk haftalarda annesini yalnız bırakmamaya özen gösterdi. Onun varlığı, istekleri, gözyaşları, açıp kapattığı telefonlar ayakta tutuyordu Sema'yı. Tek çocuk olduğu da düşünülürse bu geçiş döneminde yanında olması şarttı. Bazen babasının eşyalarını tasnifliyor, bazen eşe dosta yemek yapıyor, bazen boş gözlerle giderek daha yukarıya çıkan inşaatları seyrediyorlardı.

Anadolu yakasında yaşıyordu annesi, her gittiğinde yeni bir binanın yükseldiği, uçsuz bucaksız o beton denizinde. Bir zamanlar köşklerin önlerini süsleyen bahçeler, şimdilerde evlerin üst katlarından görünmeyen, ama geçmişi hatırlatmak istercesine girişte korunan nostaljik alanlara evrilmişlerdi. Zaten Sema'nın gözünde her şey yavaş yavaş bir rüyaya dönüşüyordu. Tereyağlı pilav kokusunun eksik olmadığı evin pencerelerinden bakınca görülen göğün mavisi, mesela, gerçek yaşamda karşılığı olmayan bulanık bir maviydi. Evdeki kurutulmuş çiçekler, zevkli zevksiz porselenler, ayrıca kahve, şeker, tuzun saklandığı demode birkaç kavanoz, annesinin senin için saklıyorum deyip durduğu, gümüş şeker tutacağı ve bir sürü kitap. Gün kararıp da akşam olunca çekmecelerdeki rüyalar fırlıyordu dışarıya. Kasabadan getirdiği lambalar, gaz lambaları, tahta bir havan, Sema'nın bebekken giydiği zıbınlar... Eksik olan tek şey hoşgörüydü.

-Ne bunlar anne?

-Senin karnelerin.

Merdiven başındaki dolaba kaldırdığı özel bir dosyanın arasında Sema'nın eski karnelerini bulmuştu annesi. İlkokul, ortaokul, lise karnelerini.

-Ne başarılı karneler. Hep teşekkür, takdir getirirdin, dedi.

-Senin takdirini almak içindi.

Sema otuz sekiz yaşındaydı; büyümek istediğini söylemeye çalışıyordu. Öyle mi dercesine baktı anası, yukarıdan aşağı hızlıca süzerek.

-Ben hep gurur duydum seninle.

Kaçıyordu belli ki, eleştirilerden iğnelerden sakınıyordu.

-Özel hayatım dışında, dedi Sema.

-Eh, onun notunu ikimiz de biliyoruz sevgili kızım.

Sıraların arasında sinsice dolaşan, öğrencisinin zayıf anını kollayan öğretmen tavrıyla geziniyordu evde acımasız Mualla Hanım. Çocukluğunun ülkesinden gelen adam, tayinini başka şehre çıkartalı beri detayları Sema'nın anlatmasını bekliyordu. Yine bağlayamamıştı bir adamı kendine, yine kaçırmıştı elinden. Yine geriye hüsran kalmıştı. "Tamam, anlaşıldı müdürüm!" Böyle derdi Sema ona, başarısızlığını yüzüne vuran annesine, ben beceriksizim, sen pilavı koy yine, kızın kaldığı yerden devam etsin, onunla her konuda zıtlaşacak huyu berbat bir devlet memuru değil de ne bileyim hali vakti yerinde, adı Söğüt yerine Halit olan bir diş hekimi bulsun bu sefer kendine; bunca yenilgiden sonra alttan almayı öğrensin bir zahmet, anasının açtığı subörekleri değil, söyleyemedikleri şişirsin boğazını bundan böyle, içine attıkları.

-Güzelleşmişsin bakıyorum, diyor Sema'nın annesi.

-Kilo aldım ondandır.

-Yakışıyor sana verme sakın.

Sadece Sema değil annesi de görüyor, sardunyalar kurumuş, alev rengi kırmızı sardunyalar.

-Sana yeni çiçekler almalı, diyor yüksek sesle düşünürek. Sonra içinden düşünmeye devam ediyor. Neydi annesinin en çok sevdiği çiçek?

Hazzetmiyor karşı taraf.

-Hiç zahmet etme, suyunu veremem.

-Fena mı olur biraz hareket edersin, çok hareketsizsin.

Susuyor, boş boş televizyona bakıyor. Babayı aradığını biliyor, o öleli beri patates çuvalına benziyor. Nereye otursa oraya yığılıp kalıyor.

-Bir daha hastaneye düşersen, geçen seferki kadar yanında olamayabilirim, diyor Sema.

Canın cehenneme dercesine bakıyor suratına.

Sofrayı, pilavın, tereyağının donduğu beyaz tabakları kaldırıyorlar birlikte.

Derken temizlik vakti çatıyor. "Gel yardım et de şu evdeki fazlalıkları ayıklayalım" diyen sesini işitiyor Sema. Yaşanmış onca yılı çıkarıyorlar evin toz yürümüş köşelerinden. Toz yürüyor hikâyelerin içlerine doğru. Anasının ondan sakladığı taş gibi ağır hikâye gelip onu parlatmasını, bavulun içindeki fotoğrafları zarfla birlikte ışıtmasını bekleyip duruyor. Babasının unutulmuş fotoğrafları ve o mektup. Sema henüz zarftan da bundan sonra olacaklardan da habersiz.

Bir ışık Sema'nın babası. Artık sönmüş bır ışık.

-Hadi girelim artık, diyor babasının eşyalarıyla dolu küçük odaya cenazeden beri giremeyen anne. Oda tıklım tıkış. Kıyafetlerin, kitapların, çalışma masasının, tozlu bir sandalyenin arkasında kalmış bavul için yardım gerekli.

-Tut ucundan da çıkaralım.

Ölümünden sonra atılacaklar atılmış, geriye kalanlar bu odaya doldurulmuştu. Raflarda yığılı film kutuları, yerde üstü üste çerçeveli fotoğraflar. Anne bavulla uğraşırken Sema bu fotoğraflara sırayla göz attı. Üçü birlikte çekilmiş siyah beyaz bir fotoğraf var en üstte. İlkokula başladığı gün olmalı. Sema fotoğrafa takılmış, dikilip dururken dışardan bir ses müdahale ediyor.

-Hadi şu bavula yardımcı olsana.

Eski deri bavulu, ite kaka zorlukla salona çıkarıyorlar. Kayışları açınca, yüzlerce fotoğraf, kutular dolusu basılmamış film fırlıyor bavulun içinden. Kenarı tırtıllı hatıra fotoğrafları. O dönemin kokusunu geri getiren fotoğraflar. İlkokul bahçesinde Yirmi Üç Nisan'da çektiği çocuklar, kalenin tepesinden kasaba, bir bayram sabahı cami çıkışında bayramlaşan erkekler, tarla sınırlarında yan yana iğde ağaçları. Bu son fotoğrafın ışığı o kadar güzeldi ki, işaret parmağı

büyüklüğündeki iğde yapraklarında rüzgârın hareketini hissetmek mümkündü. Cenaze sırasında babasının mezarının başında olmak bile bu kadar koymamıştı Sema'ya.

Sonra o zarf. Babası görünmez iplerle geçmişe doğru çekiyordu onları. Zarfın üstünde o zarif elyazısıyla Mualla yazıyordu. İçinde dörde katlanmış bir kâğıtta karısına döşenmiş satırlar. Ağlamamak için dişlerini sıkarak sessizce okudu. Annesi kâğıtta ne yazdığını sormadı.

-Kolay sanıyor, dedi sadece.

Kırmızı buğday tarlalarından söz ediliyordu, şu Sema'nın hiç bilmediği, annesinin de belli ki, bilmesini istemediği vasiyette. Şehirli kadınların aklına hiç gelmeyecek bir yere doğru akıtıyordu yolları kaybettikleri babası. Ana kızın kırmızı buğday tarlalarına yolculuğa çıkmalarını istiyordu son dileğinde.

-O makine nerde acaba? Babamın makinesi, diye kendi kendine mırıldandı Sema.

-Her zamanki yerinde.

İçi ezilerek yatak odasına seğirtti. Çıtçıtlı deri kılıfı açtı. Fotoğraf makinesi hâlâ pırıl pırıldı. İçinde film olup olmadığını merak etti. Numaratörün üstünde sekiz yazıyordu. Babasının yıkayamadığı son filmdi bu.

*

Sesinde kırlangıç telaşı olan matematik öğretmeni Mualla, hayat eşiyle varların değil yokların diyarı Anadolu'da, Sivas'a yakın bir köyde, mecburi hizmetini tamamlarken tanışmıştı. Ahmet. Önce adını sevmişti. Onun en yakın arkadaşının kız kardeşiydi inci küpeli Mualla öğretmen. Kalemler biriktiren, okumaya meraklı, söyledikleriyle çevresinde ilgi toplayan bir kız. Süslüydü aynı zamanda. Hiçbir şey takmasa minicik inci küpeler takardı. Ela gözlerine çok yakışan küpeler. Okulda epey dedikodusu yapılmıştı; alevli, gerilimi yüksek ilişkilerinin, uzunca bir süre öğretmen odalarındaki fısıltıları dinmemişti. Annesi babasından altı yaş büyüktü ve bu âşıkların umurlarında değildi. Dışarının düşmanca bakışlarına karşı kalkanları büyüktü zira: masallardan bozkıra taşınan bir aşk. Herkese inat herkesten

daha mutluydular ve arabaya atlayıp ilerde atanacakları köyleri, şehirleri, bu şehirlerin duvarları depreme dayanıksız okullarını, eğitime aç çocuklarını ziyaret ediyor, bu geziler sırasında muhabbeti ve aşkı hepten koyultuyorlardı.

Ahmet adı annesi için evrenin her yerine asılıydı, nereye gitse gözleri o adı arıyordu. Ahmet coğrafya öğretmeni ve aynı zamanda fotoğrafçıydı; bir arkadaşından ucuza düşürdüğü Lubitel marka Rus fotoğraf makinesi ile kafayı takmış doğduğu toprakların fotoğrafını çekiyordu. Böylece kaçıp gitmeye hevesli bozkır görüntülerini hiç olmazsa bir süreliğine kurtarıyordu. Nehir kıyısındaki söğüt ağacının narin yapraklarını, camiye giden ıssız yolu, tren raylarını, tepesinden kar eksilmeyen Erciyes'i, baharda bembeyaz bir sevinç kesen meyve dallarını, başaklar arasında paytak paytak yürüyen kızını, asırlardır aynı köylerde yaşıyormuş izlenimi veren inekleri, bozkırın görüntüsü hüzün veren sonbahar renklerini hiç usanmadan çekiyordu.

O günlerde, kasabalı bir fotoğrafçının koşullarında, uzun süre dayanacak baskılar yapmak neredeyse imkânsızdı. Yine de durmaksızın, neredeyse bir delinin frenlenemez enerjisiyle, çalışıyordu. Eğer düğmeye basıp gördüklerini bir kareye hapsetmezse, yaşadığı ülkeden, hüzünlü Anadolu istasyonlarından, trenlerin arkasından kara lastik çizmeleriyle koşan çocuklardan geriye hiçbir şey kalmayacaktı sanki.

Tahmin edileceği gibi aile evinin banyosunu karanlık odaya çevirmişti. Bütün kapları çamaşır makinesinin üstüne, bir de yanındaki küçük bir masaya yan yana diziyordu. Banyo perdesini sırf bu iş için değiştirmiş, siyah yapmıştı. Gecede taş çatlasa beş tane düzgün fotoğraf çıkıyordu. Birinci banyo, ikinci banyo babasının fotoğraf çalışmaları uzun gecelere sarkıyordu. Çeşmenin altında, akarsuda yeteri kadar banyo kimyasallarından arıtılmayan fotoğraflar zamanla sararıyordu. Yine de babasını karanlık odası kasabada bir efsane gibiydi. Leğenler, ilaçlı sular, geceleri yok olan baba, orada burda mandallı fotoğraflar. "Ben olsam" diyordu kadınlar annesine, "ben senin yerinde olsam" Sorun kimin, kimin yerinde olduğu değildi. Annesi değişik kadındı, bütün hayatı paylaştığı gibi, fotoğrafları da paylaşmak istiyordu babasıyla.

Onun fotoğraflarında insanı tekrar bakmaya yönelten bir his vardı. Yağmurlu havalarda çektiği fotoğraflar mesela. Kasabanın ıslak taşları. Şemsiyeleriyle koşuşturan insanların silutleri.

Yalnızlık duygusu. Anın yalnızlığı. Babasının fotoğraflarındaki en kesif duygu bu değil miydi?

Sade bir fotoğraf: Fabrika avlusunda öylece dikilmiş, canı sıkkın, gözleri fabrika saatinde bir bekçi. Belki ayın sonunu getiremeyen. Saatlere, fabrika düdüklerine rağmen yalnız. O fabrikayı, o avluyu bakılası kılan babasının seçtiği çarpıcı ışıktı. Fabrika bekçisinin çehresi bu ışığın yarattığı gölgelerle değişmiş, sertleşmişti. Kaşları daha çatıktı, elmacık kemikleri daha çıkık. Başka hiçbir şey yoktu fotoğrafta, yalnızca bekçi ve kopkoyu gölgesi. Bir de bekçinin gözlerindeki karanlık. Günün aydınlığına rağmen gözlerdeki bu karanlık fotoğraftaki mutsuzluk duygusunu yoğunlaştırıyordu.

Memleket ışıktı onun için. Kapalı havalarda yağmur yüklü bulutların altında simsiyah tarlalar, keskin güneşte kasaba çatılarının sokağa vuran sert gölgeleri. Bazen kasabadan kaçar, birlikte ırmak boyunda baba kız sessiz yürüyüşlere çıkarlardı. Babasının buna ihtiyacı vardı, arada bir hiç konuşmamaya. Sessizlik henüz yalanlarla dolu değildi o günlerde. Ya da havada dolaşan yalanları duymayan Sema'ydı. Fakat sözcüklerin hükmünden kurtulup boşluğun tınılarına odaklandıklarında bir sıkıntı vardı ellerine ayaklarına dolanan. Giderek artan bir sıkıntı. Babası, evlere sığmayan kutularda biriken fotoğraflarda kendisi de farkında olmadan, belli belirsiz bir sezgiyle hep bunu gösteriyordu: Bozkırda bir felaket gibi gezinen sıkıntıyı.

Fotoğrafları saklayacağı bir dükkân hayal ediyordu zaman zaman. Harmanda traktörün savurduğu ekin tozunu, köylerdeki çıplak ayaklı çocukları, bozkırın sessizliğini insanların gelip bir arada görebileceği bir yer. Hem burada birkaç vesikalık fotoğraf çekerek üç kuruş para da kazanabilirdi. İlk tartışma bundan dolayı çıkmıştı. Annesi, evdeki karanlık odadan daha büyük bir yer düşünemiyordu ve babasıyla kendisinden beklenmeyecek bir inatlaşmaya girmişti. Günlerce konuşmadılar, derken iş çığırından çıktı, klasik hikâyeydi, saçını başını yolabileceğini söyleyen anne gitti, baba evine sığındı.

Fotoğraf: yaşlı bir kadın karanlık evinden bahçeye çıkmış. Çerçevenin sağ tarafındaki eğri bacaklı, emzikteki kedilere bakılırsa mevsimlerden bahar olmalı. Kadın fotoğrafın diğer tarafındaki dumanı tüten tandıra yönlendiğine göre birazdan ekmek yapacak. Uzun kış aylarından sonra birden parlayan bahar güneşi gözlerini almış, onları koluyla kapamaya çabalıyor. Işık öyle yoğun ki, hareket etmemeyi tercih ediyor, durmayı, bana ne yapıyorsun dercesine, ufukta görünen bozkıra bakmayı.

Onun fotoğrafları sanki hep aynı soruyu soruyordu: bozkır bana ne yapıyorsun?

Sema annesinin evinde, yatak odasından getirdiği bir kutu fotoğrafa bakıyor, gelişigüzel seçtiği fotoğrafların gölgelerini inceliyordu. Doğduğu şu coğrafyayla babasının arasında başka bir bağ vardı. Fotoğraflarda çok net görüyordu Sema bu bağı.

Birden annesi karanlıkta kocaman iki mumu yakar gibi,

-Biz bu ülkeye adadık kendimizi, haberin var mıydı? Baban, ben, arkadaşları. Hepsini göze aldık. Neye yaradıysa!, dedi.

Hepsi gönülden bağlanmıştı seçtikleri alana. Bu öyle bir sevgiydi ki, ellerindeki tek hayatın hapislerde harcanabileceğini, parasız pulsuz çok rezil koşullarda yaşayacaklarını, birgün kim vurduya gitmenin işten bile olmadığını bilseler de vazgeçmemişlerdi.

Cümleyi duyduğunda gözleri kamaştı Sema'nın. Adanmışlık. Artık demode olmuş bu lafı en son ondan duymuştu, hayatını altüst eden, unutmak istediği bir isimden. Birden bayramlıklarını yeni giymiş çocuk gibi sevinçle boynuna sarıldı. Annesi onu şaşkınlıkla izliyordu:

-Niye öyle diyorsun anne? Yaramıştır tabii. Sizinle gurur duydum ben. Bak ne diyeceğim?

-Ne?

-Var mısın otobüse atlayıp oraya gitmeye?

-Nereye?

-Memlekete.

Annesi, suale gizlediği hinliği anlamaya çalışarak sırıtıyordu. Durumu kurtarmaya çalışan bir sırıtıştı bu. Fotoğrafların coğrafyasına gitmeyi önermişti Sema. Anasının pır pır kanat açıp duyanın surat

ekşittiği o topraklara uçmasını ummuyordu elbette. İç Anadolu'da hayat yavandı, gönül çelecek bir tepe, sahiplenilecek bir tarih yoktu belki ilk bakışta. Ama ne yapıp edip insanı kendine bağlayan bir deli gibi, babasını kendine bağladığına göre, meseleyi çözmek için kavuşmalıydılar şu sözü edilen tarlalara.

-Niye? dedi annesi. Niye orası?

-Geçmişi düşünürüz belki ne bileyim. Babamın fotoğraflarını, dedemi babaannemi düşünürüz.

-Sen git kendi hayatını düşün önce.

-Anne bi dinle.

-Neyi dinliycem?

-Ekimde bir hafta yalnızım, işim de yok.

-Ben gitmem artık oralara.

-Anne lütfen, bi dinle.

Döne döne akan Kızılırmak'ı, nehir kenarında uyuyan kırmızı buğdayları bulacağız da ne olacak demekteydi annesi.

-Ben çok gittim, biraz da başkaları gitsin. Hem babanınki saçma bir hayal, çıkar aklından, dedi.

Duyduğu son kelimeye sığındı Sema. Saçma da olsa bir hayaldi. Tanıdığı pek çok kişi için teslimiyet böyle başlamamış mıydı? Bir zamanlar vazgeçilmez olan hayalleri çöpe atarak. Sema, "Tamam o zaman ya gelirsin ya da bir daha yüzüne bakmam senin!" diyerek tehdit etti annesini. Bunu söyledikten sonra, bir yerden asla selamsız sabahsız ayrılmadığı halde, ona veda etmeden kapıya yöneldi.

Geldi annesi gelmesine de...

2

Nihayet ırmak kıyısında, dallarıyla nehre uzanan söğüt ağacının dibinde oturuyordu. Sonbaharın ritmine ayak uyduran ağaçtan, mekik şeklinde sarı yapraklar düşüyordu Sema'nın üstüne. Dünyayı unutmak için daha kaç yaprak gerekir? Cevap, havada dönerek yere düşen bir yaprak. Yaprak yağmuruydu bu. Eli kolu bağlı söğüt ağacının yapraklarını kaybedişini izlerken, bu ağacın altında ölebilirim, diye düşündü. Hayata atılan ilk adımlar buradaydı. Doğduğu topraklarda ölümden korkmuyordu.

Çocukluğunun ülkesi, adını caddelere, okullara vermiş bir su kıyısında başlıyor, beyaz çizgilerini hiç unutmadığı o gökyüzünde bitiyordu. Uzak şehirlerden gelip bozkırlı çocukların üstünden uçarak gözden kaybolan tayyareler çiziyordu gökyüzünü. Arada su değirmenleri, hasat zamanı canlanan, sonbaharda hüzünlü bir kahverengiye dönüşen buğday tarlaları vardı. Sonra, ırmağın bu yakasına kurulmuş Alevi köyleri, bozkırın terk edilmiş dinlenme tesisleri, geniş kalçalı kadınlar, toprağı hevesle süren traktörler.

Öğretmenevinin olduğu mıntıka eski bir Bektaşi köyüydü. Soluklanır soluklanmaz ilk iş buğday tarlalarını görmek için ne kadar yürümek gerektiğini sordu. Annesi surat asmaya devam ederek,

-Çok yakın diyebilirim, dedi.

Yol yorgunluğunu henüz atamamışlardı. Öğretmenevini işleten adamın odaya getirdiği iki fincan çayı minnetle içtiler. İnternette insanın aradığı her şey mevcuttu neredeyse.

-Tarlalar yaklaşık üç kilometreymiş buraya, dedi Sema annesine.

Orada, yıllardır gelmeyi reddettikleri şu coğrafyada olduklarına göre tarlalara da gidebilirlerdi artık. Gerçi henüz ekin yoktu tarlalarda ve sonbahar büyük bir hızla yayılıyordu. İnsan mevsimlerin değişimini toprak göz önündeyken daha kolay görebiliyordu. Yeni mevsime en başta nehir kıyısındaki kavak ağaçları teslim olmuştu. Kızılırmak vadisindeki kavakların yaprakları sonbaharın dilinden konuşuyordu. İstanbul'un çok uzağındaydılar, çocukluğun pek de net olmayan fotoğraflarına epey yakın bir yerde. Çocuklukla sembolik bir barışma olacaktı onunki. Bunun için buğdayların köklenmesini bekleyecekti. Şimdilik sadece tohumdu onlar.

Issız dinlenme tesisleri. Kasabanın merkezine toprak yoldan değil karayolunun kıyısından yürüyorlardı. Camiyi ve cemevini geçtikten sonra hemen arkada diye tarif edilmişti ekin yerleri. Alevi köyündeki bu mecburi caminin nerede olduğuna gelince, yol kenarındaki tahta kulübede meyve satışı yapan kadın: "Göbekten dönün kasabaya doğru, göreceksiniz" dedi. Daha göbeğe gelmeden yüzüstü bırakılmış bir dinlenme tesisi ve benzin istasyonuyla karşılaştılar. İkisinde de in cin top oynuyordu. Bir rüya kasabasıydı burası. Bu nehri, söğüt ağaçlarını, camiye giden yolu, yol üstünde satılan bal

kabaklarını, nehrin üzerinde uçan kuşları, traktörleri bir filmde ya da rüyada görmüş olmalıydı. Zamana kafa tutan şu bal kabağı yıllardır onu bekliyormuş gibi duruyordu orada. Bu tılsımı yaratan biraz da sessizlik olmalıydı. Sadece kendi seslerini duyarak yürüdüler sokaklarda. Ta ki onların hikâyesini ele geçirmek isteyen meraklı gözlere takılana kadar. Aylak aylak yürüyen iki kadına rastlamak önemli bir gelişmeydi gerçekten de burada. Hele o kadınlar dışarlıklı birileriyse. Sema umursamamayı yeğledi bu bakışları, az önce rastladıkları Amerika'daki kanyonları hatırlatan şu tuhaf şekilli kayaları düşündü. Diğer tepeler düz ve taşsızken Red Kit maceralarından fırlamışa benzeyen bu kayalar nasıl oluşmuştu acaba?

Öğleye kadar camiyi ve caminin bahçesindeki Hasandede Türbesi'ni gezdiler. Annesi temellerini Mimar Sinan'ın attığı yalın caminin bahçesine yel yeperek yelken kürek bir heyecanla dalmıştı. Cami hakkında bilgi alabilmek için bahçedeki türbe kapısına asılan telefon numarasını aradılar ve telefondaki mecalsiz sese kendisini bir an önce beklediklerini söylediler. Birazdan yaşlılık beneklerinden yüzü görünmeyen, kulakları hayli ağır işiten Celaleddin Demirhan gelecek ve Hasan Dede'yi, hakkındaki efsaneleri hevesle anlatacaktı. Türbenin anahtarı ondaydı.

İçerideki yeşil halıya basmadan ayakkabılarını çıkardı Sema, bu sırada Hasan Dede'nin torunlarından Celaleddin Demirhan'dan evliyanın şifa verdiği kişilerin listesini dinliyordu. Yatalaklar, çocuksuz kadınlar, evlilikleri bozulanlar... Annesine belli etmeden tabutun üstündeki örtüye elini sürdü ve yolunda gitmeyen hayatına Hasan Dede'nin şifa vermesini diledi. "İnancı olan alır, inancı olmayan boş gider" diyordu rehberleri. Benzer bir ifade çocukluğunun topraklarında ileride tekrar çıkacaktı karşısına. Kör, Allah'a nasıl bakarsa Allah da köre öyle bakar. Biri yanlış bakıyordu ama, bunun kim olduğundan henüz emin değildi Sema.

Hasan Dede dervişleriyle, hicri takvime göre 970'te, Horasan'dan gelmişti. Sekiz derviş getirmişti yanında, İshak, Ramazan, İsrafil, Emirze, Mahmut, Havahindi, İskender ve Işık, bunların tümü Alevi. Irmak yakınında, bir de güney cephesi olduğu için burası seçilmişti anlatılanlara bakılırsa. Bölgeye yerleşen Hasan Dede bağcılık ve

bahçecilikle uğraşmış, mucizeleri ve yetiştirdiği karpuzların büyüklüğü nedeniyle ün kazanmıştı. Hatta bu nedenle bölge, "karpuzu büyük Hasandede" olarak da anılmıştı. Hasan Dede'nin kerametlerine gelince...

Irmak karanlıkta parlıyor. Karşısındaki bu parıldama siyah tarlaların ortasında uzun bir dil gibi. Balkonun kapısını açıp manzarayı karşısında bulduğunda, önce ne gördüğünü tam olarak algılayamıyor. Zihnin gördüğü şeyleri yerine yerleştirmesi tuhaf bir süreç. Kapıyı aralıyor ama algının kapıları kapalı henüz. Sabah aynı yerde ırmağı gördüğünden emin. Öyleyse tarlaların arasından akan bu parıltı da suyun parıltısı olmalı. Karanlığa alışmaya çalışıyor Sema.

Celaleddin Demirhan'dan duyduklarının ayrıntılarını düşünüyor tekrar. Neydi? Bir kervan demişti, değil mi? Evet, o kayaların bir kervana benzediğini söylemişti. Yola sınır çeken tuhaf şekilli kayalar bunlar. Aslına bakılırsa, yorumları işitmeseydi, onların bir kervana benzediğini düşünmeyecekti. Ama önemli olan kayaların bir kervanı andırıp andırmadığı değil, buna duyulan inançtı. Rivayetlerle, evliya söylenceleriyle, türbelerle bir yurt yaratmıştı insan kendine. Korunaklı, rüzgârlarla dağılmayacak, işgallerle yıkılmayacak bir yurt. Askerler kalelere yüklenebilir, ormanları küle çevirebilirdi kuşkusuz. Evet bunları, hatta daha beterini de yapabilirlerdi. Ancak kerametlerle, masallarla yaratılan memleketi isteseler bile yıkamazlardı. Yasaklayabilirlerdi onu, bir süreliğine paylaşılmasına izin vermeyebilirlerdi ne var ki zihinlerden silemezlerdi. Peki ama onlar hep aynı buğday tarlalarında gezinir, aynı tepelere bakar, aynı hikâyelerle beslenirken Sema nerelereydi, ne yapmıştı? Sahip olduklarını parçalayıp üfelemekle geçirmişti zamanı. Şimdi onların yaptığını yapmalı, elindekilerle kendine bir yurt inşa etmeliydi. Sonsuza kadar gezinmeye devam edemezdi çünkü. Kuzeye ve güneye doğru akan çok nehirler görmüştü. Çok uzun yollar katetmiş, taşın acımasız soğuğunu bütün bedeninde hissettiği kiliselere girmiş çıkmıştı. Dışarısı karanlık, öğretmenevi aşırı gürültülüydü, rivayetlere sığındı Sema.

"Bir kervan geliyormuş, kervana Hasan Dede sormuş, yükünüzdeki nedir diye, onlar da soyacak diye korkup yalan söylemiş, taş var

yükümüzde demişler. Hasan Dede kızmış ve taş olun öyleyse demiş, onlar da taş olmuşlar. Bu kervan o gördüğünüz kayalık. Yakından baksanız devenin kafasını, hörgücünü görürsünüz."

Sabah olduğunda burnunda ırmağın kokusuyla uyandı. Suyun kokusuydu bu, ıslak toprağın, üşüyen, kederlenen, sevinen ağaçların kokusu. Ağaç gövdelerinde yaşayan böceklerin kokusu bir de. Karıncanın kokusunu hatırlıyordu Sema nedense. Böyle bir bilgi vardı koku dağarcığında. Çocukken yaptığı deneylerden kalma bir tortu muydu bu, emin değildi. Ama karınca ezmek, koklamak, her çocuk buna benzer şeyler denemişti sonuçta. İşte birdenbire, toprağa yapışmış, ezdiği ve kurtaramayacağı karıncaların kokusunu zihnine kaydetmek gibi tuhaf bir görevi üstlenmiş o çocuğu görüyor uzakta. Kuru toprağın rengini de. Toprak yaz kış renk değiştiriyor. Kimsenin onunla ilgilenmediği zamanlarda dünyayı unutuyor, karıncaların ve toprağın gidişatını takip ediyor küçük kız. Bir zincir gibi peş peşe yürüyen siyah karıncaların koku hafızasına kaydedilişi bu zamanlardan. Yıllar sonra önüne viski getirildiğinde karınca kokuyormuş hissine kapılıyor, tuhaf bir hissiyat bu ama yıllarca geçerli onun için. Şişenin kapağı açılır açılmaz alıyor kokuyu, tiksiniyor. Ezilmiş karıncaların kokusu hafızasını terk edene kadar viskiden ağzına bir damla bile koymuyor.

Kokular onu bugüne geri döndürüyor. Ekin yerlerini ziyareti daha ne kadar erteleyeceklerini merak ediyor Sema.

3

Köylü Mustafa ve karısına ertesi gün çevreyi keşfetmek için çıktıkları yürüyüşte rastlıyorlar. Altın saatler bunlar, güneş, bozkırı altın rengi bir ışığa boğuyor. Kırmızı buğdayları soruyorlar onlara. Sema, çiftçi Mustafa soruyu değerlendirirken, buğdayların arasında koşmaya başladı bile. Nasıl bu kadar net hatırlanabilir her şey? Başakları kılçıklı kırmızı buğdaylar yamaçlara ekiliyor. Baharda, boyunca uzamış buğdayların arasında, tarlanın sonunu bulana kadar koşuyorlar. Sonra tekrar tırmanıyorlar. Bir kere daha. Yamaç aşağı şimşek gibi iniyorlar. Birkaç çocuk onlar. Sonra hepsi buğdayları unutacaklar.

-Onun ekmeği de güzel olurdu, eve elli metre kala ekmek piştiğini anlardık burcu burcu kokardı çünkü, diyor Mustafa. Verimi çok olduğu için Rus buğdayı ekiliyormuş artık.

Karısı karşı tepeleri gösteriyor eliyle.

-Kaldıysa oralarda kalmıştır, diyor.

Başaklar serpildiğinde kızıl bir şölen gibi olan kırmızı buğday tarlaları. Çocukluğun nişanesi onlar.

-Rus buğdayı verimli ama ben memnun değilim. Nereye kadar, diye soruyor arkaya kaykılmış siyah kasketiyle Mustafa.

Mustafa'yla karısı nehir kıyısında, asırlık ceviz ağaçlarının altındaki iki katlı, kırmızı kiremitli evlerinde yaşıyor. Nehre ulaşmaya çalışırken buluyorlar onları. Vardıklarında yardımcıları kiremitleri onarıyor. Sonbahar hazırlıklarıymış, çatılar elden geçiriliyor, oluklar tamir ediliyor, odunlar depolanıyor. Tüpün üzerinde kaynayan çaydanlıktan demli çayı bardaklara pay ediyor Ayten. Kunduru. Kırmızı buğday demekmiş onların dilinde. Mustafa ve karısı, Sema'nın hiç duymadığı bu kelimeyi kullanıyor "kırmızı buğday" yerine. Tommiks Teksas kitabı okuyor gibi sanki. Kunduru. Mustafa'nın karısı, "Onu o yeşilimsi haliyle kesersin, ateşte pişirip elinde üfeler, ağzına atarsın, tadı güzel olur" diyor.

-Frik denir buna, kırmızı buğdayın friği güzel olur, diyerek karısının sözünü tamamlıyor Mustafa.

Ama kunduru Rus buğdayıyla yarışamazmış. Biri elli çerik veriyorsa öteki yetmiş beş çerik verirmiş. Sekiz kiloya bir çerik deniyor, tenekenin yarısıymış bu. Bir teneke on altı kiloymuş. Rakamları matematik dersine giren bir öğrencinin paniğiyle tekrarlıyor Sema.

Mustafa'nın karısı fiziğiyle, sözleriyle, çocukluğundan bildiği buralı kadınları hatırlatıyor ona. Siyah kısa saçları var, bedeni yapılı, kalçaları yanlardan taşıyor biraz, buranın dertleriyle uğraşmak için böyle toparlak, fazla kiloları dert etmeyen bir beden gerekiyor. Teni kurumuş bozkırda, cildi pütürlü ve yüzünde tek bir makyaj izine rastlanmıyor. Haşhaşlı börek pişirmiş Ayten, "Biz demin yedik" deyip tabağı önüne sürüyor. Böreğin, ayıklanmış cevizlerin, bahçeden toplanmış domateslerin keyfini çıkarıyor Sema. Ve Mustafa'dan köyü kuran Hasan Dede'nin hikâyesini dinlerken söğüt ağacından kopup

gelen sarı yaprakların bahçedekilerin üzerini kapladığını hayal ediyor. Yavaş yavaş kayboluyor, hışırtılı, kurumuş yaprakların altında kalıyorlar. Sonbahar yaprakları, insan seslerini, Mustafa'nın, Ayten'in, annesinin sesini bastırıyor. Bir an izini sürdüğü şeyler, annesiyle kavgaları, babasının fotoğrafları önemsizleşiyor. Önemli olan onların dışında kalan şeyler: nehir, su, toprak, gökyüzü, kırmızı buğdaylar, çamur, çamurların arasında biriken ölü yapraklar, uzaktan gelen köpek sesleri...

Sonsuzluk bu. Kısa süreliğine bozkırın sonsuzluğuyla bütünleşiyor, sonra başka bir yere, saatlerdir ağrıdan zonklayan başına dönüyor. Bir başağrısı ilacı. Ayten veriyor onu. Kendisi o şehirden bu şehre taşınır durur, yeni adlar, yeni telefon numaraları, damağında değişik tadlar biriktirirken, her bahar kırmızı buğdayı ateşte pişirip üfleyen Ayten.

Bütün bunlar olurken güneş dördünün arasına düşüyor ve hepsinden daha özgür. Daha doğrusu, dört kişinin içinde özgür olan sadece o. Dairenin içinde serseri mi serseri canı istediği gibi geziniyor. Yapraklar çoğaldı şimdi, öyle ki gündelik hayata dair pek çok ayrıntı onların altında görünmez oluyor. Sıra keyif sigarasını yakmaya geldiğinde, deminki çaydanlık, tabaklar, hatta etrafta en çok koşuşturan Ayten, onun şunca yıllık kocası Mustafa yok artık. Kış uykusuna yatmış olabilirler çoktan. Güz yaprakları bildik hayatın üstünü örtmüşken öteki hikâyeler çıkıyor ortaya: evliyaların mucizeleri, doğaüstü olaylar, hayatın olağanüstü yanları.

4

Çocukluğun topraklarında iki yalnız kadındı onlar, aralarında da iki erkeğin hayali. Erkeklere şimdilik dokunulmuyordu. Konuşulması yasak konulara dahildi onlar. Sema'nın içindeki granit taş gibi. O taşı Mualla öğretmene hiçbir şey hissetirmeden gidip nehre savursa mıydı?

Tabaklardaki ikramlarla karınlarını tıka basa doyurduktan, buradaki hayatın gidişatına dair epeyce malumat aldıktan sonra, nehrin şırıltılı sesine doğru yürüdüler Domates, biber ekili tarlaları geçtiler, onları hep orada bekleyen nehre hevesle yaklaştılar ve bir an babası-

nın çektiği bir fotoğrafa girermiş gibi oldular. Ana kız nehir kıyısında oturuyor, birbirine benzerliği insanın gözünden kaçmayan bacaklarını yan yana uzatıyorlardı. Renkler sönebilir, siyah beyaz bir fotoğrafa dönüşebilirdi bu görüntü.

Orada olmayan birine dokunur gibiydi anne, orada olmayan biriyle konuşur gibiydi Sema.

Yokluğu düşünüyordu ikisi de. Eksikliğini telafi edemediğimiz şeyleri. Nehir kıyısında yeri doldurulumaz bir yokluğun musallat olduğu iki kadındılar. Nihayet annesi ağzını açıp ona şunu söyledi:

-Ne düşünüyorum biliyor musun, dedi. Bir zamanlar buradan baktığımız vakit, başaklar rüzgârda deniz gibi dalgalanırdı.

Artık karşı tepelere bakamayan babasının yerine de seyrediyordu annesi oraları. Geçmiş, annenin gözünde capcanlı bir resimdi. Henüz burada yaşadıkları yıllarda mutfakta dağ gibi birikmiş bulaşığı bırakıp sırf kocası, "Hadi kalk dışarı gidelim" dedi diye, elindeki köpüğü sıyırıp çıkar giderdi. Söz dinleyen kadındı o vakitler. Saçları ıslaktı annenin, kurutup taramaya daha bulaşıktan çocuktan vakti olmazdı. Güneşli bir yere geldiklerinde, karısının nemli saçlarını tarardı Ahmet öğretmen. Teker teker açardı karışmış, düğüm olmuş yerleri. Annesinin o vakitler kızıla çalan gür saçlarını güneş ışığı ve kocasının parmakları tarardı. Çok tuhaf bir andı bu. Ondan başka kimsenin, üşenmeyip saçlarını tarayan erkeği yoktu bozkırda. İşte annesinin hissettiği boşluk, böyle tarifi zor cinstenti. Sema'ya son ilişkisinden miras kalan boşluğa gelince. Onu annesine anlatmaya cesaret bile edemiyordu.

-Asırlardır boşa akıyor bu ırmak, dedi anne. Hem de suya böylesine hasret şu toprakların arasından. Kızılırmak hep böyle aktı ve beş on kilometre uzağındaki köylüler yıllarca yağmur duasına çıktılar.

Köylülerin zavallığından konuşuyorlardı, kendi zavallılıkları yerine. Bir kadın olarak neler çektiğini anlatabilseydi keşke ona. Dikkati başka taraflara dağıtmak kolaydı. Anne senin neren acıyor, diye sormak istiyordu, neden kaçacaktı ki sordu da nitekim. İşte o zaman, dolaşmış saç tellerini açan babasından söz etti Mualla öğretmen. Güneşte ısınan yanaklarını ve inatçı saçlarını anlattı kızına. Sema, değişmez sandığı annesinin saçlarının eskisi kadar gür olmadığını fark

etti onu dinlerken. Azalan saçların boşluğu. Sema'nın da anlatacakları vardı aslında. Bedeninin eksik sevilmiş yerlerini, içimdeki granit taş diye adlandırdığı adam için verdiği tavizleri, değişen dünyayı, erkeklerin kadında artık bulamadığı kendini, kadının ve erkeğin ayrı ayrı yitirdiklerini, insanın hikâyesizleşmesini anlatmalıydı ona. Kendilerinden söz etmeliydiler.

İşte şimdi o buğday tarlalarına gitmek, başakların hışırtısını dinlemek istiyordu. Anne başka şeylerden söz etmeyi sürdürdü. "Akan yalnız su değil, Anadolu'nun toprakları da akıp gidiyor suyla birlikte" dedi. Ya da buna benzer bir şey.

-Anne ne zaman gideceğiz oraya?

-Unutmadın bakıyorum.

-Unutmayacağım da.

Sema'nın unuttuğunu sandığı her şey capcanlıydı burada. Şu topraklar, ağaçlar, şu ketum gökyüzü. Hissettiği güçlü duygular korkutuyordu onu. Çocukluk nereye yerleşmişse, insan bir yanıyla hayat boyunca oradaydı. Rüyalarıyla oradaydı. Korkularıyla oradaydı. Sema, hatıralar geri geldikçe, anılardan başka bir bağının olmadığı bu coğrafyaya ait hissediyordu kendini.

-Zıkkım mı var çıplak tarlalarda, ne yapacaksın gidip de?

-Evet zıkkım var. Bir hayalden konuşuruz seninle, olamaz mı? Eğleniriz biraz.

Daha o reddetmeden önerdiği şeyin saçma olduğunu bilmiyor muydu? Hayaller ve gelecek bahsini çoktan kapatmıştı annesi. Ama istiyordu ki değişsin, gençliğe dönsün annesi, tıpkı o günlerdeki gibi, gelecek deyince hızlı çarpmak ne kelime, delirsin kalbi. Özellikle babası öleli beri boş bir çuval gibiydi. Onun aslında bu toprakları sahiplendiğini biliyordu Sema. Direndiği bir şey vardı sadece. Yirmi küsur yıl geçmişti. Yeniden bağlanmamak için mücadele ediyordu. Bir de tabii şu babasının meselesi.

Çocukluğa dair düşüncelerini ona söylediğinde, sapından su almaya başlayan bir ayçiçeği gibi doğruldu sandalyede. Kamburu çıkmıştı, bedeni her geçen yıl biraz daha öne kaykılıyordu.

-Gideriz, tamam ama bu işi abartma.

Yıllarca şehirde yaşadıktan sonra artık bozkırın yabancısı olduklarını söylüyordu ki yanlış sayılmazdı. Ama Sema aynı oranda geldikleri şehre de yabancıydı. Ne var ki bunlardan konuşamazlardı, içlerindeki kuşkulardan bahsetmeleri uygun değildi. İnsanı hayata bağlayan kayışlar kopabilirdi her an. Sema yakınlarda bir yerde gıcırdayan kayışın sesini duyuyordu.

İnsanın böyle inatçı annesi olsun, bir de ikinci hayatı. Birinci hayatı annesiyle çarpışarak geçiyordu çünkü, ufukta barışa dair en küçük bir işaret yoktu. İşin kötüsü, inat konusunda ayna gibiydiler. Sema ona baktıkça kendini görüyordu. Bu yüzden oturup annesinin yumuşamasını beklemek yerine fotoğraflara sarıldı, babasının geçmişi yeşerten fotoğraflarına.

Aynı yaşlarda bir grup öğretmen istasyona yakın bir çay bahçesinde oturmuş yaklaşan bahara, yanlarında koşturan çocuklarına ya da Sema'nın sezemediği başka bir şeye seviniyorlardı. Annesi sigara paketini tek ve sinirli bir hamlede yırtarcasına açtı.

-Bırak şunları da konuşalım, diye tısladı.

Duymamazlıktan geldi Sema. Nice kavgalar atlatmışlardı, bunu mu atlatamayacaklardı. Çocuklara gazoz ısmarlanmıştı geçmişte kalan o keyifli günde. Çocukluk arkadaşının adını hâlâ hatırlıyordu: Semih. O neresinde duruyordu acaba şimdi hayatın? Öğretmen mi olmuştu babasının yolundan giderek, yaşıyor muydu? Bir sonraki fotoğrafta Semih rüzgâr gülü taşıyordu elinde. Semih'in yanı sıra yürüyen Sema'nın gözü arkadaşının dönen rüzgâr gülündeydi. Annenin gözü Sema'da. Atmaca gibi atladı üzerine, fotoğraflardı saldırının hedefi. Üçünü beşini kurtardı Sema ama geri kalanların kaderi annenin elinde ikiye bölünmekti. Çıldırmış gibi bağırıyordu:

-Ne işe yaradı bunlar? Babanı sürdüler. Onun gibisini bulamazlardı. Kim durdu arkasında? Gerçeği kim söyledi? Yalan hepsi baktığın şeylerin, duyuyor musun? Biz parasızlık çektik. Onlara hiçbir şey olmadı. Bayılıyor muydu baban İstanbul'da şoförlük yapmaya, sizin için yaptı ne yaptıysa.

Anne ne ona ne babasının ruhuna aldırıyor, nefret dolu gözlerle elinden çektiği fotoğrafları yırtıp nehre atıyordu. Bütün bunlar, onun deyişiyle nostaljiydi artık. Saate baktı Sema, dörde geliyordu. Nos-

taljinin saati değildi bundan böyle. Hava kararmak üzereydi. Annesi bir kere daha galip gelmişti, suyun kapıp götürdüğü yırtık fotoğrafları gördükçe hırstan ağlamak üzereydi. Bari ağlayabilseydi.

-Bak hele, gittiğinizi sanıyordum. Ayten adımlarını duyurmadan, tokyolarla gelmişti yanlarına. Korkuyla sıçradılar.

-Sen nerden çıktın?

-Gazel topluyorum, ocak için.

Annesi ona baktı, Sema annesine. Gazel! Kurumuş yapraklara kimse böyle demiyordu şehirde. İyi de suçlu kelimeler değildi, yapraklar da değildi. Hepsi aynı toprağın hamurundandı. Anadolu'nun ne olduğunu, kara saplanarak yürümeyi, dini gelenekleri, ehlibeyti, Anadolu mutfağını ondan iyi bilirdi anası.

Ayten'le konuşuyordu şimdi.

-Çok güzel burası, gidemedik, dedi ona.

Sesindeki yumuşamaya bakılırsa, krizden çıkardığı için minnettardı kadına. Suya gömülen deminki fotoğraflar ve su perilerini kaybetmiş hayatın içinden üç kadın. Fotoğraflar geri gelmeyecekti, malum. Annesinin suya savurduğu sonuncu fotoğrafta, eski bir Anadolu değirmeni geçmiş onu mahcup çıkarmışcasına sıkıntıyla dönüyordu.

Geceyarısı. Gündüz gördükleri insanlar sahneden çekilmişti çoktan, bozkırda tanrıların saatiydi bu saatler. Serinleyen hava ve nehir bunu duyuruyordu. Biraz temiz hava almak için öğretmenevinin etrafında ağır adımlarla yürüdü Sema. Bundan sonrasını kestirmeye çalışıyordu. İstanbul'daki birkaç arkadaşına seyahatin gidişatını özetleyen mesajlar attı, düşüncelerini netleştirmek için uğraşırken. Annesi yatmış olmalıydı, yaklaşık yarım saattir ortalarda görünmüyordu. Asansöre basıp tekrar odaya çıktı. Oda bomboştu, insansız. Bunu beklemiyordu, telaşlandı Sema. Merdivenlerden acilen indi ve annesinin nerede olabileceğini sordu resepsiyondakilere.

-Merak edecek bir şey yok, o da yürüyor sizin gibi, ana kız yerinizde durmuyorsunuz dediler. Öğretmenevi hâlâ bıraktıkları gibi kızartma kokuyordu. Akşam yemeğinin izleri.

Onu bulamamak korkusu adımlarını hızlandırıyordu Sema'nın. Bugün olanlardan sonra içi rahat değildi. Ya çekip giderse, insanlara ne derdi? O andan itibaren panik hâkimdi ruhuna.

-Anne?

Nehir kıyısında ses yoktu. Başına bir iş gelmesinden gerçekten korkuyordu şimdi.

-Anne beni duyuyor musun?

Ayakkabısı çamura batıyordu Sema'nın. Topu topu yarım saat olmuştu ayrılalı, ezilmemişti ya? Hem ezilse, buralar ana baba günü olurdu.

-Anneeee?

Sırtından ter boşalıyordı. Uzakta küçük bir ışık hüzmesi gördü. Yaklaştıkça, kaynağını kestiremediği bu ışığın, olsa olsa bir el fenerinden gelebileceğini algıladı. Annesi boğulmuş muydu? Sema hıçkırmamak için zor tutuyordu kendini. Yaklaşmaya başladığında ışık birden söndü. Ağaçlara tutunmak zorunda kalmıştı bir yere takılıp düşmemek için.

-Anne?

Ses yoktu. Sema nehri dinledi, fazla sakin gibi geliyordu etraf. Adım atmaya korkuyordu.

-Kimse yok mu?

Evet, onun yakarışını duyan biri vardı. Işık yeniden yandı.

-N'apıyorsun burada?

Ona eziyet etmekten zevk alan annesiydi bu. Kızılırmak'ın büyük su kitlesi hâlâ boşa akıyordu. Gidip boynuna sarıldı onun, ödünü patlattığını söyledi, yanındaki sigara paketini fark etti bunu yaparken. Sema'dan gizli zıkkımlanıyordu demek ki. Bugün olanları, yırtılan fotoğrafları, bir tarla alma fikrini falan düşünüyormuş.

Feneri kapıp ışığı onun gözüne tuttu.

-Neden cevap vermedin demin?

-Seslendiğini duymadım, diyerek savdı annesi onu başından.

Annesinin mütemadiyen oynadığı bir sağırlık oyunuydu bu. İşine gelmediğinde duymamış olmayı tercih ediyordu. Dünya onu mutsuz ettiğinde kulaklarını tıkıyordu. Konu iştahını çekerse müdahil oluyor, değilse perdeleri kapatıyordu. Ve asla ispat edemiyeceği bu keyfi durum Sema'yı delirtiyordu.

-Sağır mısın sen! Umarım bir gün hiç duymazsın da kurtuluruz.

Onunla ağız kavgasına tutuştukları çok olmuştu ama bu raddeye hiç gelmemişlerdi. İnsanın bir tane hayatı vardı ve bir tane annesi. Birinden bir tane daha olsaydı, hayat daha kolay akabilirdi. Ya daha yumuşak bir anne ya da insanı bu kadar zorlamayan bir hayat. Takılmışlardı, böyle giderse önünde kavga etmedikleri tek ağaç kalmayacaktı yakında. Birazcık huzur istiyorsa eğer derhal geri vitese takmalıydı. Son cevabın ağzından çıkmamış olmasını dilerdi Sema. Diz çöktü:

-Özür dilerim kalk lütfen odada konuşalım anne, dedi.

-Neyi konuşacağız o büyük hayallerini mi?

Bu küçük sokuşturmanın ardından ağaca tutunarak ayağa dikilen annesi, geri adım atmamaya kararlı olduğunu göstermek istercesine, son bir şey söyledi ona, "Buraya ait değilsin, unutma" dedi.

Toprağı kökleriyle yakalamış ağaçların ve tanrıların huzurundaydılar. Nahoş gerçeği haykıran birinin görevini üstlenerek, köklerin aşağıda bulunduğunu ama asıl yaşamın yeryüzünde olduğunu söylüyordu suratına.

Demek bir zamanlar ait oldukları yeri, Sema'nın zihninde hep canlılığını koruyacak olan anıları konuşmak yasaktı.

-Tamam kapatalım artık, dedi anne.

Büyüğüydü, sustu ama aradığı cevabın bu olmadığını görmek istemiyordu annesi. Bütün kapıları kapasalar bile geçmiş soludukları havaya sızacaktı. Bir alet yoktu geçmişin düğmesine basıp onu kapatacak. Ayrıca sararmış solmuş fotoğrafların söyleyemediği bir şeyler mutlaka olmalıydı.

5

Fotoğraf: Nehre eğilmiş yaşlı bir salkım söğüt. Sonra metrelerce öteye uzanan kökleri ve sağ taraftan resme giren bir kavak ağacı gövdesi. Dünyaya gelmek için sabreden dölüt, anne rahmine nasıl tutunursa, fotoğraftaki kökler de toprağa öyle tutunmuştular. Karanlık ve melankoli duygusu ağır basan bir fotoğraftı. Babası bunu neden çekmişti acaba? Onun kadar görüntülerle aklını bozmuş başka biri var mıydı civarda? Etrafı fotoğraflamak, günlük tutmak, bozkırdaki halkın hevesleri arasında olmamıştı.

Babasının çektiği onca fotoğrafın kaderine terk edilmişliği de bunun göstergesi değil miydi? Annesi dahil kimse onları bir sıraya sokmak zahmetine girmemişti. Sema haftalardır didindiği halde kim bilir kimin çekmecesinde, bavulunda unutulmuş fotoğrafların çoğuna ulaşma imkânı bulamıyordu. Kendini salmış bir halde kahvaltıya inerken, aklında yine bu iş vardı. Eksik fotoğraflar. İnternet üzerinden izini bulan bir çocukluk arkadaşını kahvaltıdan sonra arayacak, babasının arşivinin kaybolan parçalarını soracaktı.

-Eh yeter atık, kurtul şu fotoğraflardan, dedi birisi.

Annesiydi. Suçlu bulunmuştu sonunda, suçlu fotoğraflardı. Onun kahvaltının ortasında, ani bir patlamayla, fotoğraflara nefretini bu şekilde kusmaya başladığını duyup irkilmişti Sema. "Kurtul şu kasabadan" der gibi söylemişti bunu. Bir an rollerin değiştiğini fark edip kendi kendine gülümsedi. Sinir bozukluğuydu aslında gülümsemesinin sebebi. Şehirdeyken annesinin tutucu çıkışlarının arkasında kasabanın havasının, suyunun olduğunu düşünüp taşraya nefret duyan Sema'ydı. Aynı pozisyonda şu an kendisinin durduğuna inanamıyordu. Annesi, kırılarak neyin bu kadar komik olduğunu sordu ona. Bugünün anlaşılması için çok eskiden bahsetmesi gerekirdi, taşralı bir ailenin İstanbul'a taşınışından, etrafta farklı bir hayatın döndüğünü hisseden genç kızla ailesi arasındaki gerginlikten, annenin acaba kızım şehirde kaybolur mu kaygılarından, hep birlikte yavaş yavaş şehirde kayboluşlarından.

Aslında çok fedakâr, verici bir kadın olan annesiyle, rahmetli babasının yerde kalmasını istemediği son dileğinin arasında kalmıştı. Gelmeden önce de şehirle kasabanın arasındaydı. Başkalarının çok kolay kurtulduğu geçmiş yakasını bırakmıyordu. Hangi adımını atarsa atsın geçmişle bugünün arasında hissediyordu kendini. Bu sıkışıklığa, bu seyahate dair notlar alıyordu zaman zaman, hayatındaki karışıklığı yazı düzenleyebilirmiş gibi. Kimin hayatı karışık değildi ki! Bir nebze olsun nefeslenebilmek için yine kâğıtla kalemi çıkardı.

-Yaz bakalım Orhun Kitabeleri mi yazıyorsun?

Buna katlanamazdı artık, kendisi alttan almaya niyetlenirken annesi geri döndürülemez bir adım atmış hakaret etmeye başlamıştı.

Ne kabahat işlerse işlesin bir çocuk muamelesi görmeyi hak etmiyordu. Sema öfkelenmişti, yaşlılığın iyi gelmediğini söyleyip bir hakaret de o etti. İstediği tek şey vardı, ne olacaksa olsun ve bu saçma sapan itişme bir an sona ersin. Yoksa durum an be an kötüye gidiyordu. Sema bu haldeyken, annesi durup dururken, hiçbir yerde dikiş tutturamadığını söyledi yüzüne, üstelik bunun Sema'yı müthiş öfkelendirdiğini bildiği halde. İpler yeniden kopmuştu.

-Sen benim ne dediğimi duymuyorsun galiba, rezil oluyoruz etrafa.

-Asıl sen duymuyorsun, dedi anne.

-Sen kendini ne sanıyorsun?, diye hiddetle bağırdı Sema ve elini gürültüye masaya indirdi. İş çığrından çıkıyordu.

-Tutturdun mu tutturuyorsun, dediğin olacak. Kahvaltı salonundaki herkes onlara bakıyordu. Üstelik okumuş bir anne ve kızı, diyor olmalıydılar içlerinden.

-Kaç kişinin gerçek bir hayali var hiç düşündün mü? Belki sana da iyi gelir.

-Ne hayali? Yirmi yıl önce kaçtığımız yere dönmek mi?

-Dönmiyeceğiz anne, burayla bir bağımız olacak sadece, anlıyor musun?

-Bağı batsın, tarlası batsın. Çiftçi misin sen? Hayatım senin zırvalarınla geçti. Unut beni.

Onu derhal İstanbul'a geri göndermek istiyordu. Evet, işyerlerinde üç yıldan fazla tutunamamış, ne yapmış etmiş kendini kovdurtmuştu. Evet, ilişkileri kısa sürmüştü. Ve şimdi hapishane koridorlarına benzeyen o şirkete dönmek istemiyordu. Halkla ilişkiler müdiresi olmak ruhuna uymuyordu. Kendisiyle, başkalarıyla ilişkileri beceremezken, halkla ilişkiler!

-Senden nefret ediyorum diye bağırdı suratına.

Göğsünün arasındaki ses konuşmuştu sanki, Sema değil. Arkasını döndü ve tek kelime etmeden uzaklaştı oradan. Durdurmaya çalışmanın faydası yoktu, tanıdığı Mualla öğretmen affetmezdi bunu, nitekim odaya kadar murt gibi konuşmadan yürüdüler. Ne yapacağını tahmin edebiliyordu az çok, resepsiyona gidecek, çıkış isteyecekti. Öyle de yaptı.

Başı ağrıyordu. Öğretmenevinden biraz daha yüksekteki karayoluna çıktı. Annesiyle kavgalıydı, nerede olduğunu bilmediği adamla kavgalıydı. Yakın zaman içinde huzur yok gibi görünüyordu ona. Babasının fotoğraflarındakine benzeyen derin bir melankoli duygusuyla yürümeye koyuldu. Gelip geçen kamyonların şoförleri varlığını yadırgayarak bakıyorlardı. Sema reglisi yaklaşmış, kahvaltıya inerken yataktan nasıl kalkmışsa öyleydi, saçlarını bile taramamıştı, asık suratlı ve çirkin bir kadındı. Buna rağmen kamyonlardan bir tanesinin ona bakarken şeritten çıktığını görünce, bakışlardan kurtulmak için gelen ilk minibüse atladı.

Sonbahar görüntülerini kovalıyordu yolda. Anadolu'da sonbahar müthişti. Özlediği yeşil, sarı, kırmızı tonlarından bolca vardı buralarda. Ve hepsinin arasına coğrafyanın kaderini değiştirmek istercesine sokulan Halys.* Antikçağda Kızılırmak'ın adı böyle biliniyor, Halys. Tuzlu su anlamına geliyor. Alçıtaşlı ve kolay aşınabilen yerlerden geçen ırmağın suları dolayısıyla bu kesimlerde biraz acı ve tuzlu.

Sema'nın kafasının içinde bu bilgiler dönüp dururken minibüstekiler uyuklama modundaydılar. Tarihte Halys Savaşı diye bilinen bir savaş vardı. Bu savaş, Anadolu tarihinin en önemli savaşlarından biri olarak geçiyordu. İ.Ö. beş yüzlü yıllarda, Batı'ya doğru Kızılırmak'a kadar ilerleyen Medler burada Lydia'lılarla savaşa girmişti. Böylece tarihte ilk kez Doğu'nun en büyük güçlerinden biri Anadolu içlerine kadar ilerlemiş oluyordu. Lydia, Anadolu'da Medlerin karşısında durabilecek tek politik ve askeri güçtü. İki ordu arasındaki savaş aralıklarla beş yıl sürmüştü. Bu, tarihin bilinen en uzun mücadelelerinden biriydi. Ancak savaşın ne kazananı vardı ne de kaybedeni. Sonunda İ.Ö. 28 Mayıs 585'te gerçekleşen güneş tutulması, iki kral tarafından savaşı bitirecek ilahi bir işaret olarak yorumlanmış ve barış imzalanmıştı.

Ünlü tarihçi Herodot bu olayı"...savaş denk koşullar altında sürüyordu ki, altıncı yılda, bir çarpışma sırasında ve ortalığın en çok karışmış olduğu bir anda gündüz, birden yerini karanlığa bıraktı..." diye anlatıyordu.

---

* Klasik Yunanca'da geçen bu kelime, Latin harflerle açılımında Halys olarak okunuyor. Romalılar ve Yunanlılarda böyle biliniyor.

Sema önemli bulduğu ayrıntıları önceki gün kitaplarının arasında bulduğu bir kâğıda not etmişti. Barış anlaşması ile Halys sınır olarak ilan ediliyordu. Artık doğusu Medlerin batısı ise Lydia'lılarındı. Bu anlaşma ile Anadolu ilk kez bir bölümüyle İranlı bir ulusun eline geçiyordu.

Yolun iki tarafında göz alabildiğine buğday tarlaları uzanıyordu. Dolmuş şoförü merak etmişti:

-Öğretmen misiniz?

Bunu Sema'ya soran belki beşinci kişiydi. Anlaşılan buralara öğretmenlerden başka kimse gelmiyordu. Adamın elinden kurtulmak için "araştırmacıyım" deyiverdi. Aynadan şüpheli gözlerle bakıyordu şoför, neyi araştırdığını tartıyordu besbelli. "Yok olan kırmızı buğday tarlalarını" dedi Sema. Minibüste herkes bir ağızdan fikir yürütüyordu. "Kundurunun bulguru, düğürü güzel olur, sert buğdaydır o" diyorlardı. "Doğru, yerli buğdayı kimse ekmiyor" diyorlardı. Çalan telefon susturdu süregiden hevesli konuşmaları. Arayan Sema'nın İstanbul'dan bir arkadaşıydı.

-Neler oldu haberin yok, dedi.

-N'ooldu?

-Annem yaptı yapacağını.

-Ne?

-Kızdı bana gitti.

-İnanmıyorum, niye peki?

-Ya ben öyle laf olsun diye anne burada tarla alsak mı dedim. Köpürdü, canıma okudu.

-Allah allah. Tarla nerden çıktı canım ya?

-Anlatırım. Çok garip duygular yaşıyorum. Sanki hiç gitmemiş gibiyim.

-Canım, ben seni sonra arayım mı, toplantıya giriyorum, dedi öbür uçtaki ve telefon kapandı.

Yanındaki koltukta onunla diz dize oturan sarı saçlı, pırlanta küpeli kadın bir sırrı çözmek istercesine bakıyordu Sema'nın suratına.

-Kusura bakmayın, kulak misafiri oldum da. Sorabilir miyim sizin gibi bir bayanı buraya hangi rüzgâr atar?

Son durağa yaklaşmışlardı tam o sırada. Kadın farkında değildi. Günlerdir Sema'nın kendine sorup durduğu cevapsız sorulardan birini sormuştu. Yerinde kıpırdandı, omuzlarını bilmem ki anlamında silkeledi Sema. Açıklama gelmeyince kadın da indi diğer yolcularla birlikte.

Sema inemedi. İnse bile, *Sizin gibi bir kadını buraya hangi rüzgârlar atar* sorusu yetişirdi arkasından. Tutturdun mu tutturuyorsun, diyen annesi yetişirdi sonra. İndirmeye hazır şu yüklü bulutlar yetişirdi. Kokusu burnunun ucuna yapışmış o adam yetişirdi. İçindeki granit taş.

Babasının unutulmayı hak etmeyen fotoğrafları yetişirdi ardından. Yıllardır aramadığı halası, çoktandır izlerini kaybettiği kuzenleri yetişirdi. Bütün bağlardan bilerek kaçarken, ortasından Halys'in akıp gittiği bu topraklarla arasında nasıl bir bağ kurulacağını umuyordu ki?

Uyurken, yemeğini yerken, hatta gözlerini yumduğunda bile diğer renkleri bastıran tek bir renk vardı: Nehrin kızıllığı. Geçmiş zamanlardan beri kızıl suların yegâne bildiği, kuzeyden güneye sonra tekrar kuzeye hiç durmadan akmaktı. Adını söyledi Sema nehre. Halys'e. "Halys" dedi ırmağın gözlerinin içine bakarak. "Adın değişti ama yatağın değişmedi. Nice yol ayrımından geçip de geldin buraya, vazgeçmeden. Sınavımız bu bizim, yaşadıklarımıza, duyduklarımıza hiç aldırmadan koşturmak.

Yıllar önce kaynağı başka, dili başka, rengi başka suları görmek için dinlemedim kimseyi, aldım başımı gittim. Bana anlatılmayan gerçekleri, kapakları tek tek kaldırarak kendim keşfedecektim. Açtım: sürgünler çıktı; açtım: dizboyu nefret çıktı; açtım: mübadeleler, soykırım; açtım: adım değişti Halys. Bir adamı sevdim diye kalkıp başka ad koydular. Açtım: ülkem çıktı sonuncu kapağın altından. Dilini, ezilmişliğini, karşıma çıkanların soru işareti gibi açılmış gözlerini, kuzeye güneye doğuya nereye gidersem gideyim unutamayacağım ülkem.

Aktım sana geldim Halys.

Minibüsün şoförü Sema'nın kararsızlığını sezmişti. Bir şey mi unuttun abla, diye seslendi. Geçmiş, kökler, çocukluk.

-Evet, bir şoförün numarasını vermişlerdi bana. Şu benim araştırma için. Onu kaybettim de.

Telefonuna sarıldı, yeni bir numara verdi minibüs şoförü. Karısının kardeşiymiş, son derece güvenilirmiş. Aradı adamı, gerçekten de on dakika sonra beyaz toros arabasıyla, konuşulduğu gibi, süpermarketin önündeydi. Beklerken CD çalar için iki tane kalem pil aldı.

Hayatını altüst eden adam gideli çok oluyordu. Ama bu çıplak doğa, bozkırın yalnız ağaçları, hoyrat rüzgârlarla oradan oraya savrulan diken yumakları, her şey durmadan Söğüt'ü hatırlatıyordu. Nehrin ıslak kokusu bile. Onu kaybetmişti, kabul etmek zorundaydı. Sadece boşluğu doldurulmaz olduğunda, elindeki ezgilerle, bunlar onun sevdiği ezgilerdi, geçmiş zamanı bir süreliğine de olsa geri getiriyordu. Bu kadardı.

6

İnsan aynı kapıyı, sanki ilk kez içeri giriyormuşçasına kaç defa yeniden açabilir? Sema o kapıdan sonsuz kere girilebileceği yanılgısıyla yaşadı.

Mutlu olmak istiyor ve hızlı davranıyorlardı, gereğinden fazla hızlı. Adı Söğüt olan, sırtında Anadolu'nun kar kokusunu taşıyan adam için yaşamın aciliyeti vardı. Durdulamayan nehirlere benziyordu, önüne geleni söküp götüren, köksüzleştiren, her şeyin coğrafyasını değiştiren sulara. Öyle saldırgan, öyle sahipleniciydi hayatına girdiğinde. Aylarca, aklı bir yana bırakıp hiç denemedikleri kadar hızlı aktılar denize doğru. Durulmaya zamanları yoktu.

Şimdi kulaklıkları takmış, ondan kalan müzikleri dinlerken gecikmiş birçok soruyu aynı anda soruyor Sema: Farklı olabilir miydi? Zamanın elinden kurtarabilecekleri şeyler var mıydı? Kim önce gitmişti? Kim çekip gitmiş olursa olsun, bunun ne önemi vardı ki? Kapı! İşte bir kere daha geliyordu, uzaktan, görüyordu onu Sema. Kelimeleriyle, sarsaklığıyla, hiç sönmeyen ateşiyle asansörün dur düğmesine basacaktı birazdan.

Dur!

Gerçi, Söğüt aklına esip kapısından içeri sökün ettikçe, arada bir şöyle minik bir uyarı sesi eşlik etmiyor değildi. Tiz bir ses! Dur

diyen, kapıyı hemen ört diyen. Evet, bir noktada bu sesi duymuştu Sema. Sonra, yokluğunda semirmiş göbeği, acayip uzamış sakalları, alkol kokan nefesi, uykusuzluktan geberen gözleri ya da değişerek yeni tıraş olmuş, bebek poposu yumuşaklığında yanaklarıyla Sema'nın kapısına aktığında dayanamamış, açmıştı yine kapıyı. Söğüt tekrar tekrar çıkmıştı merdivenlerden ve Sema tekrar tekrar aynı role bürünmüştü. Saçları rüzgârda dalgalanan, sevgiliye eğilmiş bir ağaç.

Hiç duymadığı müzikler fısıldadı onun kulağına, hiç denemediği tadlar sundu ansızın bir havai fişek gibi hayatına dalan sevgilinin önüne. Hiç sarılmadığı kadar sıkı, derinden sarıldı, cesurlaştı, daha önce açmadığı pencereler açtı hayatında. Yan yana uzun geceler geçirdiler. Sonra hiç yapmadığı bir şeye yeltendi, yeni bir ad taktı adam ona. *Yabanmersini*... Böyle koymuştu tutkunun adını. Sema sabahları sevgilinin öpücüklerine ve hâlâ yadırgadığı kalın sendikacı bıyıklarına uyanıyordu. Alışamadığı daha çok şey vardı aslında. Bulaşık makinesine bardak dizmeyi bilmemesi, zincirleme yaktığı sigaralar, kollarında sızıp kalacak kadar çok içmesi gibi. Bütün bunlara rağmen, hepsini unutturacak bir hünere sahipti. Kelimelerin de kalbi olduğunu öğrenmiş ender insanlardandı Söğüt. Sema için çok erken bir bilgiydi bu aslında. Yalnız çocuktu, soğuk kış sabahlarında, asık suratı nedeniyle okulda yanına kimse oturmak istemediğinde okudukları ayakta tutardı onu. Kitapların içinde kelimeler vardı, kelimelerin içinde hapis kalmış bir ses ve o sese nefes veren mürekkep karası bir kalp.

"Yabanmersini" diye fısıldadı galiba üçüncü gece Söğüt onun kulağına ve Sema yanılmadığını anladı. Kelimelerin ihtiyar kalbini görebildiği için sevmişti onu.

Yine de her zil çaldığında, kapı her açıldığında, içeri sızmasına izin verdiği her defasında acele edip etmediğini soruyordu Sema kendine. Ama zaman dar olduğu için, duygular tüketilmemiş olduğu için sustu yabanmersini.

Her şey çok hızlı başlayıp biten bir kitap gibiydi. Giriş, gelişme, sonuç. Peki bitmiş miydi? Yaşananların izleri bedende dururken aşk bitmiş sayılır mıydı? Çocukluğunun ülkesinde, Sema'nın çokça sor-

duğu sorulardı bunlar. İnsan bir başkasını gölgesi gibi her adımda yanında taşıyorsa, tabelalar, sokak adları hâlâ onu hatırlatıyorsa bitmiş olan nedir, sadece bir alışveriş mi? Ondan bir şey alamazdı evet, ona kendi içindekileri veremezdi. Zaten bu alışveriş değil miydi, aşkın kıvılcımlarını söndüren, gün geçtikçe aşkın kendisinden tüketen? Aşk öte yandan ya da adı her neyse insanın içini kavuran o şey, bu alışveriş olmadan da usul usul yanmaya devam edemez miydi?

Hayat pek çok soruyu olduğu gibi bunları da cevapsız bıraktı.

Sonunda bir gün yıllar önce terk ettiği topraklarda, adını ezbere bildiği nehrin kıyısında, dallarıyla göğü kucaklayan söğüt ağacının altında oturmuş, onları düşünürken buldu kendini Sema: Kökler. Her şeyin olduğu gibi insanların da bir başlangıcı vardı.

7

O şiire sadıktı, Sema kelimelere. İlk buluşmalarıydı. Geceyarısını geçmişti. Bu saatten sonra, kelimeleri ve birbirlerini koklayabilmeleri için ikisinin biraz yalnız kalması şarttı. Hesabı istediler.

Akşam onda kaldı Söğüt. Henüz her şeyiyle bir yabancı da olsa, Sema'ya tanıdık geliyordu. Tıpkı çocukluğunun toprakları gibi, derinden bağlandığı koskoca bir toprak parçasıydı sanki. Ne zaman bağlanmıştı ona böyle, ne zaman tanımıştı Söğüt'ü? Bir sırdı henüz sevgili, fazlasıyla tanıdık bir sır. Memleketti Söğüt, Sema için. Böyle demek istiyordu. Bozkırda köylünün ateşin böğrüne dayayıp pişirdiği çörek, anlamasa da nakaratına katılmak istediği Kürtçe bir ezgiydi. Eskileri hatırlatıyordu ona, ta derinleri.

Bir şişe kırmızı şarap ve bir şiir kitabı. O akşam şiir Sema'nın evinde kaldı. Kalbinde taşıyıp ta eve kadar getirdiği şüpheler, onlar da. Anadolu, Anadolu'nun sesi, çocukluk, hiç bitmeyen o uçurum; hepsi o gece onda kaldı.

Kimdi o? Bir hayal mi? Bu memleketin eksiklerinin yarattığı bir gulyabani mi? İpin ucunu bırakmıştı Sema. Duyguları çok yoğundu ve şimdilik yeterliydi bu kadarı. Kalışını bir gün daha uzatmasını istedi ondan. Aşk denebilir miydi buna bilmek istiyordu. Bildiği tek şey: Gözlerinin doğal sürmesi, kaldıkça koyulaşıyordu. Kendi çaplarında, ortak bir yaşamın provasını yapıyorlardı. Alışverişe çıkıyor,

öğünler planlıyor, biri daha az ilgi gösteriyorsa öteki alınganlaşıyor, hayatın ayrıntıları söz konusu olunca kim hangi hassasiyetleri gösteriyor diye ikisi de birbirini kolluyor, durup dururken bir an Sema genç kızlaşıyor, sonra aniden Söğüt çocuksulaşıyor ve en nihayetinde kapıların kapanıp mahremiyetin başladığı yerde ikisi tek kişi oluyordu.

Sema çokça öpülmüş dudaklarıyla yatağa uzanmış düşünüyordu. Burnu döl kokusu alıyordu. Kasıklarından burnuna doğru akıyordu koku. Tereddüt etti: Yaşadıklarından pişmanlık duymadan aşka bırakabilir miydi insan kendini? Önünü sonunu düşünmeden. Bir insanla yeniden mutluluk inşa etmek mümkün müydü? Ortak aşk anılarını şöyle bir karıştırdı, bakışları tavanda. Onun gözleri öyle büyüktü ki, bütün öykü orada gizliydi... Neredeyse bütün yüzü iki siyah gözden ibaretti Söğüt'ün. Ve tüm sıkışmışlığını, sevgisini, sevgisizliği oraya gizlemişti. Sema o gözlere saklanan onca şeyle baş edemedi. Aşktı evet, Söğüt'ün gözlerine iyice yakından baktığında anladı bunu. Ama keşke biraz daha yakın durup sakladığı her şeyi görebilseydi. Burnunu cama dayamış küçük bir kızın merakıyla dışarıyı izliyor, dünyayı anlamaya çalışıyordu. Söğüt, bazen ezberlenmiş bir cümle gibi, bazen fevkalede yabancı geçiyordu camın önünden. Dünya Sema'yı şaşırtmaya yeminliydi. Bıraktı her şeyi, kasıklarındaki döl kokusuyla o gözlere doğru yürüdü sonunda. Onun hayatındaki fazlalığı nereden bilebilirdi ki?

Çocukluğunun pikniklerinde buluştular onunla. Irmak kenarında, su serinliğinin de katıldığı piknikler bunlar. Irmağın o zaman daha yüksek olduğunu hatırlıyordu Söğüt. Irmağın mutluluk olduğunu hatırlıyordu Sema.

İşte ırmak çağıl çağıl akıyordu aralarından. Söğüt'ün ona hissettirdiği çok eski duygulardı. Bir kadın olarak hafızasından çoktan silindiğini sandığı duygular. Bir genç kız gibi sevmek ne demekse Söğüt'ü öyle seviyordu. Yaşı ilerledikçe hayatın ona dayattığı gibi yaşamış, kelimelerin masumiyetinin kaybolduğunu zannetmişti oysa. Yaşadıkları teklik duygusuyla allak bullaktı o günlerde Sema. Kimi zaman memeleri olduğunu unutarak, hatta tıpkı çok eskiden olduğu gibi, zamanı bile unutarak seviyordu Söğüt'ü.

Omzunu açıkta bırakan siyah atletiyle dolanıyordu evde. Çıplak omuzlar ve arzuyu kışkırtan siyah fanila, bir odadan diğer odaya seğirtiyordu Söğüt. Maharetini göstermek isteyen bir çocuk gibi kovuyordu mutfaktan onu; çekmeceleri açıp kapıyor, Sema'nın alışmakta zorlandığı sesler çıkarıyor, sonunda, insana bin tane baharatın hayalini kurdurtan nefis çaylar demliyordu. Bergamot, tarçın, kakule... Neyine mi bağlanmıştı? O kokular, başını bütün gece dayasa bıkmayacağı omuzlar, zaman zaman gözlerinde beliren delici ışıltılar. Arada bir mutfağa koşuyor, ona dair sahip olabileceği tek şeyi, bedeninin kokusunu içine çekiyordu. Yağmur yemiş, ıslanmış toprak, yeni başlayan sabahları hatırlatan temiz bir şey, mahcubiyet, hepsi birbirine karışmıştı Söğüt'te. Sonra hep diri kalmış o dil. Sema,

"Çay ne zaman olacak?" diye sorduğunda, Anadolu'da kullanılan dilin doğallığıyla. "Daha oturmadı, biraz sonra" diyordu. Severken, hayata karşı bedelini ödeyemeyeceği büyük borçlar biriktirir miydi insan? Uçurumun yakında olduğunu bile bile ilerlemek. Tıpkı halası gibi. Bir süreliğine aşkın esrikliğiyle kurulan başka bir dünyaya taşındı onlar. Taşındıkları yerde gece gündüz peşini hiç bırakmayarak eziyet eden kuş aynı soruyu soruyordu: Ya bir gün uyandığında geri dönülmesi imkânsız bir noktada bulursan kendini? Sema halasının nereden aklına geldiğini bilmiyordu, şaşırmıştı. Ama bozkıra döndüğünden beri eski adlar, eski fotoğraflar yokluyordu onu.

*

Havadaki yağmur kokusunu epey önce almıştı. Almış ama önemsememişti. Söğüt'e dair burnunun aldığı yanık kokularını mühimsememesi gibi.

Hakikat ortaya çıktığında bir buçuk yıldır birlikteydiler. Sema bunu başkasının değil de kendisinin yaşadığına inanamadı. Söyle deseler sırtında kaç tane ben olduğunu bile söylerdi ama asıl konuda yanılmıştı.

Aniden fırlamıştı gerçek önüne. Saftorik bir yanı genç kızlığından beri hep olmuştu ama bu son aldanma fena büktü belini. Bir gözbağıyla dolaşıyordu demek ki. Kendi dolamıştı o bağı gözlerine.

Duyduğunda dünya Sema'nın başına çöktü hafiften. Söğüt, birlikte sarılıp uyumadan önce onu karşısına almış ve başını yerden kaldırmadan bir şey itiraf etmesi gerektiğini söylemişti. İtiraf kelimesi yeterince kötüydü. Arkasından gelenler daha da berbat. İlişkiyi zedelememek için öteleyip durduğu yalan, bekâr olduğuydu. Bir eşi vardı halbuki onun. Formalite evliliği diyordu yalanına başkalarını da ortak ederek, içkiliyken karar vermişti imzayı atmaya, bir şişe viskiydi her şeyin sebebi, o akşamı hiç yaşamamış olmayı tercih ederdi. Sema isterdi ki bunların yerine gerçeği söylesin, itiraf etseydim kaçardın benden, evli bir adamı kim n'apsın desin. Yazıyorsun hepsini diye bağırdı suratına. Eline geçen ilk sert şeyi fırlattı suratına. Kalın bir şiir kitabıydı Söğüt'ün kafasını sıyıran. Hadi ilk aylar gerçeği söyleyememişti. Peki sonra niye işi saklamıştı? Bir battaniyenin altına kıvrılıp yatağa uzandı, saatlerce kıpırdamadan pencereden dışarı baktı. Demek insan bir yalanla da yıllarca aynı yatakta uyuyabiliyordu. Ağlamaktansa, böyle dumura uğramış bir şekilde yatmayı tercih etti. Yatak güvenliydi, battaniyenin sıcaklığı da. Başa döndü ve dağılan bir imparatorluğu anlamaya çalışan tarihçilerin titizliğiyle elindeki ayrıntılara daldı.

Söğüt, kadınlara karşı kaypak tavrıyla, biri aydınlık diğeri sürprizlerle dolu karanlık yüzüyle çocukluğunun ülkesini hatırlatıyordu Sema'ya. Ondan kopamıyor, verdiği bin tane söze rağmen her seferinde kapıyı yeniden açıyordu. Gökyüzü gibi bir sevgiydi bu, onu hep sevecekti bu toprakları sevdiği gibi. Ancak nasıl kışları Anadolu manzaraları yavaş yavaş eriyen bir buz misali insanın içini üşütürse, Sema da üşüyordu onu düşündüğünde. Çok iniş çıkışlı, çok tüketici bir süreçti ve şimdi geriye baktığında, zincirinden boşanmış gibi yaşadıkları o ilk aylarda, hava, toprak, su, ateş hepsi vardı. Kısacası bütün ipuçları.

Sema'yı geri kazanmak için kendince usuller denemedi değil. Boşanıyordu gerçekten de; ama Sema'yı asıl ilgilendiren söylediği büyük yalanı telafi edip etmediğindense, ciddi anlamda değiştiğine dair işaretlerdi. Çünkü aynı cehennemden tekrar geçemezdi. Bunu söylediğinde, abartıyorsun, dedi Söğüt. Tersi olsaydı, bir buçuk yıl tanıdığı bir kadın başkasıyla bağları olduğunu itiraf etseydi. "Kaldı-

ramazdım" dedi. Zaten bir kadın böyle davranmazdı, en kötü ihtimalle iki ay sonra, erkeğin koynuna girdiğinde salya sümük gerçeği kusardı. Kadın ve erkek farklıydı, iki cinsin savaşını anlamaya gayret edenlerin işi ise yıkılan bir imparatorluğu anlamaya çalışanlardan daha zordu. Evliliğinin kâğıtta olduğunu, başka kimseye el sürmediğini, defalarca tekrarladı Söğüt. Nasıl su bardağı kırıldığında yamanamazsa bu yalanın kırdıklarını tamir etmek de öyle zor olacaktı. Ama bir yalan ve bir şüphe birlikte gezmeye devam ettiler.

Aylar geçtikçe hayatında Söğüt'ün bıraktığı izler çoğalıyordu. Hani insan sırf deneme amaçlı bedeninin bir yerine parfüm sıkar ve şaşkınlıkla parfümün derinlere nüfuz ettiğini anlar ya, bir adamla vakit geçirmek, onu hayatına almak da aynen böyleydi. Beraber gezdikleri sokağın adı, onun sevdiği bir şair, kahveyi Sema'nın elinden içişi, Kadıköy'de bir bankta oturup kavga edişleri, Çengelköy'de suyun dibindeki taşları sayarak ettikleri kahvaltı, Beyoğlu'nda loş bir aralıkta dizleri birbirine değerken içtikleri çay. Bir fincan kahveyi bile birlikte içmenin insanda bıraktığı izler vardı. Kim bilir kaç kahveyi paylaşmışlardı. O an değil ama sonrasında depreşiyordu izler. Diyelim ki aynı dar sokağın, aynı medresenin, aynı devlet dairesinin önünden geçerken. Söğüt'ün devlet memurluğu yapması, sevimli geliyordu ona. Tanıdık kelimeler geri dönmüştü hayatına. Bordrosu vardı, sendikası, tayini, hatta sürgün bile edebilirlerdi. İlk defa memurluk yapan biriyle bu kadar yakınlaşmıştı. Yakınlaşmanın da ötesinde hemhallikti onlarınki. Aynı şeye bakıyor, aynı şeyi görüyor, aynı şeyi hissediyorlardı. Sema'nın hayatında çok güzel bir dönemdi bu ama maalesef aynı yolu paylaşmıyorlardı.

O uzun parmakların ve masadaki şiir kitabının yakında ortadan kaybolacağını seziyordu Sema. Şiirin topraklarıydı bu coğrafya. Kaypaklığı, karanlığı anlatmanın en mutlak yoluydu şiir. Ama şiirin kardeşi göçtü. Söğüt gidecekti eninde sonunda. Bu yüzden Sema oluruna bırakamıyordu. Bu bilgi, en mutlu anında bile kursağında bir yerde duruyordu. Söğüt'ün uydurduğu yalanlar gidebilmek içindi. Bir yere saplanıp kalmamak için.

Allâhu Ekber Allâhu Ekber... Eşhedü en lâ ilâhe illâllah... Eşhedü enne Muhammeden-Resûlüllah.

İstanbul saba makamında okunan sabah ezanını dinliyordu. Söğüt, geceyarısı gittikleri parkta biraları birbiri ardına devirirken. "Şu camilerin şerefeleri, çatalladığı yemek dökülmesin diye insanın altına tuttuğu eli andırıyor" dedi. Canından bezmiş, çelimsiz bir köpek gelip önlerindeki sararmış çimenlere oturuvermişti. Gece simsiyahtı. İki üç kişi arkada gitar çalıyor, birisi köpeğin üstüne yeni söndürdüğü izmariti fırlatıyor, başka bir grup hiç durmadan, "dolar, kâr, mücevher, pazar, Rusya" diyordu. Söğüt kutu biralardan bir tanesini daha torbadan çıkardı, Sema'nın eline tutuşturdu. "Eyvallah" dedi Sema, ne denir ki. Birden, tek tük ezan sesleri gelmeye başladı etraftan. Sabah ezanı bir imkânsızlığı hatırlatmak ister gibi girmişti aralarına. Önce alçak perdeden. Biraz sonra şehrin minarelerinden gürül gürül akıyordu. Ezan yamru yumru bir şeyi getirmiş, Sema'nın boğazına oturtmuştu. Âşık olunacak kadar güzel bir şehrin incir kokulu gecesi kuşatmıştı onları. Karanlıkta görülmediğini sanarak sessizce ağlamaya koyuldu Sema. Evlere bile sığamayan bir adamı evliliğe sığdırmak geçiyordu aklından. Sağ taraftan bir el uzandı. Sevgilinin gözyaşları için mendil uzatan eli. Söğüt farkındaydı, çaldığı ülkenin kapısı kapanmak üzereydi. Sema'nın buna ihtiyacı yoktu, bu çıkışsızlığa, bu mutsuzluğa. Mendili geri çevirdi. Oysa İstanbul ışıl ışıl karşılarındaydı. Topkapı, Sarayburnu, Salacak. Tıpkı şaka gibiydi, tam o sırada, aşağıdaki caminin minaresiyle güzel bir açı yaparak manzaraya giren tekne, Sema'nın dikkatini çekmiş ve saniye farkıyla yanındaki adam da manzarayı kaçırmaması için Sema'ya işaret etmişti.

"Biz hep benzer tepkileri verdik" dedi Söğüt gülümseyerek. İstanbul yeni bir güne uyanıyordu. İşte belki de bu anın gücünden kuvvet alarak, Sema, birden beklenmedik cümleyi söyleyiverdi:

-Ben seninle evlenmek istiyorum.

Söğüt'ün sessiz sedasız durması hayra alamet değildi. Derinlerinde bir ses hayır diyordu belli ki. İşlemeyecek bir mekanizmayı çalıştırmanın anlamı yoktu.

Söğüt susuyordu. Sema böyle kararlı bir ret cevabı alacağını ummuyordu.

-Bir şey söyle Allah'ın belası.

Bir şey söylemedi Söğüt ve uzaktaki bir karanlığı izliyormuş gibi gözbebekleri büyüdü.

Bundan sonra, bir buçuk yıl daha bunlar hiç konuşulmamış gibi birlikte yaşadılar. Söğüt ona, bedenini yeniden tanımlayan ellerine, minnettardı. Böyle diyordu. İçinden adeta başka birini çıkarmıştı Sema. Başka bir Söğüt'tü bu. Üstelik bu sürede Sema da değişmişti ve değişen Sema onu hayatına merkez almıyor başka merkezler arıyordu. Birbirlerine yetişememeye başlamışlardı. Bunu kavrayan Söğüt, Sema'nın çoktandır beklediği şeyi yaptı. Gerçekleri görmezden gelmek yerine tayinini başka bir şehre aldırdı. Tek değildiler, yola ayrı iki insan olarak devam edeceklerdi. Sema gerçeği kabullendi, yarasını daha da derinleştirmemek için hiçbir şey sormadı, hangi şehre gittiğini dahi.

Söğüt, terk etti etmesine ama her an geri gelebilecek, günün ortasında, gecenin yarısında hortlayabilecek bir hayal gibi, kendini unutturmamayı da bildi. Delil isteseler bulamazdı Sema, zaten delile hacet yoktu ki. Söğüt'ün onu uzaktan uzağa takip ettiğini seziyordu. Bazen hiç sebep yokken, ortak bir arkadaş Sema'yı arıyor, sanki aralarında geçenleri bilmiyormuş gibi, onu özlediğini, kahve içmeye davet etmek istediğini söylüyordu. Bahsi geçen arkadaş onu unutamadığı için olabilirdi elbette ama Sema ister istemez işkilleniyor, bunun danışıklı dövüş olduğunu, Söğüt'ün ondan haber almaya uğraştığını düşünüyordu. Gecenin bir yarısı sokaktan geçen ve Söğüt'e hayli benzeyen gölgeler vardı sonra. Kendi paranoyasından kuşkulanmak yerine, hele bir de hafta sonuna denk geliyorsa, Söğüt'ün benzer takipleri daha önce yapmış olmasının verdiği eminlikle, kesin odur, içkili kafayla atlamış gelmiştir, diyordu. Bir keresinde işten fena halde yorgun dönüp apartmana daldığında, onun kokusunu alıp heyecandan bayılacağını sanmıştı. Merdivenler, basamak basamak Söğüt kokuyordu. Düş gördüğüne hükmetti bir an ve emin olmak için binadan dışarıya çıkıp sokağı kolaçan etti, kimse yoktu görünürde, tekrar kapıdan girdi, içi içine sığmıyordu. Koşarak ikinci kata, oradan üçe ulaştı ve deli gibi daldı eve. Kilidi değiştirmişti aslında ama arada bakkala bıraktığında Söğüt almış ve kopya yaptırmış olabilirdi, belli mi olur... Merdivenler boştu, ev boştu, dolaplar boştu...

İşte bu boşluk, yaşadığı esriklik ve Söğüt'ün özlemi hiç kimseye anlatamayacağı bir şey yaptırdı Sema'ya. Çantasını fırlatıp az kalsın yuvarlanarak az önce geçtiği merdivenlere geri döndü. Buram buram geçmiş Söğüt, geçmiş kokan merdivenlere. Her basamağı Söğüt'ü içine sokarcasına soluyarak, burnunu tırabzanlara dayayarak, sevdiği adamla özdeşleştirdiği koku silinmeden önce bari ona geçsin diye elini duvarlara sürerek, defalarca indi ve çıktı. Böylesi bir düşkünlüğü daha önce hiç kimse, hiçbir beden tattırmamıştı ona. Söğüt'ün adını, orada boş duvarların önünde kim bilir kaç kez inleyerek söyledi. Elinden gelse duvarları kazıyıp evine götürecekti kokuyu. Herhalde şimdi birisi onu görse, tıpkı bir köpek gibi davrandığını düşünürdü. Farkındaydı Sema ancak şu kadarcık umunda değildi. Evet, iz peşindeydi çünkü. Diğer hiçbir iz bunun yerini tutamazdı. Fotoğraflar, mektuplar dahil hiçbir iz, ten kokusunun, nesnelerin dokularla, fanilarla, koltuktaki döşemelik kumaşlarla, çarşaflarla birleştiğinde ortaya çıkan o karışımın gücüne sahip değildi. Varlığına dair hiçbir işaret yoktu ama onu unutamasın diye bu kokuyu getirmiş, Sema'nın burnuna dayamıştı, işte bundan emindi.

Peki bir gün tamamen geri döner miydi? Dönse bile kaldıkları yerden devam etmeleri mümkün olur muydu?

Geçmişe geri döndüğümüzde, aynı çiçekleri kokladığımızı sansak da geçen zamanda başka çiçekler ekilmiştir aslında. Başka tohumlar canlanmıştır toprakta. Bahçeler değişmiştir. Bahar da değişmiştir. Her yıl ya biraz daha erken gelir ya biraz daha geç. O çizgisiz, yarasız beresiz zamana dönmek mümkün değildir. Bu yüzden biz ne yaparsak yapalım, geri dönüşler taklit olmaya mahkûmdur. Bu imkânsızlıklardır geçmiş zamanı baştan çıkartıcı yapan. Geçmişteki sevgili de bu yüzden unutulamaz, bu yanılsamadan dolayı.

Sema'nın babasının geçmişte unutamadığı o anı neydi peki?

8

Birden çocukluğunun odasına girmişti. Çocukluktan tanıdığı büyük memeli, o memeleri ekmek tahtasına dayamış hamur açan kadınlar. Adları farklıydı sadece, Handan, Yaşar, Sevilay Biri çuvaldan aldığı unu pembe leğene eleyip kovayla getirdiği suyu da katarak

hamuru yoğuruyor, öteki oklavayla topağı düzeltiyor, inceltiyor, yufka kıvamına getiriyordu. Ateşin sönmemesine gayret eden üçüncüsü oklavayla kendisine uzatılan hamuru dikkatlice alıp sacda pişiriyordu. Yöre dilinde çörek diyorlardı, göz göz kabarıyordu saca bırakılan yufka. Pişmiş çörekler tepside üst üste birikiyordu. Acıkan hamurun arasına peynir katıp aş ediyordu.

-Kalk kız ben oturayım, dedi aralarına yeni gelen Havva çöreğini yiyen Sevilay'a.

-Bu çöreğin uzaktan bir yiyicisi var, diyordum ben. Öleceğimi de bileceğim herhal, diyip başını yana eğdi çocuksuz Handan.

Kocasından mıydı kendinden mi bilememişti hiç ama çocuğu olmamıştı. Oklava tahtada gidip gelirken sutyensiz memeleri hamurla birlikte içten dışa doğru ekmek tahtasına yayılıyordu. Tepside çörekler çoğalıyor, bu arada kadınların bir araya geliş sebebi de aydınlanıyordu. Yaşar'ın gelininin annesi vefat etmişti de adet olduğu üzere cenaze evine çorbası, tavuğu, pilavı, helvasıyla yemek hazırlanıyordu.

Halys yapmıştı yine yapacağını. Sema onunla konuşmaya kalkıştığında, mazinin renkli günlerinden bir tabloyu daha yoluna çıkarmıştı. Basık tavanlı şu odada hamur açan kadınlar. Çocukluğunun kadınlarıydı onlar. Bunun başka bir çeşitlemesi de İstanbul'da lokantaların vitrininde gözleme pişiren kadınlardı. Anadolulu kadınların göz önüne oturtulup folklorik bir manzaraya dönüştürüldüklerini gördükçe göçün cefasını kâra dönüştürmeye çalışan ak tülbentli kadınlara, ne işiniz var burada der gibi bakakalıyordu Sema.

Bazı resimler, kokular, nehirde sürüklenen bir kütük, sürüklenen anılar hayat içinde tekrar ediyor, bunları bir gün nihayet başkalarıyla paylaşana kadar dayatıyordu kendini. O kadar benzerdi ki şu gördüğü. Bir gün babasıyla kan ter içinde fotoğraf çekerken nasıl olduğunu anlamadan keşfetmişlerdi onları. Yol soracaklardı. Yeşil demir kapıya vurmuş, içerden birinin gelmesini beklerken, unlu elleriyle anaç bir kadın çıkmıştı karşılarına. Tıpkı bugünkü gibi Tanrı sofrasına misafir edilmişlerdi hiç ummazken. Işık bile aynıydı neredeyse. Öndeki kadınların yüzlerinin tam yarısına, odanın açık bırakılmış kapısından güneş vuruyordu. O gün ıspanaklıydı çörekler, bugün lor peyniri var içinde.

Taksici demir bahçe kapısının arkasında bekliyordu.

Tam iki saattir girmedikleri köy, telefon etmedikleri çiftçi kalmamıştı. En yakın köyden başlamışlardı araştırmaya. Taksicinin araziye uygun arabası çamurlu köy yollarından geçip biraz sonra dağılacakmış izlenimi uyandıran köy evlerine varıyor, yakaladıkları herkese soruyorlardı: Kunduru? Yok, bitmişti. Bu havalilerde kırmızı buğday eken köylü pek kalmamıştı. Ne ekiyorlardı peki onun yerine? İtalyan buğdayı, Rus buğdayı, yerli buğdayın dışında her şey ekiyorlardı. Beyaz başaklı pehlivan mesela dona, susuzluğa dayanıklıymış. Kış çetin geçti mi tohumda çürüme sakatlanma olmuyormuş. Kırmızı buğdaya gelince yok. Yok oğlu yok. Verimi kalmamış çünkü kırmızı buğdayın. Eee, ne yapacaklardı peki? İstanbul'da zor bulunan bir adresi arar gibi, kırmızı buğday tarlası arıyorlardı bozkırın ortasında. Taksiyle gübre kokan köylere dalıyor, çiftçilere unuttukları o adı söylüyorlardı: kunduru. Taksici umutsuzca bildiği herkesin numarasını çeviriyordu.

-Çelebi tarafında kırmızı buğday var mı acaba?

-Yok di mi, sizin orda da yok?

Sema aynı buğdaya albustan dendiğini de öğrendi bu unutulmaz yolculuk sırasında. Sanki çiftçi oydu da buradakilerin başka işleri vardı. Dedelerinin zamanından söz etmişler gibi tepki veriyor bunu duyanlar. "Bizim köyde yok ondan dedi" bacak bacak üstüne atmış, kasketli ve elinde tesbih, kahvesini içen gamsız bir köylü.Yoktu işte, bu civarda kırmızı buğday tarihe karışmak üzereydi. Ya da sadece pazarda tohumu vardı. Köylerden birinde, belli ki direksiyondaki şoförü tanıyan şişman bir kadın,

-Kim o yanındaki? diye sordu meraklı gözlerle ikisini de süzerek.

-Kırmızı buğday tarlalarını araştırıyormuş.

-Pazarda bulur, dedi kadın ve umduğunu bulamamış gibi sırtını dönüverdi.

Bu gerçeği, kalbi neden anlamak istemiyordu Sema'nın? Kundurı ya da albustan civarda ekilmiyordu, Nevşehir'in birkaç köyünde kalmıştı. Çorum tarafında, bir de Ankara Çubuk'ta.

En sonunda birisi Mumunlu'ya gitmelerini tavsiye etti, "Orada bulursunuz" dedi. Yirmi kilometre uzaktaymış adına Sema'nın dilinin dönmediği köy. Keskin'in pekmeziyle meşhur köylerindenmiş Mumunlu. Dinek dağının eteklerine kurulmuş. Yola yol demeye bin şahit isterdi. Ralli pisti gibiydi. Arabanın altı yüksekti Allahtan. Sema yanından geçtiği tepelerden birinde kalmış sarı anızlara bakıyordu. İtalyan Espellia buğdayının anızlarıymış bunlar. Beklenen yağmur öncesinde tarlalar pullukla sürülüyordu. Peki kunduru? Çocukluğuna dair o eksik parça, anlaşılan, ortaya hiç çıkmayacaktı. Deniz Çelik, ekse ekse o ekermiş. "Mumunlu'ya varınca musalla taşından girdin mi bulursun" dediler köylüler. Bir an, son Mohikanları arıyorlarmış gibi geldi Sema'ya. Ama sıradan bir Anadolu köylüsüydü. Sıradan dertlerle uğraşıyordu Deniz Çelik. Güneydoğu'dan getirdiği buğday tohumlarını ekiyor, baharda buğdayların başak tutmasanı bekliyordu. Haziran on beşten sonra da sararırdı ekin.

-Benim çocukluğumda buraya sırf kunduru ekilirdi. Şu anda sadece ekmeklik buğdaya yönelik ekiyorlar, diyor.

Kunduru bahçede çuvalda bekliyor, ekilmeyecek, düğürlük kullanılacakmış köyün ortasında sofu taşı var, eski oyma bir taş. Orada buğdayı dövüp yarma yapacaklar.

-Ben de dövdüm eskiden, şimdi makineye geçildi. Çok memnundum kırmızı buğdaydan ama piyasası yok artık. Değirmene götürüyorsun almıyor, tüccar almıyor. Şimdi pehlivan ekiliyor, diyor o da

Geçen yıl kırmızı buğday ektiği tarlaya götürüyor sonra. Yerde, son hasattan kalmış birkaç başağı gösteriyor. Beyaz başak bu, Kıraç 88'miş tohumun adı. Yere eğilip toprakta kalmış kuru başaktan bir iki tane toplarken, kundurunun da çeşit çeşit olduğunu açıklıyor. Hepsi kırmızı başaklı değilmiş kunduru türünün. Uzun başaklısı var, topak başaklısı. Seksenli doksanlı yıllarda ekilen kahverengiymiş. Sonra kızıl tan da denilen kunduru cinsi gelmiş. Kızıl tanın kılçıkları al yemeninin renginde olurmuş hasat yaklaştığında.

-Kış burda çetin geçti mi don oluyor, tohumda çürüme oluyor o zaman. Kırmızı buğday kışa dayanmıyor.

Çizmeleriyle tarlanın ortasına kadar ilerleyen Anadolulu çiftçi eliyle ilerileri işaret ediyor.

-Burası da nohuttu. Bu yıl nohuttan hava aldık. Mantar hastalığı girdi tarlaya.

Biz de kırmızı buğdaydan havamızı alacağız galiba. Sema pek parlak görünmeyen gidişata bakıp böyle düşünüyor. Israr edip araştırmaya devam demenin mi yoksa sonlandırmanın mı daha faydalı olacağını tartarken şoförün kayınvalidesinden gelen telefon neredeyse unuttukları açlığı hatırlatıyor.

Çörek pişiriyorlarmış, uğrayın diyor telefondan yarım yamalak duyduğu sesin sahibi. Çörek lafını duyunca seviniyor nedense. Maziye dair bir şeyler var içinde.

Çörek pişiren kadınları bulduklarında, taksici kaideleri bilen bir erkek olarak yeşil kapının dışında kalıyor. Sema, doğduğu toprakları yıllarca terk etmemiş gibi o odaya girebilir şimdi.

Ezan, Anadolu'da daha gerçek bir yakarıştı. Hayat değişmediği için mi? Çiftçinin kaderine müezzinin pürüzsüz sesiyle okuduğu dua daha uygun düştüğü için mi? Şehrin hayhuyuna ters bir şeyler var sanki başka bir dilde okunan namaz çağrılarında. İkindi ezanını dinlerken, Sema'nın bir kenara not ettiği düşünce kırıntıları bunlar.

Babası, mezarının İstanbul'dan uzaklara taşınmasını istediği için mi bu yolculuğun kucağına atmıştı onları? Sema, onunla burada çocukluğun memleketinde yeniden "buluşmak" fikrine bir yakınlaşıyor, bir uzaklaşıyordu. Yıllar önce annesinin ısrarı yüzünden çıktıkları yol geri çevrilebilir miydi? Civarda küçük bir yerin onlara ait olması. Neden burası, neden güneyde bir yer değil? Hayat her yerde çoraklaştığı için mi? Çekip giden arkadaşlar, içi boşalmış hayatlar, eli kolu bağlanmışlık duygusu.

Belki babasının hayali onun hayali de olabilirdi.

Bir çanak üzüm uzatıyor Handan önüne. Odadaki kadınların şikâyette annesinden aşağı kalır yanları yok. Hamurun kıvamını beğenmiyor.

-Ben cıvık hamuru açamam. Bana beliberk hamur yapın.

Sert demekmiş Sema'nın ilk kez duyduğu bu kelime. Otogar yerine de terminal kullanılıyordu geldiğinden beri. Kelimeyi ilk duyduğunda şaşırmış, giderek tınısına alışmıştı kulağı. Bazı şeylerin unutulup zamanın çöplüğüne atılmaması güzeldi. Ama unutulmayan

şeyler sıkıntıya da yol açabiliyordu. Nitekim, Sema sıcak çörekle üzümleri afiyetle yutarken kadınlardan bir tanesi hiç unutmadıkları o soruyu patlattı:

-Evli misin?

Gerçeği anlatmak uzun sürerdi. Yirmili yaşlarının başında evlenmiş ve boşanmıştı. Kendisi için önemsiz bir bilgi. Ama anlatsa ah vah nidaları yükselecek hatta ya üzülmeyin şehirdekilerin yarısı böyle dese bir cenaze daha çıkacaktı evden. En iyisi mi sadece "hayır" dedi.

-Yalnız mı geldin buraya?

-Aslında annemle gelmiştim?

-N'aptın ananı?

Öldürmüştü sanki. Hepsi cevap bekleyerek gözünün içine bakıyordu. Gerçeği nasıl itiraf edecekti oklavalı kadınların önünde. Onu küstürdüm dese bir daha konuşmasına izin vermezlerdi; anaların suçlu olduğu, hatalı olduğu, olabileceği kabul görmezdi bu topraklarda.

-Arkadaşları var şehirde, onlara uğradı, dedi.

Bir an için yedi günlük tatili iki haftaya uzattığını hayal etti. Ne yapacaktı, sabahtan akşama yalan mı söyleyecekti bozkırlılara? Girecek tek bir kahve, sinema, gezecek dükkân, kitapçı da yoktu. Birden daracık oda daha da darlaştı.

Çörek faslı yetmişti. İkincisini gazete kâğıdına paketletip yanına aldı ve dışarı çıkar çıkmaz annesini aradı. Göründüğü kadarıyla inatlaşma hâlâ sürüyordu. Telefonun açılmaya niyeti yoktu. Buna alışıktı Sema, annesinin diretmesine. Araba hareket ettiğinde sadece ileriye bakmaya çalıştı. Hayat, öyle olmalılar böyle olmalılardan oluşan bir paket değildi. Akış belirliyordu ne olacağını ve onlar yavaşça, o yasak konuya doğru sürükleniyorlardı.

İlk defa kendi doğrularının arkasında durmakta kararlıydı Sema. Hem bunu o öğretmemiş miydi ona? Annesi.

Yakınlardaki Çalış köyünde doğup büyümüş şoför, karşı dağdaki çamları gösteriyordu:

-Söylencelere göre kırk tane imamın mezarı varmış o çamlıkta. O imamlar belirli günlerde semah çekerlermiş. İki kardeş varmış aralarında. Bir tanesi devamlı içki içermiş, bir tanesi de devamlı namaz kılar, Allah'ı zikredermiş. Bir gün, bunlar gene gökyüzünde semah

çekecekmiş. "Ya sen içki içiyorsun, nasıl semah çekeceksin" demiş kardeşlerden inançlı olanı. Beriki, "Onu Allah bilir" deyip yüksek tepeden atlamış ve döne döne semah çekerek aşağı inmiş. Diğer kardeş "Öyleyse ben de atlarım" demiş ve o da atlamış, atlamasıyla da düşmesi bir olmuş.

Annesine şoförün ona anlattığı hikâyeyi aynen nakletmek için dikkatle dinliyordu.

-Nasıl yani? dedi.

-Önemli olan kalp yani, dedi deminden beri Sema'yla birlikte kırmızı buğday arama serüvenine ortak olan adam.

Kafası karışıktı Sema'nın. O tepeye tırmanıp içindeki granit taşını aşağı yuvarlasa kurtulur muydu? Tenine saplanmış tüm oklardan. Bitiremediği bütün meselelerden. En derindeki ok mu? Geçmişti.

Taksiden indi. Çok uzakta, ufukta bir noktada bulutlarla kesişen geniş bir yolun başındaydı. Yağmur bulutları toplanıyordu. Zaten çalmayan telefonunu sessize aldı.

"Ey Halys içim bomboş ve oraya neyi yerleştirebileceğim konusu şimdilik meçhul" dedi.

9

Ölmüş bir adamın arkasından konuşmak ne kadar doğrudur tartışma götürür ama son yıllarında babası, dokunsa dağılacak bir hamur parçası gibiydi. Hatırladığı kadarıyla hep mutsuzdu, öyle de ölmüştü. Onu bir daha göremeyeceği için bunun gerçek sebebini hiçbir zaman tam olarak öğrenemeyecekti. Bulanık bazı görüntüler vardı geriye kalan. Babasının merdivenlerde tıkanan nefesi gibi, bir yaz birdenbire zayıflaması, sonra içkiyi bırakması, sonra sigarayı azıtması ve ara sıra geceleri uyandığında duyduğu konuşmalar gibi.

Bir kadın değildi, bundan emindi Sema, karısını hep sevmişti, hayatının merkezindeki kadın olmuştu Mualla Hanım. O bir gün çekip gitse hayatı çökerdi. *Başka bir şey olmalı*, diye düşünürdü. Ve hiçbir zaman bir erkeği bunca mutsuz eden şeyin ne olabileceğini annesinin yüzüne doğrudan sorma cesaretini kendinde bulamadı. Onun neşesizliği, gözaltlarındaki koyu depresyon halkaları, giderek içine kapanışı.

Kabiliyetli bir fotoğrafçı, değeri bilinmemiş bir öğretmendi. Babasının rüyaları olmuş muydu? Sormak için artık çok geçti. Kâbuslarını da anlatmazdı. Sürüldüğü için miydi küskünlüğü? Sanmıyordu. Başka bir şehire gönderildi diye hayata küsecek biri değildi babası. Daha önce de gelmişti başına. Hakkını mahkemelerde ararken parasızlık çekmişlerdi en fazla.

Onun hayal kırıklığının sebebinin ne olabileceğini zaman zaman hissetmiyor değildi. Son yıllarda her şeyden el etek çekmesine anlam verecek o eksik altyazının ipuçları bazen eline geçer gibi oluyordu. Babası kupkuru cümlelerle bozkırdan söz ettiğinde, kendinden uzak tutmak istediği bir şeyler olduğunu seziyor ama üstüne varamıyordu.

Arada bir canlanıyordu o da erkeklerin çoğu için olduğu gibi, maç seyrederken ya da televizyonda hayran olduğu yabancı fotoğrafçılar hakkında belgeseller yayımlandığında. Belli ki dünya birdenbire daha yaşanılası bir yer oluyordu o zaman. Bazen de geride, kasabada kalan ve yılda birkaç kere ziyaret edebildiği, ailesiyle buluşmalara rastlıyordu bu canlanmalar. Onun üstüne titreyen annesinden bunca uzak kalmak zordu kuşkusuz.

Sıkıntılı bir çocukluk? Ergenlikte gayet kırılgan bir ruh dünyası? Yatılı okul, yeni iş yerinde müdürüyle yıldızının barışmaması? Yok, hayır, mutsuzluğunun arkasında başka bir şey vardı. Onun dünyasından kırmızı buğday tarlalarıyla eşzamanlı olarak çıkan bir şey belki. Kesin olan şuydu: Babasının şehirdeki sessiz saatlerinin sırrını bulabilmesi için yeteri kadar malzeme yoktu elinde. İnsanların karanlık yönlerini çözebilmek, anlatmadıklarını onların yüzlerinden okuyamadıklarımızı kestirebilmek için bir tür altyazı lazımdı.

Ne zaman bu meseleyi deşmeye kalksa annesi kestirip atıyordu.

-Bir şeyi yoktu babanın.

-Nasıl söyleyebiliyorsun bunu?

-Amcanın ölümü sarsmıştı, o kadar.

-İyi de neden o zaman değil, sittin sene sonra tuttu yasını?

Annesi bazen geçiştiriyordu bu soruyu. Gidip çay yapıyordu, en kolayı televizyonu açıyordu. Eğer alıngan bir zamanıysa kıyamet kopuyordu o zaman: "Hep böyle yaptın, hep babanın yanında oldun. Başından beri bu evlilikte neler yaşadım hiç düşündün mü?" diye kızından destek arayışlarına girişiyordu.

Haklıydı. Olaylara bambaşka bir açıdan bakıp annesinin kaybolan gençliğine, gerçekte eksik yaşadığı kadınlığına, alıştığının dışında bir dünyayı kabullenmek için ödediği bedellere ve bu ülkede bir kadın olarak ayakta kalma savaşına uyacak bambaşka bir altyazı yazmak, olaylara başka bir boyut kazandırmak mümkündü. Annesinin içinde saklı kalanları, onun hayatının altyazısını, kim bilir nerede durup duran o çeviriyi kim çıkaracaktı ortaya?

Ama bundansa, oldum olalı uyumsuz babasıyla uğraşmak daha sempatik geliyordu Sema'ya. Onun geride bıraktığı fotoğraflarla. Bu fotoğraflar geri getirilemeyecek olanı hatırlatıyordu ona çünkü. Başlangıcı.

Fotoğrafları incelerken babasının derdinden çok uzaktı henüz. Yine de bakıyor ve başlangıcı sezmeye çalışıyordu. Sırların, yalanların, öfkenin başlangıcını.

Ve ailenin. Onun doğumuyla aile olmuşlardı. Öğretmen çiftin kızlarının kulağında kalan türküler, teninin altında bir yerde soğumuş günün birinde ısıtılmayı bekleyen gelenekler, inanışlar, yaşadığı vicdan muhasebeleri, bildiği bütün dünyalara uzaklığı ve yabancılığı. Huzursuzluğu ve bunu değiştirmek için bir adım atamayışı. Kimseye yeterince yardım edemeyişi, kendine bile; yeterince şükredemeyişi, yeterince dua edemeyişi.

Ne duası edecekti ki, duaların da meali, yorumu verilmeyecekti yanında. Bildiği bir dilde, sırlarıyla bozkırdan koparılan bir aileyi, kendi ailesinin hikâyesini anlatmak istiyordu Sema. Kendi dilini kaybetmiş bir aileyi. Bozkır yutmuştu o aileyi ve koskoca karnında bir yerdeydi. Bu yüzden bozkırın gövdesinden, başından, ellerinden söz edebilmeliydi. Bozkırın karanlığından ve kimliğinden. Bir coğrafyanın da kimliği olduğu daha önce neden aklına gelmemişti? Bundan bahsedemediği sürece hikâye kesinlikle eksik kalacaktı. Bozkırı anlamak, bu hep erteleyip durduğu bir şeydi. Dişçiye gitmek ya da iç organların röntgenini çektirmek gibi. Biri acı verirdi, öteki de sinsi bir hastalığı ortaya çıkarabilirdi. Ama ya o sinsi tehdit zaten içindeyse insanın... Korkuya mahal olup olmadığını, Sema, birileri onun hayatını doğru dürüst aktardığında öğrenecekti. Ama babasının ölümünden beri anlamıştı ki, bu dünya altyazısı yazılmamış hayatlarla doluydu.

10

Geçmiş hep acıtır. Kimi zaman artık bizim olmadığı için, kimi zaman yanlış yaşandığı için acıtır.

Muhsin güvez rengi gömleğiyle terminaldeki randevuya vaktinden on beş dakika erken gelmişti. Çantasının neredeyse tamamı fotoğraflarla doluydu. Çok fazla özelliği olan biri değildi, üç çocuk babasıydı, bankada memurdu, akşamlarının çoğu hayatında eksikliğini hissettiği kuvvetli duyguları ona yaşatacak dizileri izlemekle geçerdi. Zaten dışadönük ve rahat biri değildi. O an hissettiği gerginlik de suratını ve bedenini büsbütün kasmıştı. Aynı dakikalarda Sema randevuya gecikme pahasına çoktandır yanına yöresine uğramadığı bir semte doğru yürüyordu. Bunu kesinlikle planlamamış hatta düşünmemişti bile. Minibüsten çarşıda ineceğine, daha önce, ona çok tanıdık gelen bir mahallede inmişti. Evet oradaydı işte, çocukluğunun sokakları. Evler biraz daha köhneleşmişti sadece. Kimlerin yaşadığına dair en ufak bir fikri yoktu. Ama özellikle yolun sağ tarafındaki evlere bakarken, gördüğü her evin onun çocukluk evi olabileceğini düşünüyor ve heyecanlanıyordu. Orada kalmıştı bütün anılar, yolun sağ tarafında.

Çarçabuk yürüdü Sema. Üç seçenek dolaşıyordu zihninde, bir an önce Muhsin'e gitmek, burada kalıp vurgun yemiş gibi bir süre daha dolaşmak, annesini aramak ve hissettiklerini paylaşmak. Bu son seçenekten sonuçlarını kestiremediği için kaçındı. Muhsin biraz daha bekleyebilirdi. Gitti Muhsin'in çantasındaki fotoğrafların arasına karışır gibi, ilk dondurma toplarını aldığı tezgâhı aradı. Tezgâh kapalıydı. Kahverengi, sarı, beyaz. Reklamdaki dondurma çeşitlerinin renkleriydi bunlar. Üstelik Sema'nın etini çimdiklercesine tanıdıktı.

Bacakları uzun süre üstüne oturmuş gibi karıncalanıyordu. Birkaç adımdan daha uzağa gidemezdi yürümeye kalksa. Zaten yapmak istediği tek bir şey vardı, dondurma reklamı yoluna çıkalı beri, bir basamağa oturmak ve düşünmek.

O basamak uzakta değildi. Bundan yıllarca önce aynı basamaklara eteklerini yaymış otururken yetişkin bir kadın olarak yaşayacaklarının hiçbirini bilmiyordu. Büyüyecek ve buradan gidecekti, emin olduğu tek şey buydu. Yayvanlığı tanıdık basamaklara oturdu ve

dondurmayı veren adamı düşündü. Ona dair de tek bir iz yoktu hafızasında. Bıyıklı mıydı, yaşlı mıydı, konuşkan mı... Hiçbir şey. Ama üç renkten oluşan dondurma toplarını yalarken başına gelenler onu mahallede meşhur bir çocuk yapacaktı. Erkeklerin dünyaları hakkında eni konu fikir veren ilk deneyimiydi maalesef bu.

"Yürürken etrafına bakınma!" Erkekler konusunda ondan daha deneyimli olan annesi böyle dediği için, dondurmayı yerken sağına soluna hele arkasına hiç bakınmamıştı o gün. Ta ki adamın nefesini ensesinde hissedene değin. Aç bir erkek nefesi ve sonrasında yaşanacaklar. Ondan kısaydı haliyle. Adam merdivende kıstırıp üstüne eğildi. Kurtuldu kurtulmasına ama polis adamı yakalayıp ailesini haberdar ettinden işler iyice çıkmaza girdi. Ne mahkeme ne ailesi onun yaşını, kırılganlığını varsayamamıştı. Çocuklar ayrı bir cinstir ve kimse düşünmez bunu. Babası siyasetle, derslerle meşguldü o vakitler. Annesi kendi sağlık sorunlarıyla. Bu merdivenlerde atlattı travmayı Sema, tek başına. Üç renkten oluşan bir poster vardı, bir de onu beğenmeye bile cesaret edemeyen ürkek ama meraklı bakışlarla önünden geçen okul arkadaşı. Muhsin'e ya da başka birine mahkeme konusunu açmamıştı elbette.

Dakikalar sonra tenha terminalde Muhsin'e yaklaşırken gözlerinde yarı ürkek, yarı hayran aynı bakışı taşıdığını gördü. Aslında Sema sadece babasının fotoğraflarına bakmaya gelmişti. Ama karşısındaki adam, belli ki, yaklaştığı kadının aklına kesinkes takılı kalmak istiyordu. Muhsin'in atılacak her adımı önceden kurguladığını fark etmişti Sema ve buna teslim olmakla olmamak arası gelgitler yaşadı kendi içinde. Sonunda Muhsin başardı. Genç kadının aklında bir çengel olarak kalacaktı. Geçmiştekinden daha büyük bir çengel.

Sema onun renksiz hayatında hiç silinmeyecek çok önemli bir noktaydı. Bunu zaman geçtikçe anladı. Konuşma fotoğraflara, çocukluğa ilk duygulara uzandığında. Önce onu alıp ilkokulun karşısındaki parka götürürek söylemeye çalıştı dilindekileri. Etraftaki ağaçlar, sallanan çocuklar... Konu konuya bağlanıyordu.

-Sen eskiden çok güzel şarkı söylerdin hatırlıyor musun, diyerek geçmişin marşını başlattı Muhsin.

Hatırlamıyordu.

-İdil, sen, Füsun yaz kış okuldan eve dönerken döktürürdünüz yolda.

Kışları veba gibi kasabanın üstüne çöken o soğuk. Terk etmeyen, takır takır öksürten. Kuru ayazda okula gidip gelirken demek ki şarkı söylemeye de yelteniyordular. Konuştukça hatırlıyordu. Hatırladıkça anılar geri geliyordu ama hatırlamak istiyor muydu emin değildi Sema.

-Benim hayatım çok değişti buradan gittikten sonra, dedi.

-Öyle deme, dönsen kaldığın yerden devam edersin.

Oysa Sema gidişinden sonra yalnız toprakla değil, herkesle koparmıştı bağları.

-Hepimiz tuhaf şeyler yaşadık ona bakarsan, dedi Muhsin. Benden bir dokunsan bin ah işitirsin. Sen gittikten sonra ayrıldım liseden. Açıkçası attılar okuldan, öğretmeni yumrukladığım için. İstanbul'a geldim. Bir film şirketi vardı, orada çalıştım bir süre. Çok insanla tanıştım İstanbul'da. Ama bir süre sonra boğmaya başladı beni şehir. Önce Ankara'ya döndüm. Derken buraya.

Bir iş bulup çalışmaya ve gece lisesinde eğitimine devam etmeye başlamıştı. Ortam tehlikeliydi. Solcu ya da sağcı olmaya zorlanıyordu arkadaşları. O ise inancına bağlı yaşamayı seçmiş, dindar öğrencilere yönelik bir dernekle başlamıştı siyasi hayatına.

-Ben dönemedim, dedi Sema. Dönmek de istemedim sanırım. Buraları, bu ırmağı, bozkırı tutkuyla sevsem de.

Dönülecek bir yer kalmış mıydı? Kurtarılmış bir yer. Amcasının, sevdiklerinin ölmeyeceği bir yer.

Neden buraya dönemediğini açıklamak zorunda hissetti kendini. Muhsin ondan farklıydı, tamam, bıyıkları terminaldeki şoförün aynısıydı, o da tamam. Ama bunca yıldır, hâlâ aynı sıcaklıkla bakan kaç arkadaşı vardı?

-Biz giderken burası öğretmenlerin öldürüldüğü bir yerdi, dedi ve geçmiş alerjisi tutmuş gibi öksürmeye başladı. Muhsin bu cümleleri de önceden mi düşünmüştü? Tek istediğinin hiçbir canlıya zarar vermeden yaşamak olduğunu söylüyordu Sema'ya. Muhsin'in bakışlarındaki o hayran ifadeyi kaybetmek uğruna ona nahoş şeyler söyleyecekti Sema. Bundan kaçış yoktu. Arkadaşının fotoğrafları

bulmak için kalkıştığı onca zahmet de cabasıydı. Yine de gerçek, söylenmeyi hak ediyordu.

Sema, Nokta'da vurulan lise müdürü Alper Sungurtekin'den, vurulan diğer öğretmenlerden bahsetti. Gazeteden okumuştu müdür Alper vakasını. Diğerlerini, okul arkadaşlarının çoğunu ise hatırlamıyordu. Geçmişin karanlığındaydı onlar. O zaman Çapo lakaplı Cafer Ünver'den, İngilizce dersine giren ve sonra şehre belediye başkanı olan Hayati Bey'den açtı konuyu Muhsin.

-Konuşacak çooook şey var, yeter ki başlansın, dedi sigaradan çatallaşan sesiyle.

Keşke başkaları gelip konuşsaydı Sema'nın yerine. Baharda yemyeşil bir sevinç olacak başaklar mesela, daha güzel olurdu öyle. Ağzı zehir gibiydi, dönemeyeceğini biliyordu. Bu çok belli değil miydi?

-Amcan da mı vurulmuştu, diye sordu birden Muhsin.

-Hayır, o boğularak öldü.

-Affedersin ya.

-Önemli değil, nerden bileceksin. Neyse, biz fotoğraflara gelelim, dedi.

Beklediğinden daha iyiydi. Yaklaşık iki yüz tane fotoğraf. Fotoğraflar geçmişe yapılan bir kazı gibiydi. İstiklal Marşı töreninden bir kesit, kışın avluda penguenler gibi bekleşen talebeler, pencere kenarlarından sarkan buzlar, Atatürk'ün çatık kaşları, beslenme saati, beslenme saatinde gofret dağıtan annesi; fotoğrafların çoğunda renkler solmuştu, bazıları kahverengi tonlarındaydı, bazıları da zift gibi siyahtı. Teneffüs anları, iğne atsan yere düşmeyen koridorlar, Sema devam etti: On Kasım töreninde kürsüde şiir okuyan çocuklar, yıl soru müsameresinde köylü kızı kılığına giren kendisi, yanında o vakitler âşık olduğu oğlan, onun yanında Sema'ya âşık olan başka bir oğlan, çocuk akıllarıyla sonsuza kadar orada kalacağını zannettikleri sıralar, sıralara kazınmış yazılar, sınıf öğretmeni Sevim'in boynu bükük bir fotoğrafı.

Diğerlerinin arasında, okulla alakası olmayan bir grup fotoğraf Sema'nın daha çok dikkatini çekti. Bu fotoğraflar ötekilerden çok farklıydı: önce gayet ustaca basılmış bir nehir manzarası vardı, daha

önce hiç görmemişti bunu, derken kasabada bir vitrin, bir tren geçidi, bakımlı bir çiftlik evi, halasının eviydi bu, Kızılırmak kıyısında soyunmuş herhalde yüzmeye niyetlenen birinin çıplak ayakları, yüzyıllardır varolan nefes kesici bir taş köprü, kemerli bir türbe kapısı, türbenin yakınında niye çekildiğini anlamadığı, karanlık bir kuyu, amcasının mezar taşı, gayet bakımsız kubbesi yıkılmış bir Ermeni kilisesi, aynı kilisenin yıkık duvarından görünen gözleri oyulmuş ikonlar, biraz daha büyük basılmış ve bu yüzden köşelerinde kırıklar oluşmuş bir Anadolu hanı, bir han daha. Bunlar nereden sızmıştı diğerlerinin arasına?

-Harika nerden eline geçti bu fotoğraflar?

-Eee bizim de kendi yöntemlerimiz var tabii.

Muhsin, evdeyken fotoğraflara doğru dürüst bakmadığından Sema'yı şaşırtan seriyi henüz görmemişti. Birkaç tanesi önüne uzatıldığında, Kızılırmak kıvrımında geçirilmiş bir günün ya da bir yolculuğun izleri olabilecek bu görüntülere o da anlam veremedi. Geçmişin renklerini taşıyan fotoğraflarda sıra amcanın mezarına geldiğinde ikisinin de kafası karışmıştı. Vakitsiz bir ölümü yazıyordu mezar taşındaki yıllar.

-Üzücü bir hikâye, rahmetli baban sarsılmış olmalı, dedi Muhsin. Sema hiçbir şey söyleyemiyordu. Belli ki evden uzaklaştığı bir dönemde çekmişti babası bunları. Ölümden, yaşamdan, ırmaktan izler kalsın istemişti geriye. Daha fazla yorumlamadan önce fotoğrafların tümüne nasıl ulaştığını sordu ona. Bölgede bildiği iki fotoğrafçının da dükkânlarına uğramıştı Muhsin, birisi babasının adını hiç duymadığını söylemiş, ondan elde edebileceği hiçbir bilgi olmadığını hissettiği için hemen ayrılmıştı oradan. Diğeri düşünmüş, düşünmüş ve babasını tanıyabilecek başka birinden söz etmişti. Emekli öğretmendi, eğer yanılmıyorsa babasıyla aynı dönemde çalışmıştı lisede. Muhsin kendisine verilen telefonu aramayı iş güç derdinden günlerce ihmal etmiş, nihayet numarayı çevirdiğinde ise adamın oğlunun yanına, Ankara'ya gittiği haberini almıştı. Bir hafta daha beklemek demekti bu. Karısından, uzun bir açıklamanın ardından oğlunun telefonunu rica etti. Çocuk gürültüsüyle dolu o evi aradığında, istediği kişiye ulaşıncaya kadar tam üç tane alakasız insanla konuştu. Niha-

yet ummadığı iyi haber gelmişti. Sema'nın babası gerçekten de taşınma sırasında yanına alamadığı koliler dolusu fotoğrafın bir kısmını ona vermişti.

Ama bunlar...

-Allah Allah ver bakayım. Hayret nasıl karışmışlar. Ben de görmemişim. Attım çantaya geldim sadece. Muhsin çiftlik evinin göründüğü fotoğrafın arkasındaki yazıyı fark etti. "Melek" ismi ve bir tarih not düşülmüştü.

-Halamın adı bu, diye mırıldandı Sema. Babam bunların hepsini çeken. Ama niye?

Muhsin düşünüp taşındı, emin olamadı. Sonuçta babasının fotoğrafları kucağını doldurduğu için minnetardı Sema.

-Ben hatalıyım, belki de, dedi.

Muhsin bu ifadeyi garip bulmuş olacak ki "hayırdır" dercesine suratını buruşturdu.

-Annem fotoğraflardan kurtulmam gerektiğini söylüyor, diye açıkladı Sema. Muhsin için zor değildi sanki bunu sebebini anlamak. Sorulara devam etmek yerine, "Nasıl teyze iyi mi?" diyerek konuşmanın yönünü başka bir tarafa çevirdi. Onunla arasındaki çatışmadan, babasının son dileğinden söz etti Sema. Annesi huysuzlanıyordu. Huysuz kelimesi belli ki yabancı değildi çocukluk arkadaşına.

-Bilmez miyim!

O yaşta bir annesi olan pek çok kişiden duymaya alışık olduğu normal bir tepkiydi bu. Bir dönem Muhsin, annesi ve karısı birlikte yaşamayı denemişlerdi. Gelin, annenin gözüne girmek için elinden geleni yapsa da başaramamıştı.

-Ama benim annem iyi kalplidir, çıkışında bulundu Sema. Bir eli hep üstümüzde olmuştur, bizim arkamızda olmasaydı halimiz yamandı dürüst konuşmak gerekirse. Bunları söylerken Muhsin'in yüzünün değiştiğini algıladı. Sevecen bir ifadeyle bakıyordu şimdi Sema'ya.

-Ben sana âşıktım çocukken, dedi. Gözlerine geçmiş günlerin pırıltıları vurmuştu bunları söylerken. O pırıltılar daha fazlasını da söylüyordu, ben seni hiç unutmadım, diyordu.

Eski, nahif duygulardan bahsedilince duygusallaştı birden Sema. Muhsin'i buraya getiren fotoğraflardan çok daha kuvvetli duygular-

dı. Bunun farkındaydı. Ama kendi hayatı yosun tutmayan taşlar gibiydi. Kaç şehir değiştirmişti, kaç ev. Kaç adama âşık olmuştu. Kaçıyla hayata yeniden başlamıştı. Muhsin geçmişi bugünmüş gibi yaşarken, o kendi hayatından nelerin geçip gittiğini bile hatırlamıyordu artık. O kadar çok şey yaşanmıştı ki. Saflıktan bu kadar uzaklaşmış olmak fena halde acıttı canını. Ne diyeceğini bilemedi. Sağa sola kaçırdı bakışlarını.

-Bırak şimdi onu da kırmızı buğday tarlası var mı bildiğin bir yerde, dedi.

Muhsin hazırlıksız yakalanmıştı bu soruya. Sema bir kere daha derdini anlattı dili döndüğünce. Silkelendi Muhsin. Bunun için yedinci ayda gelmesini söyledi. Hasat zamanında.

-Tamam, harman zamanı gelirim o zaman.

-İyi öyleyse, ben de araba ayarlarım birlikte gideriz.

Aralarında hiçbir şey geçmeyeceğini bildiği çocukluk arkadaşına, fotoğrafları ele geçirdiği için teşekkür etti ve kızlarının adını sordu. Yağmur, Gizem, Burcu. Tek dileği onların iyi bir tahsil görmesiymiş. Ayrıca hiçbir canlıya zarar vermeden yaşamayı da istermiş. Sema bunun kendisi için kurulmuş bir cümle olduğunun farkındaydı.

Bütün akşam çatısız şu parkta oturacak halleri yoktu ya. Birazdan Muhsin'in uygun gördüğü bir lokantaya soktular başlarını. Taş fırında pişmiş pide yiyeceklerdi. Amcasını, ne idüğü belirsiz şu birkaç fotoğrafı şimdilik unutmuştu. Geçmişten komik komik şeyler hatırlayıp gülüyorlardı. Yıl sonu müsameresinde taşıdığı su testisi, sahnede o testiyi elinden düşürüp kırışı, ortaokulda beden dersinde daracık kasanın üstünde attıkları taklalar.

-Ödüm bokuma karışırdı her seferinde, Nadya Komanaçi'ydik sanki mübarek, dedi Sema.

Arkadaşı çok sevmişti bu espiriyi. Enerjileri yavaş yavaş yaklaşıyordu birbirine. Muhsin de boş geçen derslerde bahçeye çıkıp erkeklerin futbol oynadığını, kızların ise volta atıp tezahüratta bulunduğunu hatırlamıştı. "Müdür ve müdür yardımcılarını dersimiz beden eğitimi diye kandırırdık. Haytaydık vesselam" deyip anlattıklarının tesirini Sema'nın yüzünde görmekten memnun, gülümsedi.

Zaman bitmişti. Ayrılma vaktiydi. Onu sararmış otların arasında, yok oluşa direndiği bu kasabada bırakıp gidecekti.

Yok olmadan önce son bir kere daha seslendi Muhsin.

-Arada bir yaz bana, dedi.

Ekim sonuydu. Gayet buruk bu veda sahnesi yetmezmiş gibi her taraf sapsarı bir hüzündü. Çok eskiden, aynı saatlerde, erkenden yatağa girmiş, annesi ışığı kapatmasını söyleyene kadar *Pall Sokağı Çocukları*'nı ya da başka bir çocuk klasiğini devirmiş olurdu.

Geçmişle gelecek arasındaki bu soğuk binada, terminalde, son dolmuşun kalkmasını beklerken kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Dakikalar uzadıkça uzadı, minibüs bir türlü dolmuyordu. Nihayet öğretmenevine götürecek minibüs terminalden hareket ettiğinde, yavaşça arkasına yaslandı. Dudakları titriyordu, soğuktan ve geçen zamana üzülmekten.

11

Kızılırmak havzasında yaşayanlar bulanık aksın ister sular. Baharları kudurgan akan nehrin, şayet barajlar suyu terbiye etmemiş olsaydı, doğal hali böyledir de ondan. Çamur gibi akar. Hele de nehir, kaynağına, yani Sivas şehrine yakınsa. Dağlar, tepeler ve nehir kızıllaşır, yangın rengini alır.

Bu sefer telefonunu Sema kapamıştı, annesi ararsa ulaşamasın diye. Yalnızken fotoğraflara bakıyor, onları elinde tutarken hayatındaki tüm kazıları düşünüyordu. Kızılırmak bir yay çizerek Anadolu topraklarında ilerleye dursun, o da eklemişti kendini bu yaya. Kızılırmak'a yetişmeye, dokunmaya, saklandığı köşelere bakmaya, onu başlangıca kadar kovalamaya yeminliydi. Geçmiş, Sema'yı nasıl kovalamışsa, geçen zamanı anlamak için onun da önce her şeyin ortasından akan bu ırmakla helalleşmesi şarttı. Tıpkı fotoğraflarla Kızılırmak'ın peşine düşen babası gibi.

Suyun etrafında dolandığı uzun kamışlar, onlar yetmeyince köpüre köpüre akan nehir, o da yetmedi mi nehri yutacakmış duygusu uyandıran kümelenmiş bulutlar. Kızılırmak herkesin hafızasına başka bir fotoğrafla çivilenmişti. Nehri babasının hafızasına nakşeden ise bakar bakmaz insanı irkilten şu uğursuz kuş olmalıydı. Elinde uzun

boyunlu, vurulmuş bir kuş bulunan, belki turna, balıkçıl, omuzları düşmüş yüzü allak bullak bir adamın etrafını pikniğe gelmiş çocuklar sarmıştı. Babası fotoğrafın arkasına lanet kuşu yazmıştı, tarih yoktu. Sema fotoğrafın bir köşesinden görünen nehrin donuk pırıltısına bakıyor ve kuşun nehre kattığı esrarengiz havayı düşünüyordu. Ne zaman çekilmiş olduğunu tahmin etmeye çalıştı, pek bir ipucu yoktu elinde. Amcasının mezar fotoğrafına daldı yeniden. Belli ki bu mezarı ziyaretten sonra başlamıştı fotoğraflar peş peşe gelmeye.

Kızılırmak'ı seyreden mezar taşları. Babasının uzun gölgesi düşmüştü mezarın üstüne Bilerek düşürmüştü onu. Anlaşılan o gölgeyle paylaşacaktı kozlarını. İnsan kendisiyle hesaplaşamaz çünkü. Ancak yabancı, kendi olmayan, kendi olmamaya başlamış biriyle yapabilir hesaplarını. Bir daha baktı fotoğrafa Sema. Anlaşılan babasının bundan sonra yolunun düşeceği her yer, çekeceği her fotoğraf o gölgenin karaltısını taşıyacaktı üstünde.

Sonrasında ne vardı? Bozkırın içinde seyrek serpiştirilmiş evler ve büyük bir demir kapı. Büyük demir kapının içine oyulup monte edilmiş gibi duran küçük bir kapı daha. Bozkır mahpushanesinin kapısında çekilmiş olmalıydı bu fotoğraf. Sonraki görüntü taş işçiliğiyle göz kamaştıran bir kervansaraydı. Dış cephede kullanılmış ve hepsi gayet muntazam kesme taşlardan gözünü alamıyordu Sema. Siyah-beyaz fotoğralarda taşların rengi belli olmuyordu ama gözlerini yumup onları hayal etti bir an. Çöl sarısı, kırmızımtrak, açık kahverengi taşlar konuk oldukları coğrafyanın dilinden konuşuyorlardı. Açık kapının ilerisinde, bozkırın uçsuz bucaksız ovaları gibi geniş bir avlu vardı. Daha avluya girmeden nefes kesiyordu hanın mimarisi. Ama avluya da girilmişti fotoğraf makinesiyle. Bir zamanlar, yakın ilçelerden getirilen malların satıldığı dikdörtgen avlunun etrafında çeşitli odalar, üst kata çıkan merdivenler, perçinli han kapısı, kusursuz üst kat kemerleri görülüyordu. Bunlar detay fotoğrafları olarak çekilmişti. Nereye bakacağını şaşırmıştı. Giriş kapısının üstünde yer alan geometrik kabartmalardaki el ustalığı şapka çıkartıyordu. Bütün bu fotoğraflar tesadüf sonucu bir araya gelmiş olamazdı. Sema evirdi, çevirdi tekrar döndü onların etrafında. Annesini tutamayacaktı belki ama onun bir müddet daha burada kalması için yeterince sebep vardı.

Sabahleyin, geçmişin kapalı odalarını açmak için yaptığı araştırmalara devam etmeden önce, dayanamadı telefona baktı Sema. Sekiz tane cevapsız arama görünüyordu. Annesi. Pişman olmuştu, utanarak numarasını çevirdi. Kimse açmadı telefonu. On dakika sonra yeniden denedi. Birazdan annesinin telefonu çalıyordu. Sema sabahları pesleşen ve hafif erkeksileşen sesiyle hatırını sordu onun. Heyheyleri inmişti duyabildiği kadarıyla.

Yağmur yarım saattir hızını kesmeden yağıyordu. Buna rağmen Mualla öğretmen pür neşe girdi odaya. Tedbiren fotoğrafları kaldırmıştı ortadan. Birinci dakikadan şimşekleri üstüne çekmek istemiyordu. Annesi, sayısını hatırlayamadığı, yere bırakırken tangır tungur ses çıkaran poşetlerle gelmişti. Yerel ürünler vardı torbalarda. Pekmez vermişlerdi yanına, bir torba dürüm ekmeği, elma, yün çorap. Islanan çorabını, pantolonunu değiştirdi. Sürekli, evinde kaldığı vefalı dostu Ayten'den, onu bırakmak istemediğinden, kadının aşırı çöktüğünden bahsediyordu.

-Fotoğrafları da bulduğuna göre gidebiliriz artık, dedi çorapları kaloriferin üstüne koyarken. Sema, parmağıyla kavanozdaki pekmezin tadına bakmaktaydı.

-Kim yiyecek bu kadar pekmezi?

-Sabahları bir kaşık at ağzına, senin gibi çok üşüyenlere birebirmiş.

Üşümenin çaresini bulduğuna göre belki fotoğraftaki adamı da teşhis edebilirdi. Fotoğrafları çekmeceden çıkarırken annesinin nevrinin döndüğünü fark etti.

-Babam bunları ne zaman çekti?

-Ne bileyim babanın bekçisi miydim ben?

-Bana doğru dürüst cevap ver. Şu amcamın karıştığı dava neydi? Bunu annesine yeniden anlattırması gerekiyordu. Sema'nın aklında kalan puslu birkaç görüntüydü sadece. Ailede durum diğer ailelere benziyordu. Pek çok ailede olduğu gibi onların ailesinde de çürük elmalar vardı. İnsan markete girer ve sebzenin meyvenin iyisini seçer. Aileler ise çürük elmalarla doludur. Babasının Kızılırmak kıvrımını makinesiyle karış karış dolaşarak üstünden atmak istediği acı bu muydu?

-Çürük elmanın hikâyesini mi dinlemek istiyorsun?

Gurur duyduğu akrabaları bir yanda, utandığı, görüşmeyi çoktan kestiği akrabaları diğer yanda. Amcasının durumu ise çok daha farklıydı. Unuttuğu bu davayı ona hatırlatmasını istedi ama annesi önce oralı olmadı.

Sema annesinin odada olduğunu unutmuştu neredeyse, düşünceleri yavaşça geriye gidiyordu. Amcasının olayından pek sık bahsetmezlerdi şehirdeyken. "Dinlemiyorsun" diye uyardı annesi. Sema dalmıştı. Amcasının planlayıcısı olduğu, zamanaşımına uğramış olayın ayrıntılarını ortaya koyacaktı demek ki annesi. "Amcan nerden baksan altı ay kaldı içerde, sonra da saldılar" dedi. Kimse cezasını çekmemişti o davada.

Onu dinlerken, aşağıda görünen, anıların uyuduğu ırmağı seyrediyordu. Alevi kökenli, solcu Rıfat öğretmenin öldürülüşünün üzerinden çok geçmeden ırmağın akıntısına kapılmıştı amca. Bir gün bereketti ırmak, ertesi gün cellat.

Onca yıl dinlenmiş Kızılırmak türküleri gibi.

Gelin yedin gızı yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüz de yedin
Kızılırmak seni seni
Yakının var ırağın var
Zemheride bir çağın var
Bir de gızgın tuzağın var
Kızılırmak seni seni

Cildindeki çizgiler gün be gün derinleşirken, annesinin anlatmadığı başka ne kalmıştı? O sussa da Sema ırmakta soyunan babasını görüyordu bulunduğu yerden. Yaz tatilini fırsat bilip babaannesi ve babası Şifaiye Medresesi'ni ziyarete Sivas'a gitmişlerdi. Anadolu'nun her yerinde akrabalar olduğu gibi Sivas'ta da kuzenler yaşıyordu. Sıcak bastırmıştı, gençler donlarla ırmağa giriyordu, çocuklar ise çırılçıplaktı. Kızılırmak yer yer çok derindi. Ancak babası dikkatliydi, ayaklarıyla yoklaya yoklaya ilerliyordu akıntılı suyun içinde. Nehrin nerede sığlaştığını, nerede derinleştiğini bilmek gerekir, diye babası

tembihlemişti. Kızılırmak bölgedeki halk için derinliğiyle sığlığıyla, alçalışıyla, yükselişiyle, girdaplarıyla, dibindeki bataklıkla başlı başına bir ilimdi. Acıkana kadar hep birlikte birkaç saat yüzdüler nehirde. Çıkışları girişleri kadar kolay olmadı. Savaştan geliyorlardı sanki. Kıpkırmızıydılar baştan aşağı. Babası düş gördüğünü sandı. Elleri, kaşları, görünen görünmeyen her yeri, hatta kulaklarının içi bile kızıldı. Bu inatçı kızıldan kurtulmak için kese gerekiyordu, nitekim hamamla son bulmuştu yüzme sevdaları.

Sema fotoğrafların tümünü annesinin önüne sürdü.

-Bunları neden çekti sence?

Annesi omuzlarını silkti, "Git başkasına sor" dedi. Tipik bir cevap. Geçmişin matematiğinden sorumlu tutulmak istemiyordu Mualla öğretmen, fikri yokmuş, öyle diyordu. Oysa rakamların bile tarihi vardır. Geçmişin acıları yaşanmamış gibi, daha doğrusu geçmiş yaşanmamış gibi davranmayı tercih eden annesine rağmen Sema düşünmeye devam etti: *Babamın* hüsranla biten özel tarihi Kızılırmak'ta boğulan amcamınkine, onunki *buğday tarlalarını* sırf para için elinden çıkardığına bin kere pişman olan dedeminkine, hepsininki bu dipsiz kuyudan çıkamayacağını anlayınca *inkârı seçen annemin tarihine dolanıyor*, içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Bir sürü fotoğraf var, bir sürü sır, bir sürü yalan.

-Bunu ona çok mu görüyorsun?, dedi Sema diklenerek.

-Ne demeye çalışıyorsun? Babanın beyni sulanmıştı son zamanlarda. Yoksa kaç tane arkadaşının vurulduğu topraklara gelmemizi ister mi insan?

-Buraya gömülmek istiyordu belki, dedi Sema.

-Sanmıyorum.

Sahi neydi babasının hayali? Şehirde tutunamayan Ahmet öğretmen, onları da İstanbul'dan çıkarmak, ölmeden burada yeni bir hayat kurmaya mı sevk etmek istemişti? Sema bulunduğu noktadan ırmağın başlangıcını görebilirmiş gibi başını kaldırdı. Babası niye böyle bir dilekte bulunmuştu? Niyesi belirsizdi. Annesine bunu sorduğunda, o sürekli kaçamak cevaplar veriyordu.

Kızılırmak çok uzaklardan geliyordu. Geçtiği şehirlerdeki insanların acıları ile birlikte. Bir kaçıştı bu. Suyun doğduğu topraklardan kaçışı. *Bizim kaçışımız ise göçle gelmiş*, diye düşündü, bir evden ötekine, bir memleketten diğerine; hâlâ sürgit devam ediyordu.

Neden bilmiyordu ama annesi kaçtıkça o kazımak istiyordu. Daha çok kazımak. Deli gibi kazımak. Saygın, tutunacak, yüce hiçbir şey kalmayıncaya kadar kazımak. Onu gördüğünde yapmak istediği tek şey buydu.

-Yaşlandık artık düşünmüyorsun bunu, kendini de yoruyorsun bizi de, dedi tutunacak son dala uzanan annesi.

-Niye böyle yapıyorsun anne, o fotoğrafları niye yırttın geçen gün?

-Ben bu hale geldiğime göre düşün artık, dedi annesi.

-Övünürdün sen babamın fotoğraflarıyla?

Reddetmekten vazgeçmişti bir an. Sadece doğayı değil insanları çekerken de yetenekli olduğunu anlattı kocasının. Bunu bilse bile bir kere de annesinden dinlemek keyifliydi. Çözülmüştü. "Çocukların her hareketini çeken başka kimse yoktu" dedi. "Kaptırırdı kendini, her şeyini verebilirdi fotoğraflar için. Avcılar gibi sabahın köründe çıkardı o da fotoğraf çekmeye." Devam etmiyordu, yeterince konuşmuş gibi kapamıştı birden ağzını.

-Manasızdı yine de. Zehir oldu hayat bize, anlamıyor musun?

Muhtemelen onları böyle bunaltan sadece fotoğraflar değildi. Ama her ne ise önemliydi o ayrıntı. Hakkında hiç konuşulmayacak kadar önemli. Başını sallayarak resepsiyonu aradı Sema, iki çay söyledi. Eğer bahane arayacaksa, Sema da yaşlanıyordu doğrusu. Geçmişin kutusunun boyaları dökülmüştü ve şimdi, bunun farkında değilmiş gibi, sanki minelerle bezeli bir kutunun başındalarmış gibi yapamazdı artık.

-Sen gidebilirsin anne, dedi. Onu yolladıktan sonra pişman olacağını biliyordu. Birkaç saat dudaklarını ısıracak, birkaç saat içi katılaşacaktı ancak çok sürmezdi bu, telafi edecek bir şeyler bulabilirdi. Sema, annesine rağmen ve biraz da ona karşı durmanın yarattığı inatla, çetrefilli seyahatini sürdürecek, ailesinin unuttuklarını bozkırın sessizliğinde hatırlayacaktı.

II
Öksüz

12

Fotoğraflar kaybolmaz. Kelimeler de.

Sema, göbekbağını kestiğini sandığı bu coğrafyaya dair ne çok şey biriktirmişti içinde. Kızılırmak'ın uğultuları, gölgeleri, nehrin azgınlığı, nehir kenarındaki ağaçlar, başlangıç, Kızılırmak'ın başlangıcı ve nehrin kolyesi köprüler. Onca yıl nereye giderse gitsin bütün nehirler aynı vadiden geçmiş, hepsi aynı denize dökülmüş gibiydi. Çocukluğun vadisi. Kızılırmak vadisi.

Burada olmalıydı. Çarşıda, çocukluğunda bıkmadan seyrettiği saatçi dükkânının tam karşısındaki kaldırımdaydı. Kulağında o zamanın sesleri, kıpırdamadan bakıyordu dükkâna. Yeni telefon modelleri

duruyordu şimdi saatlerin yerinde. Bir zil sesi işitti yılların ötesinden, ilkokuldan geliyordu. Kasabanın yokuşlarının eninde sonunda vardığı o renksiz beton bina.

Fotoğraflar kaybolmazdı ama bir süre karanlığa gömülürlerdi. Bazen beş on yıl, bazen yetmiş seksen yıl. Birden, Kızılırmak boyundaki o taş köprü, diğerlerinin arasından ayrılıp tek başına gözünün önüne geldi. Daha önce önemsemediği Anadolu köprüleri, hanları halen aynı yerdeydi. Gidecekti Sema. Toprak her kilometrede daha çoraklaşsa, gözün görebildiği tek bir ağaç kalmasa da gidecekti uzaklara.

Sema'nın içinde anlatabileceğini sandığından daha fazlası saklıydı çünkü. Buraya kelimelerle buluşmaya gelmişti. Ve geçmişi fısıldayan Kızılırmak'la. Onun doğduğu coğrafyada büyümüş hemen herkesin çocukluğunun içinden boydan boya geçiyordu ülkenin bu en uzun akarsuyu.

Kırşehir yakınlarında otobüsten indiğinde dolana dolana akan nehrin serinliği vurdu yüzüne. Otuz kırk yıl önce bağcılık varmış buralarda. Artık kalmamış çünkü bağlara bakanların çoğu göçmüş. İstanbul'a göçmüş, Avrupa'ya göçmüştü. Fotoğrafları, artık bağların yerinde biten kuru otların üzerine yaydı. İçlerinden bazıları sararmış, zamanın zorbalığına dayanamamıştı. Yakında çantada taşınmaktan uçları kopacak, oradan buradan yırtılacaklardı. Başkalarının göremediği bir gerçeğin bu fotoğraflarda saklı olduğu hissinden kurtulamıyordu. Sevimsiz bir hakikatti onu çağıran. Az önce gördüğü, elden ele dolaşmaktan parmak izi lekeleri ve çiziklerle dolu fotoğraftaki taş köprünün dibinde duruyordu tam olarak. Selçuklular zamanında yapılmış köprü yan yana iki atlının ancak sığabileceği darlıktaydı. Babası köprüyü fotoğrafa sığdıramamıştı. Köprünün ayaklarından biri kesikti. İncecik bir çizgi gibi dizilmiş kemer altları parlak güneşte simsiyah yansıyordu suya. Sema ilerideki kum ocaklarına baktı. Kamyonlar solda, köprüye paralel koşan toprak yolda kum taşıyordu. Sağdaki yol Konya Aksaray'a devam ediyordu. Eski kervan yoluydu.

Bir aya kalmaz kış bastırırdı Anadolu'da. Yılbaşıyla birlikte de zemheri soğukları. Ama hiçbir şey umrunda değildi bundan sonra.

Âşık Veysel'in, "Bahar gelir gudurursun" dediği Kızılırmak'ın konuğuydu ve onunla birlikte karış karış gezecekti buraları. Nehrin eski ihtişamı yoktu gerçi. Olsun. Azalan kar yağışları suyun seviyesini düşürmüştü, üstüne de barajlar, doğal akışı kaybolmuştu suyun. Bir de dibinden inşaatlar için kum çıkaran kum ocakları. Yöre halkının derdi çoktu, anlatacağı çoktu.

Sonraki fotoğrafta bir bozkır hapishanesi vardı. Etrafı yüksek duvarlarla çevriliydi hapishanenin. Amcasının yattığı zindan olmalıydı bu, onu bir kenara ayırdı. Hiç görüşe gitmeyen babası, demek ki yine de yolunu düşürmüş hapishaneye. Buralar, tarif etmek gerekirse, Kapadokya'nın giriş ağzıydı. Tarihte, şimdiki Kırşehir'in adı yöredeki sulak araziler nedeniyle Suşehri imiş. Dereler, şehrin içinden akarmış o vakitler. Hanların yirmi beş, otuz kilometre aralıklarla yorgun kervanları beklediği zamanlar.

Sema'nın aklı başka bir fotoğrafa kaydı elinde olmadan. Sararmış bir aile fotoğrafıydı. Hiç beklemezken belirmişti anıların içinden o fotoğraf. Babası çekmemişti bunu, toy bir delikanlıydı henüz o yıllarda. Gelip bir köşeye ilişmişti o da. Melek halası, İsmail amcası, çantasının sapına sıkı sıkıya yapışmış babaannesi Nazife, sünni bıyıklı dedesi Nuri Bey. Fotoğraflar, tıpkı bir yere tutunmak, oraya sahiplenmek için yere serilmiş kilimlere, duvara konmuş aynalara benziyordu. Geçmişe atılmış çapalar gibiydi onlar. Geçmiş hep orada duruyordu, çapanın atıldığı yerde. Eski bir fotoğraftan çoğaltıldığı için detayların belirsizleştiği bu aile pozunu neden hatırlamıştı şimdi? Babasının fotoğraftaki halini kafasında canlandırdığında gözlerinin buğulanmasını engelleyemediği için mi? Kimse kalmamıştı resimden geriye. Melek halası, bir tek, onun yaşayıp yaşamadığını bilmiyordu. Öylesine kopuklardı birbirlerinden. Sema bu ağır hüzne daha fazla dayanamadığında yaptığı gibi aklına başka şeyler getirerek fotoğrafı unutmaya çalıştı.

Köprüyle aynı yıllarda inşa edilmiş kervansarayı gezerken, köprünün gözenekli taşlarıyla kervansarayın taşlarının aynı olduğu dikkatini çekti. Bozkırın kıyısında rüzgâra, zamana kafa tutmuş kervansarayın nefis sarı taşlarını sıradan gri bloklarla değiştiren restorasyona mı, yoksa hanın hemen arkasındaki köyün yıkık dökük lüğüne mi acısın

karar veremiyordu. Paslanmış, harfleri zar zor okunan kervansarayın adının yazılı olduğu tabela ve tabelanın arkasından hortlayıveren başka bir zaman parçası. On dokuzuncu yüzyıldı belki, yirminci yüzyılın ortaları ama burası yirmi birinci yüzyıla girmiş olamazdı.

Köy, 1200'lü yıllardan kalmış gibiydi. Hanın duvarlarına bitişik kuru çalılar, çalılara takılı naylon torbalar, bakımsız kerpiç evler, birkaç zararsız tavuk. Hanın bahçesinden görünen Kızılırmak'a son bir defa baktı Sema. Kızılırmak yöre türküleri gibi dertli dertli akıyordu.

Gerçek, tabanı bataklık olan bu nehrin dibindeydi. Aradığı gerçek. Oraya gömülüydü Keykavus'un, Yunus'un, Âşık Paşa'nın, babaannesi Nazife'nin, İç Anadolu'nun göbeğindeki bir tümülüste yatan Kapadokya kralının, amcasının ruhu. Amaçsızca dolaşıyormuş gibi görünse de bir kapı başka bir kapıyı açıyordu, babasının fotoğraflarını takip etmeye başlayınca irkilerek fark etti bunu, hikâyeler zincir gibi birbirine ekleniyordu.

Ve çocukluğun kapısı. O kapı hep açıktı. Sema'nın babasının birazdan el değiştirip bize geçecek hikâyesi küçük bir sırdı aslında. Büyük sırra gelince, bu coğrafyanın çektiği ıstıraplar, suyun altındaydı. Lahana gibi kat kat sırlar. Hacı Bektaş ve onun kerametleri, eski İpek Yolu'na kurulu kervanların getirdiklerinin ve götürdüklerinin acısını hâlâ hatırlayan Anadolu hanları, Kızılırmak deltasından gurbet ellere göçmüş, oralarda yirmi bir yıl kalmış ama yirmi bir gün kadar hükmü yok diyen Hakkı Durmuş, bu coğrafyayı şiirselleştiren taş köprüler, ücra Alevi köyleri, hepsi sırayla!

Ancak bu hoşuna gitmese de çabuk yorulmuştu Sema. Bir atımlık barutu vardı, bugünlük o barut tükenmişti. Yörede halkın en çok kullandığı kitle ulaşım aracı olan minibüsle Kırşehir'e dönmeye karar verdi. Nehri arkada bıraktığını bilse de gözleri bir süre daha onu aradı giderken. Kızılırmak bu toprakların can damarıydı; Hitit, Roma, Kapadokya Krallığı. Geçmiş zamanlarda inşa edilmiş şehirlerin kalıntıları, şehirleri korumak için yapılmış kaleler, dua etmek için tapınaklar, camiler ve bir kenarda sıradan hayatına devam eden halk. Şehirde hayat sönüktü dışarlıklı biri için, zaten fazla bir beklentisi de yoktu. Karnını doyuracak, sonra da kafayı koyup uyuyacaktı. *Annemin Mutfağı*, birkaç seçenek içinde en makulü göründü gözüne, mey-

dandaki büyük lokantaya giresi yoktu. Lokantada işbölümü her zamanki gibiydi. Kadınlar yemek derdindeydi, gözlüklü bir erkek hesapları kontrol ediyordu. Aynı erkek, ertesi gün erkenden ayrılacak olmasını esefle karşıladı. "Kalsaydınız Cacabey Medresesi'ni gezdirirdim" dedi Sema'ya. Zamanında gökbilim medresesi olarak kullanılmış bina bugün cami olarak kullanılıyordu. İçindeki rasat kuyusu sayesinde gök cisimlerinin hareketlerinin izlendiği tahmin edilen medreseyi bir gün tekrar gelip ziyaret edecekti. Yalnız her şey bitip de bir turist olarak bölgeyi dolaşırken girecekti o kapıdan. Şimdilik lokantada süregiden konuşmaları dinliyordu.

-Tengirşek açın ekmeği, diyordu adam. Yuvarlak manasındaymış. Onunla şehri, şehrin öyküsünü konuşmak için henüz biraz vakti vardı. Havanın soğuduğundan söz ettiler. "Eskiden olsaydı, karın kütük attığı zamanlardı şimdi" dedi adam. Adamın kullandığı Türkçe kulağını okşamıştı. Unutulan eski kelimeleri terk edip giden bir sevgiliyi özler gibi özlemişti Sema. Atlar artık sürüyle ve yabani şekilde dolaşmıyordu buralarda ama dil hâlâ yabanıldı. Yemeğin üstüne çay ikram edildiğinde, Selçuklu kümbetlerine dair birkaç laf daha etti adam. Aralarında bir duvar vardı onunla. Bu duvar Sema için gerekliydi. Hedefin ne olduğunu sezdirmemeye çalışan bir dedektif gibi dolaşıyordu aralarında. Lokantadan çıktıktan sonra, yolunun üstünde olduğunu söylenen, Melih Gazi Kümbeti'ne kadar birlikte gittiler. Şehrin merkezinde bilmediği sokaklara dalıyorlardı. Ve birden nahif mimarisiyle bir Selçuklu kümbetinin önünde buluverdi kendini. Alacakaranlıkta kalakalmıştı. Horasan harcı ve taştan yapılmış kümbet. Hiçbir süsü yoktu, tepesi bir külahı andırıyordu o kadar. Neresinden baksa yedi asra hükmediyordu. İşte o zaman adam duvara aldırmadan konuştu: "Demek ki biz hiçbir şey bilmiyoruz, biz momentum hesap ediyor, onu hesap ediyor, bunu hesap ediyoruz, iki sallanmada gidiyor binalar. Yedi asır bu, dile kolay. Şimdiki binalar rüzgârın aşındırmasıyla bile gider. Bunun yapısı yontu taşı. Yerden çıktığında yumuşak çıkar, tırnağınla oy öyle ama güneşi görünce sertleşir bu taş" dedi. Kümbetin yanında öyküsü zamanı aşan şeylerden konuşuyorlardı, rüzgârdan, dilden. Sema'nın başlangıçta koyduğu duvar da sohbet ilerledikçe aşınıyordu. Ayrılacakları vakit yolun

karşısındaki bir yazıya takıldı gözleri: Playstation Cafe. İşte o zaman adam duvarı yıkarak espriyi patlattı:

-Sanki kıraathaneye kıran girdi de!

Mutlu bir yorgunluk vardı Sema'nın üzerinde. Uygarlıklardan geriye kalanlar diye sürdürdü düşünmeyi. İnce ya da kalın duvarlar, taşa yazılmış mektuplar, gözyaşı vazoları.

Kim bilir kaç zaman olmuştu Söğüt'ten haber almayalı. Aşkın yıkıntıları, ona dair ne söylenebilirdi peki? Seçebildiği kadarıyla hem aşkın hem de uygarlığın kalıntıları bölüm bölümdü. Toprağın ve bilincin derinlerinde bulunan bu bölümleri zamanın tahribatına rağmen yeniden bir araya getirmek sonsuz itina, sabır isteyen bir uğraştı. Aşktan artakalanların da en az eski uygarlıklardan artakalanlar kadar önemli bir tarafı vardı üstelik.

13

Halk arasında kervansaraylardan kervansaraylara giden yola Uluyol deniyor. Yöre halkı İpek Yolu adını kitaplardan okumuş sadece. Uluyol üzerinde, deve bağırtan yokuşunda Sema. Develeri bağırtacak kadar dik yollar, civarda böyle anılıyor. Kervanlar bölgenin derin hafızasına işlemiş. Sema ise aile hafızasını canlandırmak için çıkıyor aynı yokuşları. Evet, hafızayı küstürmüşler. Annesi buralara olduğu gibi geçmişine de küs. Halbuki hatırlanacak, Kızılırmak'ın çamurlu sularından çıkarılacak ne çok hikâye var. Başlangıca doğru gidiyor, annesinin söylediklerine inat. Kızılırmak'ın ve hafızanın başlangıcına.

Rakım yükseliyor. Uluyol'a varmadan alçak bir kapı, üzerinde Çilehane yazıyor. İnsansız ve hep aynı mavilikteki göğe bakan yollardan ayrılıp Hacı Bektaş Külliyesi'nin kapısını çalıyor.

Bölge için önemli üç şahsiyetin adı nereye gitse halkın ağzından düşmüyor: Kırşehir'de Ahi Evran, Konya'da Mevlana ve Anadolu Aleviliğinin kurucusu, dergâhında Yunus Emre'nin çile doldurduğu Hacı Bektaş. Hakikate, gittikçe küçülen kapılardan geçilerek varılıyor burada. Şeriat, tarikat, marifet, hakikat... Hacı Bektaş hakkında Alevi ermişi olduğundan daha fazla bir şey bilmiyor Sema henüz. Tekkeyi, gezmeden önce, Hacı Bektaş'ın cümlelerinin alt alta sıra-

landığı duvarın önünden geçiyor. Birinci cümle, *İncinsen de incitme*. Doğruluğundan kuşku yok bu öğüdün ancak insan ne dereceye kadar uygulayabilir bunu, Sema soruyor kendine. Hacı Bektaş'ın gerçekliğine dair çok farklı hikâyeler anlatılıyor bölgede. Sema kulak verdikçe anlıyor ki, hakikate giden yol biraz da efsanelerle örülüyor. Müzede uzun yıllarını geçirmiş bir bekçiden külliyenin yakınlarındaki pınarın öyküsünü dinlerken, bunu yeniden fark ediyor.

Pınarın adı Akpınar. Erciyes dağından geliyor su. Erciyes bölgedeki en yüksek dağ, zirvesi her noktadan görünüyor. Bir zamanlar kuruymuş bu pınar. "Hacı Bektaş Velimiz, ak pınar diyor akmıyor, ak pınar diyor akmıyor, bir kere daha söyleyince üçüncüde akıyor. Niye geciktin diyor pınara. Söylemesi çok kolay ama gelmesi çok zor, diyor pınar. Erciyes dağı yedi kere önümü kesti beni salmadı, bu yüzden geciktim. Bunun üzerine Hacı Bektaş Veli diyor ki, yaz kış kar boran eksik olmasın tependen Erciyes. O yüzden yaz kış boran Erciyes'ten eksik olmuyor."

Karlı bir zirve. Yükseklerde donmaya yüz tutmuş sular. Çıtır çıtır buzları çözülmeye başlayan hafıza.

Kızılırmak üzerine kurulu köprüler gibi Sema da babasını, onun babasını, şimdi ona bunları anlatan müze görevlisini, Kırşehirli Âşık Paşa'yı, geçmiş savaşları, nehrin doğduğu yer olan Sivas'a kadar diziyor zihninin ipine.

Çok ağır bir takı bu, göz kamaştırıyor. Albenisi var ama her ihtişamın arkasındaki çürük kokuyu alıyor burnu. Hırsın hastalıklı kokusuna çok yakın, hırs yüzünden ödenen bedellerin, cesetlerin kokusuna.

Sema bir umut fotoğraflara sarıldıkça, fotoğraflardaki parkın, nehrin, nehre bakan yamaçların, hanların etrafında döndükçe bunalıyor zaman zaman. Elimizdeki tek hayat boğar bizi. Yine de sarılırız ona. Hiç yaşamamaktan daha iyidir çünkü. Bölgedeki en göz alıcı Selçuklu kervansarayı olan Sarıhan'a doğru giderken, barajlarda kaç tane kapak varsa hepsi birden açılmış, boğuyordu Sema'yı.

Annesiyle vedalaşıp babasının fotoğrafları doğrultusunda yola çıkmadan önce altın çıkarmak için bölgeye gelmiş üç maden mühendisiyle tanışmıştı.

Altı kalın arazi ayakkabıları giyiyor, astronomiyle uğraşıyorlarmış duygusunu veren büyük saatler takıyor, birbirlerinin kadınsız dünyasını paylaşıyorlardı. Kadınlar telefon üzerinden ulaşıyordu onlara. Sema'nın bir hayalet gibi girip çıktığı kız yurdundan iki sokak ötede yaşıyorlardı. Bakkalda karşılaşmışlardı. Modern insanların tükettiği karışımlardan alıyorlardı, süttozu içinde kahve, süttozu içinde salep, glikozu içinde hazır kek. Adam gece kaloriferin yanmadığını, hep üşüdüğünü anlattı. Arkadaşı kapının önünde telefonla görüşüyor, bazen söyleyeceği mahrem bir cümle için birkaç adım uzaklaşıyordu. Daha birkaç yılları vardı arazide. Gündüz makine, kazı, toprak, soğuk; akşamları kaderleriyle, televizyonla baş başa saatler. Bir merhabanın dışında kimse kimseye bulaşmadı o gün. Ama Sema onları merak ediyordu, onlar Sema'yı. Bu tekinsiz coğrafyada yaşayan her bir kişinin hikâyesi ötekinden daha karanlıktı çünkü. Bu hikâyelerden biri gelip Sema'ya çarpmak üzereydi.

Bozkırkurtları birbirini görür görmez tanır. Üç mühendisten orta yaşlı olanı da yabani kokular alarak Sema'nın etrafında dolanmıştı. Sema yüz vermedi. Aklı, kalbi, doğanın yarattığı bedeni başka biriyle doluydu çünkü. Adam parayı öderken Sema arkasında beklediği için hesabı şaşırdı. Cüzdan, kadın, üstelik havası değişik bir kadın, cüzdana gözlerini dikmiş bakkal, parayı yere düşürdü sonunda. Sema adama fırsat vermeden yirmi lirayı yerden aldı, adamın sendeleyerek teşekkür ettiğini duydu. Akşamları şantiyeden çamurlu botlarla dönen mühendisi, sonra bir kere daha yurdun penceresinden görmüştü Sema. Kendi gibi yalnız bir bozkırkurdu daha. Adam Sema'yı fark eder etmez kulakları dikti. "Bozkırı, bu boşluğu seviyorum" dedi Sema kendi kendine. Adamın "Ben de" diye fısıldadığını duydu uzaktan. Karanlık, bomboş bozkır yolları, uçsuz bucaksız gökyüzü, çam ağacından kesilmiş, eğri büğrü ve yapayalnız elektrik direkleri. Gidecek bir yerleri yoktu. Bu boşlukta ölene kadar dolaşacaklardı. Sema da. Adam da.

Hacıbektaş'ta işi bittiğinde saat bir buçuktu henüz. Kırşehir ya da Nevşehir yönünde ilk otobüse iki saat vardı. Bir karar vermeliydi. Kırşehir'e dönmek demek, tekrar aynı şehirde gecelemesi demekti. Aynı merkez, aynı ölgün sokaklar. Âşık Paşa türbesine gitmeyi ilginç

bulmuyordu, Cacabey Medresesi'ni ise dün görmüştü. Burnunu Nevşehir istikametine döndürmeye karar verdi.

Nevşehir otobüsünü beklerken dışarıdaki kuru ayaz kalın kabanından içeri giriyordu. Kapişonunu taktı, eldivenleri de vardı ama yetmedi, Hacıbektaş yüksekteydi, soğuğu fenaydı. Kurtulmak için bir çorbacıya girdi Sema. Kadın yoktu içeride. İki erkek soba başında oturmuş sigara içiyordu. Çıplak duvarda bir duvar saati vardı o kadar. Canı çorba isteyen Sema, çeşitleri sordu lokantanın sahibine.

-İşkembe var sadece, cevabını alınca fark etti gerçeği. Geceden kalma erkeklerin uğrağı bir yerdi burası. Nitekim birazdan içeri giren genç adamlar votka, rakı yanına da kuruyemiş söyleyip Sema'dan mümkün olan en uzak noktaya oturdular. Sema ciddi bir kadın olduğunu gazete okuyarak, kaşlarını çatarak, onlarla ilgilenmeyerek göstere dursun, önce kuruyemiş almaya giden mekân sahibi döndüğünde onun yanından geçerken, bir isteğinin olup olmadığını sordu.

-Biraz daha yeşil biber alabilir miyim?

Çorbanın yanında getirilen minik sivri biberler çıtır çıtır taptazeydi. Su gibi, ağzında eriyordu. Vakti de vardı. Yeni gelen tabağa zeytinyağı ilave etti, taze somunu yağa batırdı. Bir çay söyledi sonra. Zaman takılmıştı. Hâlâ bir saat duruyordu önünde.

Son yarım saat dışarıda aylaklık yaptı. Suyun yer yer donduğunu gördü gezerken. Dükkânlarında müşteri bekleyen küçük esnafın meraklı bakışlarından kurtulmak için otobüs firmasının yazıhanesinde zaman öldürmeye karar verdi. İçeride bilet kesen bir adam ve bir soba vardı. Sema sobanın arkasındaki sandalyeye çöktü. Beklerken, açılıp kapanan kapıyı algılasa da bir ara içi geçti, on dakika kadar kestirdi sobanın yanında.

Üç buçukta otobüs hareket ettiğinde, gözleri bu dar mekânı paylaştığı kişilerin üzerinde gezindi: Yan yana olmaktan gayet hoşnut genç bir çift, tepesi açılmış siyah mantolu bir adam, başı kapalı bir kadın. Minibüsün dörtte üçü dolmuştu. Yolda, önceden yer ayırtan bir aile için tekrar duruldu. Kalabalıktılar, gelenlerin arkası kesilmiyordu. Hareket ettiklerinde ayakta kalanlardan biri Sema'nın kucağına oturacak kadar dibinde duruyordu. Ayakta seyahat etmek için uzun bir yoldu bu ama halk alışıktı görebildiği kadarıyla.

Sema, kuru otların arasında elindeki tırmığı yere saplamış, giden minibüse bakakalan bir çiftçiyi seçti içerdeki kalabalığın arasından. Neyi ayıklıyordu acaba, neler takılıyordu tırmığına? Dişli tırmık toprak yüzeyini parçalayacak, dipteki yabani otların köklerini çıkaracak, her türlü yabancı maddeyi temizleyecekti. Canı sıkılmıştı Sema'nın. O tarlada çalışmak, toprağı havalandırmak, toprak yüzeyindeki anızın gömülmesini sağlamak, bir işe yaramak istiyordu. Farkında olmadan yüksek sesle radyodaki türküye katıldı.

Hep sen mi ağladın, hep sen mi yandın
Ben de gülemedim yalan dünyada

Yöreye özgü melodiler çalıyordu minübüste. Sema'yı bu coğrafyaya ait kılan bir bağ daha. "Gideceksin, duyguların bu kadar karışıksa gidecek ve göreceksin" demişti Aslı onu uğurlarken. Buraların türküleri de yalnızdı. Şu tepeler gibi.

Sema'nın tırmığına bir ceset takılacaktı yakında.

Amcasının cesedi. Babasıyla amcası yüzmeyi Kızılırmak'ta öğrenmişti. Kızılırmak ilk sevgili gibi hem masum hem tehlikeliydi, hem sığ hem derin, hem sakin hem girdaplı. Ve sevgililik yasaları uyarınca sürekli değişiyordu. Aynı kaldığını sanıyorlardı nehrin. Her şeyini biliyorlardı çünkü; mevsimlerini, yükselmesini, alçalmasını, kızmasını hiddetlenmesini. Ama Kızılırmak değişiyordu, başka biri oluyordu. Sema bir bakıyordu merhametten dokunmuş kaftanını yatakta bırakmış, kötülüğü giyiniyordu nehir, hırslanıyor, hırçınlaşıyordu. Hırslarıyla tanımak mümkün değildi onu.

Amcasının cansız bedeni mi? Yahşihan'da ortaya çıktığında kahverengi topraklar, ekili alanlar, boş bırakılanlar, arpa tarlaları, buğday tarlaları, kızıl topraklar susuyordu. Söz birliği etmişti doğa, kimse amcasının niye Yahşihan'a yüzdüğünü o gün orada ne aradığını, niye yalnız başına olduğunu, yanına kimseyi niye almadığını, başına ne geldiğini, bir yayın gibi, bir sazan gibi Kızılırmak'ta büyüyen amcasının suya nasıl teslim olduğunu kestiremiyordu.

-Ben o gün sarhoştum, diye anlatırdı rahmetli babası. Arkadaşlarıyla içmekten dönerken almıştı haberi. Öyle demişti. Kimsenin de aklına kuşkulanmak, detaylarıyla tarif edilen hikâyeyi sual etmek gelmemişti. Allah'ın takdiratı, deyip boynunu eğdi dedesi. Babaan-

nesi aklını aldı bir kutuya koydu, kutuyu da yanına. Ondan bir daha hayır gelmedi. Sema ise o yıllarda annesinin diktiği karpuz kollu elbiselerin içinde gezen, tombiş, eteklerini sallayan bir kızdı. Ölüm denen şeyi algıladı ilk defa. "Balıklar da ölüyor yakalanınca, ben balık yemiycem" diye itiraz etti.

Dinleyenler fark etmedi. Babası gerçeği susuyordu, Kızılırmak da. Oysa Sema için küçükken de şimdilerde de başka türlüsü mümkün değildi. Bir ayna gibiydi bu nehir. Kim olduğunu, neler olduğunu soracaksa eğer, oraya bakması gerekiyordu.

Babası ve amcası, iki ayrı ruhtu.

İkisinin ortak tek noktası ölü olmalarıydı. Biri genç yaşta öldü, hayat yolunun başında. Amcası nehirde boğulduğunda aileden bir yaprak düştü. Çok kişinin sevdiği bir yaprak değildi bu. Ama candı. Ve ölüm hep erkendi. Babasının ölümü ise, annesi ve Sema için, başedilmesi zor bir kayıptı.

Onun dışında, kan bağının ve ölümün dışında, kumardaki iki benzemez kâğıt gibiydiler. Hiçbir şeyleri birbirini tutmuyordu ne siyasi tercihleri ne karakterleri ne yürüdükleri yol. Biri sinekse biri kupaydı, biri valeyse öbürü ikili.

Babası sakin, elinden kitap düşürmeyen, harçlığını biriktirip Varlık'tan çıkan tüm yeni kitapları satın alan, adalet duygusu kuvvetli, haksızlığa dayanamayan, solcu bilinen biriydi.

Deli İsmail, yani amcası, babasının kütüphanesindeki kitapları sigara parası için satan, kendinden önce gürültüsü gittiği yere varan, babamın sosyalist arkadaşlarından şeytan görmüşçesine nefret eden, adı Türk Ocakları'yla anılan, okumayı rededden ama bilgeliği kimseye vermeyen, afırıp tafıran, aynı zamanda dindar biri.

Dindar ama içen. Annesi Mualla onun için, "Ne idüğü belli olmayan biri, sağcı mı, solcu mu, dinci mi, belli değil, kendini bulamamış biri işte" derdi. Ancak Sema'nın halasından duyduğu kadarıyla amcasının her türlü melanette parmağı vardı.

"Onların gittiği her yerde karışıklık çıkardı" diye anlatırdı halası.

Karışıklık göğse saplanan kurşunlar, karışıklık kışkırtma, galeyana getirmeydi. Artık fotoğraflarda kalan aydınlık yüzler, kaybedilen kıymetli öğretmenler, öğrenciler.

Amcasının sicili parlak değildi. Bunun babasının vasiyeti ile bir alakası olabilir miydi? Hâlâ hiçbir ışık yanmıyordu Sema'nın kafasında. Bildiği tek şey, burada boğulmak için Kızılırmak'a hacet olmadığıydı. Kırşehir'e giderken Mucur yakınlarında gördüğü Alparslan Türkeş Parkı bu coğrayaya dair biraz daha karartti içini. Şu nahif Selçuklu kümbetini yapmış olan atalarının çocukları bu korkunç cinayetleri işlemiş olamazdı, olmamalıydı. Ama gerçek boğucuydu işte.

Bir saat sonra Nevşehir'in şu meşhur Kızılırmak manzaralı ilçesine gidecek otobüsü bekliyordu. İstediği yöne doğru, buçuklarda, belediye otobüsünün kalkacağı söylenmişti. Hava bıçak gibi kesiyordu. On dakika kadar durakta bekledi; beklerken nefes aldıkça havada donan, beyazlaşan soluğunu izliyordu. Ayaklarını hissetmemeye başladı bir müddet sonra. Leblebi alma bahanesiyle dükkânlardan birine girdi Sema. Niyeti birkaç dakika olsun ısınmaktı. İçeride kaldığı süreyi uzatmak için, otobüsün niye geç kaldığını sordu bakkala. Pazar günleri seferlerin azaldığını anımsattı adam. Saat başlarında varmış otobüs. Bu yirmi dakika daha orada beklemesi demekti. Geçmeyen yirmi dakika. Akşamın ayazında.

Nihayet karanlıkta ilçeye girerken soğuğu unuttu Sema. Akşam dört göz babasını bekleyen bir çocuk gibi Kızılırmak'ı bekliyordu. Suyun aydınlık yüzünü. Bunun için gelmemiş miydi buraya? Susulan, bastırılan, saklanan her şeyi, hayatın kaynağına sormak için. "Onları anlamak zorunda değilim aslında, birini yargılamak ve zalim yaftasıyla çöp sepedine atmak, ötekini de babam diye tabulaştırmak daha kolay olurdu" diye geçirdi aklından. "Sonra da gerçek, aniden açılan bir kapı gibi burnuma çarptığında mızmak ve her şeyi reddetmek."

Kırşehirli Ahmet Bey'in söylediği gibi "Bu parke taşların altındakini görmek"ti önemli olan. Bunu unutmamalıydı ama o taşların altından çıkacaklara da hazır olmalıydı. Sema uyuyup uyanacak ve nehrin altı kilometre uzağındaki kervansaraya gidecekti. Eğer uyuyabilirse tabii.

Ya Sema'nın bekledikleri çıkmazsa alttan, ya geniş bahçeyi beklerken yaban otları sararsa?

Kızılırmak kasabanın ortasında siyah bir ürperti gibiydi. Nehri, soğuğu, karanlığı aklına iyi şeyler getirmeye çalışarak içine çekti. Sırtı dönük, tek tük ışığın suya değişini seyreden adam soluduğu yalnızlık hissini daha da koyulaştırıyordu. Yatağına teslim olmuş akan nehir bundan sonra olacaklara dair en küçük bir ipucu vermiyordu.

14

Kervan sesleri yaklaşıyordu. Kalabalık bir kervandı bu. Bir ilahi gibi yavaştı develerin adımları. Kervanın başında yürüyen eşeklerin boynuna asılı çıngıraklar; kürk, baharat, porselen, ipek ile dolu heybeler, çuvallar; bir kıyamet gibi yaklaştı yorgun kervan kapılara. Kervanın hastaları, nallanacak atlar, doyurulacak zil çalan karınlar. Halledilecek sonsuz iş vardı. Kervancıbaşı hana yaklaşırken avluda telaşlı adımlar işitildi. Yükü ağır bir kervan bu.

Kervansarayın kapı kemerlerindeki zengin taş süslemelerden, sarı ve devetüyü rengi taşlardan gözünü alamıyordu Sema. Dış portaldaki geometrik desenlerin karşısında dili tutulmuştu zaten. Binanın çöl sarısı taşları onu da çekiyordu içine. Sapasağlam taşların içine girebilir, orada yaşayabilirdi. Muhteşem bir sultan hanıydı bu.

Gerçeğin bir kısmı çok yakında eline geçecekti, sadece bir kısmı. Ve o bundan habersiz, ayakkabıları tamir edilen, yorgun bedenlerinin altına döşekler serilen, hamamın sıcak sularında yıkanıp paklanan avlunun ortasındaki köşk mescitte dualarını eden yolcuları gözlemliyor, yan yana gelip ettikleri kelamı dinliyordu. Kimdi şu baytar arayan, sakalları epeydir makas görmemiş adam? Ya şu hayır duasını handan esirgemeyen zengin tüccar?

Kervansaraydan kervansaraya revan olan yolcuların arasına karışmış, sanki onlardan biriymiş gibi, hiç çekinmeden, aç karnını doyurmak için, buğuda pişmiş kuzudan bir kap istemişti. Cümle kapısından girince, büyük kapının yanında han bekçilerinin odaları vardı. Dışarıdan bakıldığında bir kale kadar sağlam görünen mimarisinden başka yolcuların can ve mal güvenliğini sağlayacak bekçiler vardı içeride. Yolcular atlarını, hücrelerin önündeki sundurmanın altına bağlıyorlardı. Etrafta dizili olan her revak bir odaya ya da hücreye tekabül ediyordu. Odalarda ısınmak için ocak ve yatmak için de yerden yük-

seğe kurulmuş bir seki vardı. Birazdan duvarda yapılan çıkmalar üzerindeki kandiller yakılacaktı. Sema, aynı zamanda nalbantlık da yapan hancıyı göz takibine almıştı. Mal sahipleriyle bir bir ilgileniyor, zerafetiyle insanın içini ısıtan bu handa yüzyıllardır yaşıyormuş hissini veriyordu. Bu arada hamamlı odasında yıkanıp yunup gelen kervanağası da Sema'nın yanında oturmuş, siniye bırakılan, hardal ve sirke ile iyice pişmiş ciğeri çatallamakta idi.

Kervan ağasının ince uzun yüzü, bıraktığı sakal ile daha da uzun görünüyordu. Ekmeğin kırıntıları takılıyordu bu gür sakala ve adam çatalı bırakıp günlerdir geçtikleri büyük çölleri hatırlarcasına uzaklara daldığında, uzun ve asil yüzünün Rus erkeklerine benzediğini düşündü Sema. Uzun yol susatmıştı. Testide getirilen buz gibi sudan kana kana içti kervanağası. Çölleri, dağları, vadileri aşarak gelmiş kervanla birlikte ilk kez böyle bir yola revan olmuş dışarlıklı bir yolcu da konaklamaktaydı. Avludaki renk, ses, dua cümbüşüne kendisini kaptırmış bu kişi Fransız bir seyyah olup hanın görkemini, Tebriz'den getirilen ve Ankara ve Eskişehir yolunu takip ederek kutsal şehirler arasında adı anılan Bursa'ya ulaştırılacak çok kıymetli Gilân, Esterâbad ve Sarî ipeklerini kaydediyordu hafızasına. Ham ipek. Yerli ipekçiliğin o yıllarda yeterli olmaması sebebiyle ipek diyarı Bursa'ya dokumalık ipek dışarıdan, Tebriz'den Şam'dan getirilmekteydi. Nitekim Fransız seyyah Bursa'ya ulaştığında gözlemlerini şöyle aktaracaktı dünyaya: "Bursa'nın zenginliği ipekten gelir. Suriye ve Doğu Akdeniz'in diğer ülkelerinden Bursa'ya her yıl bin deve ipek taşınır. Bursa'da gelen bu ipek eğrilir, dokunur ve çeşitli ürünlere dönüştürülürdü. Çeşitli renklerde boyanırdı."

Karar verme zamanıydı. Sema'nın burada uyumak, şafak vakti herkesle birlikte uyanmak, sabah duasını ettikten sonra dünyaya buradan açılmak için vermeyeceği şey yoktu. Yine de etrafındakileri ürkütmemek için abartılı hareketlerden kaçınıyordu. Testideki sudan o da içti bir tas.

-Benim de burada yatmamın bir mahsuru var mı?

-Yok da...

Hancıyı yakalamışken meseleyi çözmekte fayda vardı. Hava karamaya yüz tuttuğunda, Sarıhan'ın ağır abanoz ağacından kapıları

gıcırdayarak kapanacak ve kol demirleriyle de iyice sağlamlaştırılacaktı.

-Eee, ne o zaman?

-Hallederiz belki.

Hallet o zaman, diye geçirdi içinden yorgunluktan ölmek üzere olan Sema.

-Sen kimsin, kimlerdensin bacı?

-Tanrı misafiriyim, dedi. Korkuyordu evet ama attığı adımlar geri dönüşsüzdü.

Hancının işi başından aşkın olup kılığından kıyafetinden nereli olduğunu çıkaramadığı bu hatun kişiyle uğraşacak zamanı yoktu. Yolculardan dördünün ağır öksürüğü vardı. Daha bir su tası dolusu pekmezin içine pul biber karıştırıp Arap pekmezi yapacak, hasta yolculara içirilecekti ki, terleyip terle atsınlar mereti. Hastalar Arap pekmezini içtikten sonra kalın yün yataklara yatırılırken, hancı da mescide doğru yöneldi. Bir kenarda uyuklamak üzeri olan Sema'yı gördü o sırada. Bu saatten sonra kalkıp bir yere gidemezdi artık. Yanında taşıdığı yatak yorgan olup olmadığını sordu Tanrı misafirine. Genellikle yolcular yanlarında taşırdı bu türden eşyaları çünkü. Sema utanarak başını salladı.

Yatak yorgan da bulunduktan sonra kimsenin gözüne görünmeyerek, avluda karanlık bir köşeye kıvrıldı. Kerevette hayvan kokusuna karışmış bir uyku yerine, yıldızlarla baş başa olmak yeğdi. Bu muhkem binadan artık kimse dışarı çıkmayacaktı sabaha değin.

Şafak atınca davul seslerine uyandı. Herkesi uyandırmak için davullar çalınıyordu. Hancı aşağı yukarı herkesin uyanmış ve avluda olduğuna emin olduktan sonra: Malınız, canınız, elbiseleriniz tamam mıdır diye sordu. Herkes: tamamdır, deyince yolcular kervansarayı vakfedene dualar ettiler. Kapılar açıldı. Hancı misafirlere: "Gafil gitmeyin, herkesi arkadaş etmeyin, yürüyün, Allah kolay getire" deyip uğurladı kervanı.

Sema hâlâ avludaydı. Nasıl yatmışsa sağ tarafı uyuşmuştu. Kimse kalmamıştı dünkü kalabalıktan. Tutulmuş sırtını açabilmek için önce kedi gibi kamburlaştırdı, sonra zıt yönde kavislendirdi. Gece gökyü

zünde seyrettiği yıldızlar aklındaydı, çocukluğunun yıldızlarıydı onlar. Samanyolu örtmüştü üstünü uyurken.

Çok fazla gecikmeden yola çıkmalıydı. Ama önce nereye gidecekti? Derken gözleri sağ tarafa doğru kaydı. Avluda ondan başka biri daha vardı. Kenara çekilip uzunca bir süre inceledi onu. Herkesin elinde görülen şu küçük digital makinelerden biriyle üst katın detaylarını çekiyordu. Orijinal Selçuklu hanlarında görülen çift kemermiş bunlar. O fotoğrafı çeke dursun Sema yukarıya çıktı, hanın ikinci katından, kubbeli mescitin hizasına gelince ileride hemen göze çarpan, Sarıhan tepesine baktı. Gök tam maviydi. Anadolu'nun mavisiydi bu. Bozkırın mavisi. Buradan, yirmi kervansaray uzaklıktaki Bursa şehrinde dokunan ipekli kumaşlara geçmiş bir mavi.

-Tarihe meraklısın galiba.

-Eminim herkes biraz meraklıdır tarihe, dedi Sema. Deminki adam buraya, onun yanına çıkmıştı Sema fark etmeden.

-Sen şimdi... niçin burada olduğunu bana anlatmak zorunda değilsin ama merak ettim.

Yüzünden tam üç tane yol geçen adamın sorusu ve tavrı şaşırtmıştı Sema'yı. Kızıyla konuşuyordu sanki, daha doğrusu öğrencisiyle. Sema henüz uykuyu atamamıştı üstünden.

-Şu beton, dedi uzun süredir kafasında olan düşüncelerin özetini vermek isteyerek.

Sonra pişman oldu.

-Saçmalıyorum kusura bakmayın.

-Buradan değilsin galiba.

-Yok İstanbul'dan geliyorum.

-Kayseri'ye uğradın mı?

-Henüz hayır.

-Kayseri ve civarında eski Ermeni evleri olduğunu biliyor musun?

-Duymuştum ama görmedim, dedi. Adamın nereye varmak istediğini kestirmek zordu. Üstelik güneş çıkmıştı yeniden ve Sema yalnız kalmak, izini sürdüğü şu fotoğrafları düşünmek istiyordu. Ama hayat vardı, biz ne amaçlarsak amaçlayalım tesadüfler çıkıyordu yola. Adam merdivenlerden tekrar avluya inmeden önce bir kitap uzattı Sema'ya: *Kayserili Ermeniler*.

Sema kitabın başındaki biyografiyi çabucak okudu. Öğretim görevlisi olduğu belirtilmişti.

-Siz mi yazdınız, ilginç bir kitaba benziyor.

-Evet, çocukluğum böyle bir mahallede geçti. Hatta seksenli yıllarda, o evlerde doğup büyüyen biriyle bazıları sapasağlam duran bu evleri kurtaralım diye dernek de kurduk. Ama olmadı. Niye olmadığı içinde yazıyor.

-Anladım. Evlerin bulunduğu ortamı görmek isterdim.

-Valla öyle korunmasızlar ki. Boşalan evlerin ağaç kaplamalarını üç gün içinde söktüler. Gözlerimle gördüm.

-Talan etmek kurtarmaktan daha kolay tabii, diye mırıldandı Sema.

Adamın yüzündeki katılık yumuşamıştı birden. Buruk bir gülümseme yayıldı dudaklarından yanaklarına, oradan gözünün kenarındaki kırışıklıklara doğru.

-Kimse dikkat etmedi bu kitaba, oysa orada çok şey mevcuttur. Okursan görürsün. Senin olsun.

Sabah sabah böyle bir hediye alacağını tahmin etmemişti elbette.

-Tabii okuyacağım. Emekleriniz ziyan olmayacaktır, merak etmeyin. Bir gün hepsi değerlenecek, emin olun.

Adam gitmişti. Sema düşüne kaldı. Söylediği son cümleye gerçekten inanıyor muydu? Usulca başını kaldırıp güneşe baktı. Şimdilik her şeyi ertelemek ve müzik dinlemek istiyordu. Aşağı inip kulaklıkları taktı. Söğüt'ten ona kalan müziği dinlerken kervansarayın etrafında bir kere dolandı. Anadolu'nun güneşi ve karanlığı yan yanaydı. Düşmanlık ve dostluk. Bir yanda çok güzel, yıllarca, yüzyıllarca geriye giden tarihi bir miras yaşıyordu. Bir yanda onun üzerine dökülmüş kalın mı kalın beton bir tabaka. Birileri bu betonu kaldırabilmeliydi.

15

Sema bozkırın nesini seviyordu? Ona Çehov'un öykülerini hatırlatmasını mı? Ağaçsız, böceksiz, susuz bu coğrafyanın yalnızlığını mı? Bozkırın boş, bomboş olmasını mı? Bazen insanın içinin olduğu gibi.

"Senin en sevdiğin öyküyü okuyorum şu günlerde, *Bozkır*'ı gel artık" diye mesaj atmıştı şimdi bambaşka yerlerde bambaşka şeyler yapan arkadaşı Didem. Bunun için artık çok geçti. Yaşayan üç beş canlının da birbirinin gözüne batmadan var olabildiği bozkırdaydı Sema. Kilometrelerce ötede, çıplak dallarıyla gözlerini ufka dikmiş bir ceviz ağacı, ıssız tepelerin arasından kıvrılarak akıp giden ırmağı şenlendiren ördekler ve "Kızılırmak her şeyimizdi bizim" diyen, anlatmaya hevesli bir halı ustası.

Tarla faresine benziyordu bozkırlı halı ustası. Onlar gibi kıpır kıpırdı. Zaten tarlaların içinden çıkıp gelmişti. Sema'nın bindiği otobüse o da bindi. Aslında yer doluydu, adam geldi Sema'nın yanına kuruldu. Boş plastik bardakları toplamakta olan muavin kıllanmıştı. Ahlak bekçiliği yapmak üzere yaklaştı:

-Hanfendiyi...

-Yok rahatsız etmiyor, dedi Sema. Adam kalkmaya yeltenmişti.

-Lütfen oturun, birkaç kilometre şunun şurasında.

Sema'nın babasından daha genç olmalıydı. Dinç duruyordu bakınca. Birazcık göbek yapmıştı, gri ceketinden taşıyordu koltukta otururken. Sema, muavin çekip gidince, genç adamı da yanındaki tarla faresini de unuttu. Yeşil kapaklı kitabın sayfalarına daldı.

Rehbermiş aynı zamanda. Gençliğinde yani. Çat pat İngilizce bilirmiş. Fotoğrafları görünce dayanamamış, müdahale etmişti. Her nasılsa, o fotoğraflardan birini tanımıştı hemen. Bu yakınlarda olmalıydı. Öyle dedi. Herkesin bilmediği bir höyüktü. Define avcılarından başka kimse ilgilenmiyordu. Bütün ayrıntıları saymaya başladı.

-Herkes bilmez bunları, tam yerine oturmuşsun, dedi, gözleriyle oturduğu koltuğu Sema'ya işaret ederek.

Sonra onun kitabına dönmesi için sustu yeniden. Ama Sema yoğunlaşamıyordu. Şu fotoğrafların sonuna bir varabilseydi. Kırmızı buğday tarlalarını unutmuştu şimdilik. Bahara daha çok vardı zaten. Bozkırın içinden yol alıyorlardı. Yolda tek bir sürpriz yoktu. Kupkuru otlar hep aynı yerdeydi. Bozkır, Çehov'un öykülerindeki gibi acı çekiyordu.

Otobüste bir daha konuşmadılar. Ama inince, adam Kızılırmak'a doğru baktı ve,

-Kızılırmak her şeyimizdi bizim. Yüzmeyi bu ırmakta öğrendik, dedi.

Nehir, babasının hayatını, bu azgın sularda yüzmüş başka hayatlara görünmez bir iplikle bitiştiren kızıl kaderdi.

Zamanında Kızılırmak'ın sularına kendini teslim etmiş, yanaklarından sağlık fışkıran halı ustasının macerasını merak etti Sema. Başı sonu belli bir hayattı adamınki, karmaşaya yer yoktu. Yünün iyisinden anlıyordu, köylere yün almaya gidiyordu. Yüksek yerlerin yünü kaliteli olurdu. Karadeniz yünü, diyelim ki, kalın ve sertti. Çölün yünü de aynı şekilde halıya gelmezdi. Dokusan bile halının ömrü uzun olmazdı. Serildiği mekânı dolduran, indigo mavisi halılar dokutuyordu adam, tok bir maviydi bu, gözü dolduruyordu. Sarı rengini elde etmek için ise cehri denen kısa dallar toplanıyordu dağlardan. Her renk için ayrı bir bitki. Ceviz kabuğundan kahverengiyi elde ediyorlardı. Bölgedeki bazı gelenekleri sürdürmeye çalışıyor, hatta kendi şarabını kendi yapıyordu, adının Dursun olduğunu konuşmanın sonlarına doğru öğrendiği bu kişi.

Ayaküstü başladıkları konuşma uzayınca Sema, Dursun'un ailesiyle yaşadığı taş eve davet edildi. Dursun, bölge tarihine küçümsenemeyecek derecede hâkimdi. Kardeşi de yurtdışında uzun yıllar geçirmiş ve bir Alman'la evlenmişti. Dursun'un eşi yemeği hazırlarken, hikâye giderek Çehovyen bir karaktere bürünüyor gibi geldi Sema'ya. Dursun'un yeğeni İngilizce'den karneye zayıf getirmek üzereymiş. Biraz kalın kafalıymış ama eğer denemek isterse, yani İngilizce ders verirse, bundan sonra kalacak yer sorunu olmazmış Sema'nın. Dursun'un erkek kardeşinin ilçenin hemen girişinde üç katlı bir oteli varmış.

-Bir el verirsin belki , dedi bozkırlı halı ustası.

Bozkırdan çıkış yoktu anlaşılan.

-Olur, dedi Sema.

Yemeğin yanında bir bardak şarap. Sema günler sonra içeceği şarabı iple çekiyordu. Nasıl iyi gidecekti. Ne bir bira ne bir yudum başka alkol içmişti yola çıkalı. Sofraya nefis bir erişte pilav ve teflon tavada kızartılmış biftek geldi. Yanına turşu, ayrıca Sema'yla adam için birer bardak şarap. Dursun'un eşi içmiyordu. Sema erişteden ça

tallamadan önce kibarlık gereği evsahibiyle kadeh tokuşturdu. Adam yemeğini hızla bitirdi, kadehteki son yudumları bir dikişte içti ve aynı hızla kalktı sofradan. Şaraptan zevk almak yasak gibiydi.

Ertesi günün ne getireceğini bilmiyordu Sema. Yavaştan aldı bu yüzden, o an ev yapımı kaliteli bir şarap vardı elinde, tadını çıkartmaya baktı.

Saat onda hayat bitiyordu ilçede. Nitekim, saat on olmadan, evsahibi Dursun Bey, güne erken başlayan biri olarak yatmak istediğini belirtti. Eşi televizyonun karşısında portakal soyuyordu. Sema'yı saat on buçuk gibi ailenin diğer ferdine, arabasıyla onu alan Dursun'un erkek kardeşine pasladılar. Yolda kızının adının Esra olduğunu söyledi erkek kardeş. Bunun dışında sessizlik hâkimdi arabaya. Otelde de herkes odasına çekilmişti. Işığı kapattı Sema. Bir fısıltı duyuyordu. Erkek sesine benziyordu işitebildiği kadarıyla, yo hayır kadın da olabilirdi. Sesin cinsiyeti önemli değildi ancak kaynağının nehir olduğuna yemin edebilirdi. Yapış yapış bir sesti. Uykusu kaçmıştı, üstüne bir ceket alıp terasa çıktı, bir sigara tellendirse rahatlayacaktı.

Konuk olduğu taş evin sahibi, anayolda, İstanbul istikametinde giderken, sağ tarafta çok net görülen höyükten hararetle bahsetmişti. Höyüğün bir Kapadokya kralının mezarı olduğu bilinmekle birlikte, kimin tarafından yapıldığı bilinmezmiş. Yabancıların höyüğe ilgisinin yerli halktan daha fazla olduğunu söyleyen keskin bakışlı Dursun, birkaç defa tepeye tırmanmakla kalmadığını, yabancı arkeologlar nezdinde kazılar yapılabilmesi için başvurularda bulunduğunu, hatta Fransız arkeologların bizzat gelerek araştırmalarda bulunduğunu da anlatmıştı. Tahribat büyük olsa bile toprak altında kalanların kurtarılabilmesi mümkünmüş aslında. Ayrıca Dursun'un erkek kardeşi Kemal karşı taraftan çektiği fotoğrafları büyüterek incelerken, bir gün hiç ummadığı yeni bir şey keşfetmiş. Uzaktan höyüğün bulunduğu tepe ve hemen altındaki iki çatlağa dikkatle bakıldığında burnu, çenesi, ağzı olan devasa bir insan profilini andırıyormuş.

Bunları dinlerken onun merakı Sema'ya da geçmişti. Söz ettiği çatlaklar neye benziyordu acaba, kendi gözleriyle görmek istiyordu. Gökyüzü bu serin gecede pırıl pırıldı.

Dalmış, düşünüyordu. Bütün zamanların en büyük çatlağı aşk değil miydi? Bir kere de bu çatlaktan seyretti yıldız kümelerini. Dünya, gökkubbedeki yıldızlarla, sırrını ele vermemek için direnen aşkla, bir gün sessizce gelecek olan ölümle koca bir bilmeceydi. Ve evler vardı bir de. Tanıdığımız, tanımadığımız evler. Sigarasının sonunu hızlıca içti ve girdi yattı Sema.

16

Tenha köylerde kocalarının yolunu gözleyen kadınları düşündü. Ve gelmeyen babaları. Kendisi de öksüz bir evlat gibi dolaşıyordu o şehirden bu şehre. Kuru otların, boş yolların ona hissettirdiği buydu. Öksüzlük duygusu. Dünyanın tüm öksüzleri bozkırda toplanmış olmalıydı.

Bu Sema'nın çok iyi bildiği ama şehirdeyken adını koyamadığı bir duyguydu. Dünyaya terk edilmiş olarak doğuyordu insan. Bozkırın yaptığı, malum gerçeği suratımıza haykırmaktı.

Ortaokula giden tombul kız Esra da farkındaydı gerçeğin. Sema'nın anladığı kadarıyla İngilizce falan öğrenmek derdinde değildi. Sıkılıyordu. Tırnaklarını pembeye boyayarak atmaya çalışıyordu bu sıkıntıyı. Onda biraz kendi çocukluğunu gördü Sema. Tırnaklarını boyamamıştı, dersleri de zayıf olmamıştı ama bozkırdan nefret konusunda kafa kafaya verebilirlerdi. Bu güzel yüze yakışmayan şişman bedeni inceledi.

Giydiği gri eşofman, olduğundan daha şişman gösteriyordu onu. Gözü televizyondaydı. Ekrandaki müzik klibini izleyerek tekrarladı Sema'nın söylediklerini. Vurguların çoğu yanlıştı. İkinci kere tekrarlamaya da utandı. "Dilim dönmüyor" dedi ağlamaklı. Dayısı oradaydı. "Boş işlerle uğraşacağına ders çalışsan, döner!" diye azarladı.

Boş işler ve mühim işler. Kervanlar geçmişti bozkırlı kız Esra'nın şu anda ailesiyle yaşadığı evin yakınlarından. Bu yollar mühim yollar olmuştu zamanında. Sonra bir gün unutulmuştu. Oysa insan hatırlanmak ister. Esra pembe ojeleriyle hatırlanmak istiyordu sözgelimi. Toprağın derinlerinde yatan tarih, şu Kapadokya kralının mezarı da aynı ısrarla hatırlanmak istiyordu. Hayır, göğüslerinden önce göbeği büyümüş bozkırlı kız, buradan bir yere varabileceğine dair bir umut

ışığı göremiyordu maalesef. Kar gelecek ve her şeyin üstünü ağır bir yorgan gibi örtecekti.

Şöyle kalın bir yün yorgan diktirmeliydi Sema. Esra ile altına girip bu öksüzlükten, Kızılırmak'ın fısıltılarından kurtulabileceği bir yorgan. Mesele şuydu ki, bozkırın öksüz evlatlarının işlediği cinayetler doldurmuştu o yorganın içini, fısıltılar dinmeyecekti.

Kapı çalındı. Memleketin ortasındaki bu karanlık çukurdan bazıları, sırf geçinebilmek için yurtdışına ışınlanmış, sonra hiçbir şey olmamış gibi geri dönmüştü. Hakkı Durmuş, ışınlandıktan yirmi üç yıl sonra geri gelenlerdendi. Satmak istediği bir tarlayla alakalı mevzuları konuşmak için uğramıştı. Paltosuna biriken karı silkeler gibi silkeledi Avrupa'daki yılları. "Avrupa'da 23 yıl kaldım, yirmi üç gün kadar hükmü yok" dedi. Çayına iki şeker attı sonra ve sözünün odadakiler üzerindeki etkilerini tarttı.

Televizyonda, öğrenci eylemleri yüzünden karışmış bir üniversiteden olay görüntüleri geçiyordu. Yerlerde sürüklenen öğrenciler, hınçlı coplar.

-Benim oğlum olsa kendi ellerimle döverim, dedi amca Dursun. Diğerleri de suskunluklarıyla onayladı suçlayıcı cümleyi.

Bir ayakkabının tabanına deriyi zedelemeden çakmayı öğrenmiş, çekici, ustanın sözlerinden çıkmadan hep aynı yere vuran, vurmak zorunda olan çıraklara benziyorlardı. Usta-çırak, emir komuta zincirine itaatin ahilik tezgâhında öğrenildiği Orta Anadolu'ydu burası.

"Ah Ahi Evran, işin buralara geleceğini bilseydin..." dedi Sema içinden. Çırakların tezgâhlarına kan damlamıştı, o kanı fısıldıyordu Kızılırmak.

Birazdan, televizyon kapanıp, misafir allahaısmarladık dediğinde... Herkes adamın gitmesini bekliyormuş meğerse, kapı kapanır kapanmaz dedikodular başladı. Hakkı Durmuş, misafir yani, kalkmış, kalkarken de Nevşehir'den çoktan gelmesi gereken ve geciken oğlunu aramak için evin telefonunu kullanmıştı.

-Telefonum yok, sizden bir arayım mı? demişti.

-Tabii ara ağam.

Önce böyle söylediler, ama...

-Nevşehir'in yarısı onun, gene de bir telefon almaz, dedi Esra'nın babası o gittikten sonra.

Esra'nın annesi sessizliğini ilk defa bozdu. Zaten oldu bitti, Hakkı'nın hamurunun bozuk olduğunu düşünürdü.

-Yirmi üç yılın, yirmi üç gün kadar hükmü yokmuş, acaba o yirmi üç yılda, yirmi üç kelime öğrenmiş midir?

Erkeklerin yanında lafa karışması pek hoş karşılanmamıştı.

-Sanki sen öğrendin de diye çemkirdi, bir fotoğraf çekilse elinde karısının yaptığı poğaçayla yakalanacak olan Kemal.

Burada kimse kimseyi gerçekten sevmiyordu galiba. Gidenler gitmişti. Gidemeyenlerin nefretine gelince, kötü bir ışık halinde her şeye yansıyordu.

Onları salonda baş başa bıraktı Sema. Telefonunu çantasında unuttuğunu hatırlamıştı. Eve girerken çantayı hangi odaya bıraktığını hatırlamıyordu ama. Bulayım diye sağa sola bakınırken, yanlış bir odaya daldı. İçeride en fazla iki saniye oyalanmıştı ki kapı açıldı, Esra'nın annesi kuşkulu gözlerle süzüyordu onu. Yukarıdan aşağı, aşağıdan yukarı. Odaya kim bilir hangi haltı karıştırmak üzere girdiğini anlamaya çalışıyordu. Aynı anda onlarca düşünce geçti Sema'nın kafasından. Mücevherleri mi vardı içerde? Madem güvenmiyorlardı neden içlerine almışlardı? Birilerinin mücevherini çalacak birisine mi benziyordu Sema?

Şüphecilik yöredeki el sanatları gibi babadan oğula geçiyordu. Öyle ki Sema'ya da sıçramıştı. O da diğerlerinin niyetlerinden şüphe ediyordu. Özellikle de erkeklerin. Şu demin giden adam mesela. Kalkmadan Sema'nın telefon numarasını sormuştu. Kendi telefonu yoksa ne yapacaktı ki numarayı? Şehirden geldiği için potansiyel bir metres olarak mı görüyordu Sema'yı? Yok canım, diyerek rahatlamaya çalıştı Sema, şu arsaya müşteri bulayım, diye yanaşmıştı adam kesin, günahını alıyordu.

Burada tek karmaşa kaynağı, dışarıdan gelenlerdi onun anladığı kadarıyla. Yabancılar ilçenin durgun hayatına renk veriyor ve kayboluyorlardı. Gerisi bozkırın soğuk kışları kadar ürperticiydi. Bir an önce şu höyüğü görmek, sonra da gitmek istiyordu.

Evden çıkmadan önce tuvalete girdi Sema. Pembeli detayları bol tuvalette aynaya bakarken geçmişteki somurtuk kız geldi, aynadan ona dil çıkarttı. Kendiydi işte, kendi çocukluğu. "Ey çocukluğum, yapacak bir şey yok, insan kendini bir coğrafyaya bu kadar ait hissederse eğer, oraları itici bulsa bile, karanlık bulsa bile, gitmesi ve görmesi gerekir, durum budur" dedi Sema.

-Taş dikerlerdi ırmağın orasına burasına, taşlar takip edilerek gidilirdi boğulmamak için. Irmağı bilemezsin çünkü, şurası sığdır, sığ şurası da derin. Yalvan deriz biz sığ yerlere. Oradan geçip hallak denilen akıntılı kısma geldin mi dikkat edeceksin... İhmale gelmez. Gerçi bütün bunları bilsen de ırmak seni alt edebilir. Böyle söyledi Dursun.

İsmi meçhul Kapadokya kralının huzurunda duruyor ve dün başlayan fısıltının geri döndüğünü işitiyordu. İçerde de dışarda da boğucuydu hava. Babasının görüntülediği yıkık kilise geldi aklına, belki yerini biliyor olabilirdi. Bozkırlı tarla faresi Dursun, fotoğraf gösterildiğinde, tamamen alakasız bir tavırla yürümeye devam etti. Konu hoşuna gitmemişti belli ki. "O kiliselerden çok vardı burada" dedi. Ama Sema vazgeçmedi ve ısrar etti: "Peki yerini bildiğiniz kilise yok mu hiç?" Dursun sıkıldığını belli edercesine bir iç geçirdi, Sema'yı neredeyse rencide ederek arkasını döndü sonra. Sema onun son söylediklerini duymamıştı.

-Biz o kiliselerin içinde çocukluğumuzda çok oynadık, o resimlerin gözlerini de oymuşluğumuz vardır.

O sırada Sema'nın aklına yıllar önce İstanbul'da tanıştığı Kayserili bir arkadaşı geldi. Onu arasa, civarda kendisini yönlendireceği tanıdıkları olabilirdi belki de. Esas konu bu değildi ama, fotoğrafların sakladıkları her ne ise görmek istiyordu Sema. Attığı her adımda gerçeğin başka bir yüzüyle karşılaşıyordu, üstü örtülen, yıkılan, bilinmesin istenen yüzüyle. Ve işin ilginci kendi de bu gerçeğin bir parçasıydı.

Küçük bir telefon zinciri ve Kayserili arkadaş karşısındaydı. Kendini tanıttı Sema, o zamanki erkek arkadaşının üzerinden hatırlıyordu adam onu. Meseleye değindiğinde, irkiltici ve bir o kadar da mühim bir noktayla döndü telefondaki ses ona.

-Ayakta kalmış bir iki duvar ve kilise sütunundan daha önemli bir husus var bence.

-Nedir?

-O evlere kimlerin el koyduğu. Büyük sanayicilerimizin sermayesinin başladığı yerdir oralar. Sema notunu aldı, ortak arkadaşlara selam göndererek telefonu kapattı.

Bölgeye kısa süreliğine gelen ziyaretçilerin bilmediği bir gerçek de buralı erkeklerin, sadece erkek muhabbetleri için, eşlerini almadan gittikleri, hatta bazen karı kız da attıkları bir saklı bahçelerinin olduğuydu. Sema'nın henüz bundan haberi yoktu. Günlerdir oraya buraya yürümekten forma girmiş bacaklarıyla, Çeç denilen şu höyüge doğru tırmanıyordu.

Dönüşte Dursun'un saklı bahçesine uğrayacaklardı. Ve Sema babasının sırrını burada öğrenecekti.

Her Şey Yeni Baştan

17

Bana anlatılanlar. Benim anlatamadıklarım. Toprakta biriken kimyasallar gibi içimizde biriktirdiklerimiz. Büyüyen fısıltı.

Öyle kucaklayıcı ve aynı zamanda öyle zehirli ki bu coğrafya. Yalpalıyorum. İnişe geçmiş bir uçağım, sağ tarafa yatıyorum. Gördüğüm, tıbbın iyileşmez dediği hastaları iyileştirecek ölçüde heyecan verici, önemli kalıntılar. Tarih yatıyor o höyüğün altında, para etmediği için ya da para yetmeyeceği için kazılamayan tarih. Kesik kalker taşlarının üst üste yığılmasıyla meydana gelmiş Çeç tümülüsüne yukarıdan bakıyorum. Çeç, harmanda yeni sürülmüş, savrulmaya hazır yığına denirmiş. Bir tahıl yığınını andıran tümülüse de bu ad verilmiş.

Ben ve rehberim, tümülüse doğru Nevşehir yolu tarafından tırmanıyoruz. Tepelerin arasında geçit arıyoruz kendimize. Yolu şaşırıyor, aşağı yukarı gözümüze kestirebileceğimiz bir hiza arıyoruz. Her milletten insan yaşıyor burada. Avustralyalı bir sanatçının, yakındaki

bir tepeye coğrafyanın kutsanmışlığını hatırlatmak için diktiği büyük taş levhaları bulmaya uğraşıyor kâşif. Anıt heykellerden daha yukarıda olmalıymış Çeç. Höyüğün düzgün bir yolu olmadığı için her geldiğinde başka yere çıkıyormuş.

Şimdilik fısıltıdan söz etmiyorum ona. Benim arkadaşlarımdan biri buraya gelse ve ülkeye bir de bu tepelerden baksa diye düşünüyorum. Bir sonraki adımda, parmağıyla ırmaktaki ördekleri gösteriyor Dursun.

-Biz yaşlandık ya, yüzüyorlar özgürce. Ben gençken burada ördek barınamazdı, avlanırdık tüfekle, diyor.

İşte yukarıda. Birkaç haftalığına rüyalarıma girecek o yüksek tepe ve höyük. Hışımla tırmanıyor tepeye buralı adam. Yaşça benden büyük ama her haliyle daha dinç. Sürpriz gecikmesin istiyor, çıkalım istiyor biran önce. Yakın gibi gözüküyor buradan bakınca. Ama aldatıcı bu yakınlık, yukarıya daha epey yol var. Yolun yarısında, hakikatin bir parçasını daha anlatmaya karar veriyor enerjisi bitmek bilmeyen rehberim. Dursun'un anlattığı yeni öykü güzel bir kasaba efsanesi.

Irmak aşağıda cam gibi parlıyor. Bölgedeki azınlıkların hikâyelerini biz unutsak da tarih unutturmuyor. Anılar ve ırmağın dinmeyen fısıltısı ülkenin geçmişini hatırlatıyor.

-Beş tane Rum aileyi getirmişler burası 1868'de ilçe olurken. Şart öyleymiş, en az dört bin kişi olacak, şu kadar esnaf olacak, şu kadar da Rum olacak, yani çorbacı olacak denirmiş, diyor. Rum aileler çorba ve diğer yiyecekleri karşılığında ilçeye getirilirmiş. Altı ay kadar kalıp geri dönerlermiş.

Böyle bir şart yok elbette ama dinlediğim efsane Rumların Kızılırmak altı bölgede asli unsur olduklarını göstermesi bakımından önemli.* Dursun'a göre ise işin heyecanlı kısmı eşkıyalar.

** Yazarın notu: Bölgede o zamanlar yaşayan Karamanlılar, Türkleşmiş Rumlardı. Binlerce yıl burada yaşamışlardı. Bir yandan gayri Müslim, bir yandan da Osmanlı olan bu halk Türkçe okuyup yazmıştı ama Grek harflerle. Rum alfabesi ile yazılmış bu metinlere Karamanca adı verilmişti. Kırıkkale, Keskin, Kayseri, Ürgüp, Güzelyurt, Ihlara, Derinkuyu ve Mersin'in Tarsus ile Anamur ilçesi yaşadıkları yerlerden bazılarıydı. Karamanlılar 1923'te mübadeleyle Yunanistan'a gönderildiklerinde neredeyse hiç tanımadıkları bir kültürün içinde sudan çıkmış balığa döndüler.*

-Burası ilçe olmak için başvurduğunda merkez Gülşehir'miş, kaza sandığı da oradaymış. Eşkiyalar basıyor Gülşehir'i ve kaza sandığını alıp gidiyorlar. Kadılık zamanında kaza sandığı olurmuş, sandığın içersinde sancak, maliye defteri, nüfus defteri, flama bulunurmuş. Sandık olmayınca vali işlem yapamıyor. Padişahtan emir çıkıyor. Tez yakalana bu eşkıyalar ve sandık yerine konula diye. İstanbul o zaman devletin başı, vezir-i azam heyeti orada. Ellerinde yirmi otuz yer var ilçe olacak...

Sonunda Kızılırmak kıyısındaki küçük köy ilçe oluyor, oluyor ama azınlıklar mübadaleyle, tehcirle, ölüm korkusuyla yavaş yavaş kayboluyor Anadolu'dan. Mübadele öncesinde zengin Rumların konaklarının bulunduğu ve sayfiye vazifesi gören Mustafapaşa gibi. Mübadeleden sonra geriye sadece gölgeler ve fısıltılar kalıyor.

Dursun'un sandık ve eşkiya hikâyesini dinlemek giderek daha yorucuydu, aklımı tam veremiyordum. II. Abdülhamid döneminde sarayda görevli olan ve ilçenin gelişimine katkısı bulunan Kurena Arif Bey'den söz ediyordu şimdi de. Ayrıntılarda kaybolmuştum bir süre sonra. Belki konuyu değiştirir umuduyla coğrafyaya dair çelişkili duygularımı ona açmaya karar verdim. Ayrıca bunları anlatmak zorunda hissediyordum kendimi.

-Şey... bir yandan kendimi acayip buraya ait hissediyorum. Doğduğum topraklar buralar çünkü. Ama... bir yandan da yüreğim sıkışıyor düşündükçe. Biz ayrılırken solcu öğretmenler öldürülüyordu çünkü. Ortalık temiz hava solunacak gibi değildi. Şimdi bir yandan, Mevlana'sıyla Yunus'uyla, bereketli zamanları, Tanrı misafirlerine kapılarını açan kervansarayları ile pırıl pırıl bir coğrafya diğer yandan nasıl bu kadar karanlık olabilir anlamaya çalışıyorum, dedim.

Kaşları çatılmıştı. Bunu bekliyordum zaten. Gerisinin nasıl geleceği önemliydi.

-Bak, dedi, geçmişte ne olursa olsun, seninle benim aramda bir dil bağı var.

-Evet dedim, var.

-Bir de, dedi ve yüzüme bakarak sordu, ne bağı var?

Bilememiştim.

-Din bağı var.

"Tamam oldu" diye düşündüm. Onu suçladım içimden. Onun gibiler yüzünden kalınlaşmıştı bu beton. Anlatsa mıydım kulağımdan gitmeyen fısıltıyı? Güneş sırtımızı ısıtıyordu. Bir kere daha başladı ve bildiği her şeyi aktardı bana.

Bölgedeki mezarları define avcıları talan etmişler. Vaktiyle burada, bundan yaklaşık çeyrek yüzyıl önce, tümülüse çıkan geniş basamaklı taş merdivenler varmış. Ve merdiven başında sütunlar. İnanılmaz ama aynı merdivenleri babam da tırmanmıştı. Nerede çekildiğini tam kestiremediğim iki fotoğraf vardı serinin içinde, onları aradım Dursun'u dinlemeyi bırakıp. Fotoğraflara bakarken heyecandan yüreğim yerinden oynayacaktı. O da konuşmayı kesmiş, beni bekliyordu.

-İnanmıyorum, diye bağırdım. Bak, işte tam burası, çift tepeli şu höyüğe çıkan yol babamın çektiği.

Bir vakitler bu iki tepenin arasından çıkarmış merdivenler. Burada bir yerde var olduğuna inanılan hazineleri bulmak için dinamitlemişler. O merdivenler yitmiş gitmiş bu yüzden, sütunlar yok olmuş. Kızılırmaklı yol gösterici biliyor merdivenleri ve birkaç kişi daha, o kadar. İzler yok oluyor, toprağın altındaki hakikat yok oluyor. Yok olsun istemişler çünkü.

1932-1936 arasında, Kayseri'de valilik yapan ve "Hiçbir Ermeni eseri kalmayacak, yok edin" diyerek diğer köylerdeki manastır ve kiliselerin yanı sıra Talas'taki meşhur Aynalı Kilise'yi de dinamitleten Vali Nazmi Toker gibi.

Kayaların üzerinde inşa edilmiş Aynalı Kilise'nin güzelliğini Talaslılar anlata anlata biteremiyor. Çimento yerine kurşun kullanılan binayı aylarca sürmüş yıkmak. Yok edilen başka bir yapının, Efkere'deki manastır taşlarının ise Zincidere taburunun duvarlarında kullanıldığı söyleniyor.

Tamamen tesadüfler sonucu öğrendiğim memlekete dair bu gerçekten bahsetmiyorum ona. Anlaşamayız çünkü. Tarihin işine geldiği kadarıyla ilgileniyor yol arkadaşım. Ben de bu kadarıyla yetinmek zorundayım şimdilik.

-Sana göstermek istediğim başka bir yer daha var, diyor o sırada.

Uçak ani bir hareketle sol tarafa yatmış bulunuyor. Zehir, o akacak birazdan. Ben başlattım, ben deştim yarayı. Burada kalayım ve tarihin ağırlığıyla suskun Kızılırmak vadisini, ellerim ayaklarım taşlaşana kadar, saklayacak hiçbir şey kalmayana kadar seyredeyim istiyorum.

Bir süre daha bulunduğumuz yerden, sanki Kapadokya'nın kralı bizmişiz de buralara suretimizi sonsuzlaştırmak için heykeller dikilmişçesine gururla nehri izliyor, sonra yamaçtan inişe geçiyoruz. Dikkatliyim, tepe taklak düşmemek için ayağımı yere gayet sıkı basıyorum. Ve biraz sonra oradayız. Dursun'un saklı bahçesinde.

18

Bahar geldi mi şu sırtlarda, yaprakları boz tüylerle kaplı, bozkır dikeni olarak da bilinen geven, sütlüğen, peygamberçiçeği, çemen otu, ölmez otu, çiğdem bitecek. Ama şimdi tohumunu benim değil, babamın değil, Söğüt'ün, Aslı'nın ya da fani diyebileceğimiz hiç kimsenin ekmediği başka bir çiçek filiz sürüyor.

Ölüm çiçeği. Onu koklamak isteyen yok gerçi, yine de burnuma uzatılıyor. Kızılırmak'ın dibinde bitiyor bu nadir çiçek. Bir vakitler yılda en az iki yüz-üç yüz can almadan doymak bilmeyen, amcamı da yutan suyun derinlerinde.

Konuya nasıl geldiğimizi hatırlamıyorum tam olarak, sanırım saklı bahçedeyken birdenbire açıldı. Ve Anadolu'nun göbeğinde adım bir kere daha değişti. Sema değildim artık, kim olduğumu da henüz tam olarak söyleyemiyordum. Şimdi bir bacağım burada höyüğün olduğu tepede duruyordu, bir bacağımsa çoktan batıya geri dönmüştü.

Susturamadım onu, susturmak ne kelime duyabileceklerimin hepsini duymak için kıpırdamadan dinledim, o da anlattı dibine kadar. Anlattığı meselenin benim meselem olduğunu, babamın hikâyesinin bir parçası olduğunu, bilmeden anlattı. Ben çağırmıştım hayaletleri. Nehirde boğulan gelinleri, mavi gözlüleri, yaşlıları, gençleri... Suyun dibini boylayanlara dair ilginç hikâyeler bildiğine emindim onun. Ama o hikâyenin benim hikâyem de olabileceği bin yıl düşünsem aklıma gelmezdi.

Dursun ağaçların sayısından bahsederken ucunu kaçırmıştım. Şuraya elli tane elma ağacı, buraya bilmem kaç tane yabani armut, karşıdaki sekiye boydan boya fıstık. "Yörede hangi ağacın tutacağını bilmek lazım" diyordu. Kasım olmasına rağmen güneş o gün sıcak bir toptu, boğazlı yün kazak terletmişti Dursun'u, konuşurken alnını sildi. Ağaçların ihtiyacı olan suyu damlama sistemiyle getirtmişti. Hayalleri uçsuz bucaksızdı. Ağaçların arasında setler, setleri çevreleyecek duvarlar, duvarların önünde büyüyecek yüzlerce ağaç, bozkırı serinletecek havuzlar, suyun başında yakılacak mangallar.

Benim aklım mangalda falan değildi. Eğdim büktüm ve sohbeti öteki konuya akıttım.

Ölüm çiçeğini koklamış çok kişi tanıyordu Dursun. Bedenleri suda şişmiş, morarmış kurbanlar. Eğer kimseye anlatmayacağımdan emin olursa, benim kulaklarım da işitebilirmiş bazılarını. Bunu, saklı bahçenin tamamını gezdikten sonra, bir fıstık fidanının dibinde söyledi.

-İki kardeştiler, dedi.

Daha birinci saniyede bu hikâyenin kimlere dair olduğunu sezmiştim. İki kardeştiler... Keşke yanlış tahmin etmiş olsaydım. Amcamın boğulma olayı babamın bize anlattığı gibi değildi.

-Kardeşinin ölümünden tam bir yıl sonra rastladım ona. Adam Mecnun gibi dolaşıyordu buralarda. Kızılırmak'ın üstündeki şu asma köprüden en az yirmi kere geçti, gözlerimle gördüm. Sonunda dayanamadım, benim eve çağırdım.

-Ne anlattı, dedim başımın döndüğünü belli etmeden.

-Adam öğretmendi. Olay epey eskiye gidiyor. En sevdiği öğretmen arkadaşını vurmuşlar bunun. Meydandaki pastanede limonatasını içerken kapana kıstırmışlar, bir fare gibi öldürmüşler. Rıfat'mış adı. Ölenin adı yani. Kardeşinin bu cinayette parmağının olduğundan şüphelenmiş. Hatta mapusa da girmiş ama az. Ne kadar karanlık adam varsa bunun kardeşinin arkadaşıymış. Eee, etme bulma dünyası derler, çok yaşamamış. Kızılırmak'tan bulmuş belasını. Günahı boynuna.

Pantolonun paçası dikene takılmıştı, kurtarayım derken yırtıldı. Aldırmadım. Adı tutuyordu. Ölen kardeşin tarifi tutuyordu. Her zaman umduğu şeyleri bulmuyor insan taşların altında, o taşı kaldırmıştım ve dinlemek zorundaydım. Dursun devam etti:

-Adam çok sıkıntılıydı. "Sizi de bunaltıyorum böyle üzücü konularla. Ama birine anlatmam lazım" dedi ve tık. Sustu.

-Nasıl yani dedim, anlatmadı mı gerisini?

-Anlattı anlattı ama önce iki bardak şarap daha yuvarladı. Baktım, adam kilitlendi. Anlatamıyor. İç, bu zıkkımdan, açar dilini içersen, dedim. Ondan sonra zaten bağlasan susmadı.

Babam, bu toprakları avucunun içi gibi bilen adama rastlamış, ona güvenmiş, üst üste yuvarladığı ev yapımı şarap savunma mekanizmalarını zayıflatınca, yıllardır içini kavuran gerçeği ona açıklamıştı.

-"Kötü bir rüya gibiydi" dedi. "Kızılırmak kıyısındaydık. Bizimkilerin haberi yoktu. Küstük aslında. Yer gök biliyordu, küsmüştük. Barışmaz olaydık."

Barış ölüm getirir mi, getirmişti işte!

Rıfat vurulduğunda babam ağlıyordu. Bir daha iyileşmeyecek Anadolu'ya ağlıyordu. Bir daha iyileşmeyecek bağlara ağlıyordu, kardeşilik bağına. Kendi kardeşinin düşman oluşuna.

Düşman İsmail'di, öz kardeşi. Olmadık yerde bitiveren, her olaya adı karışan amcam. Derste solculuk yaptığı için güpegündüz babamın yolunu kesen amcam. Rıfat cinayetinin ardından girmişlerdi birbirlerine. Babamın içi kan ağlıyordu, susmamıştı. "Yanlış yapıyor bunlar" bindikleri dalı kesiyorlar. Öğretmenler yeşertecek bu toprakları. Kese kese kuruttular her şeyi. Ama Anadolu bin dallı bir ağaç gibi, her seferinde yeniden yeşerecek" demişti. Kimden duymuşsa, duymuştu bunları amcam. Duyar duymaz, babamın yolunu kesmişti.

-Canına mı susadın, yaşatmayacaklar seni ben olmasam.

-Önce Rıfat'ı öldürdünüz sıra bende mi? diye sormuştu babam da.

Öyle pis pis bakmışlardı birirlerine.

-Benim senin gibi kardeşim yok, diye bağırmıştı sonunda, bu değişmez, bu kendine benzemez kardeşe.

Uzun süren bir küslükten sonra araya dedem girmiş, üç kardeşsiniz, başka kiminiz kimseniz yok, Melek de o soysuzun elinde, gözüme uyku girmiyor, diyerek zorla barıştırmıştı bunları. Aylarca alttan alta devam etmişti aslında dargınlık. Sonra, kardeş yarı can ne de olsa. Ve insan unutkan. Amcam cin olmuş babamı ikna etmişti, eski

günlerdeki gibi, birlikte Hasandede'deki piknik alanına gideceklerdi. Evinden bir kilo pirzola, abi kardeş mangal yapıp Kızılırmak kıyısında buzları eriteceklerdi. Hesap buydu. "Et bizden, yanına sebzesi bostandan abi" demişti İsmail amcam. "İki kadeh de parlatırız, alırım ben senin gönlünü, gel küslük olmasın."

Geçmiş kavgaları unutmuştu babam. Unuttuğunu sanmıştı bir an, bir yarım saat, bir yarım gün. Rakıya sığınmışlardı. Babam kızgın elleriyle yapışmıştı rakı bardağına. Su kıyısında olmak serinletmişti içlerini, amcam domateslerin elma gibi parlak ve kızarmışlarını toplamış, babam ateşi yakmış, kardeş affedilmeyi beklemişti.

Sönmeyen başka bir ateş daha vardı ama, öfkenin ateşi.

Artık biliyordum, amcam boğulduğunda bozkır ağlıyordu. Silme kırmızı buğdaylarla kaplı ekin yerleri, bozkırın verimsiz fabrikaları, babam bir kere daha ağlıyordu.

Bir kıvılcıma bakıyordu her şey, babam diken gibiydi. Tanrıların önünde dans ediyordu iki kardeş. Tehlikeli bir danstı bu. Babam kanındaki rakı çoğaldıkça suskunlaşıyordu. Amcam damlayan yağların coşturduğu ateşten alamıyordu gözlerini.

-Abi ızgarayı yukarı alalım mı, yanacak etler?

-Sen bana bırak, ben yaparım, demişti sinirli bir şekilde.

-Eee ne var şimdi bunca kızacak, dedi İsmail. Zaten sen eskiden de böyleydin. Yerli yersiz sinirleniyorsun. N'oldu şimdi izah et.

-N'oldu, elinin körü oldu, demişti babam kardeşine kızgın kızgın bakarak.

-Gene tuttu eski huyun. Şurda adam gibi oturuyor, konuşuyorduk. Gene özüne döndün.

Babam ona doğru vücudunu döndürerek.

-Senin özünün ne olduğunu da biz biliyoruz, otur yerine, diye çemkirmişti.

Dans güçleşiyordu artık. Babam mangaldaki etleri çevirirken Rıfat gelmiş aralarına oturmuş onları seyrediyordu.

-Benimle bir daha böyle konuşma. Men ediyorum seni dedi İsmail.

-Konuşursam n'aparsın, öldürür müsün!

Babam bunu söylerken elin göğsüne koyarak sıkıca ittirmişti amcamı. İsmail kendini geriye doğru çekerek,

-Bir daha bana dokunma! derken bir yandan da gayri ihtiyari sağ elinin yumruğunu sıkmıştı.

-Ne o yumruğu bana mı sıktın İsmail?

-Git işine abi, adamın kafasını attırma, derken, babam birden sağ eliyle okkalı bir tokat indirdi kardeşine. Neye uğradığını şaşıran İsmail'in gözünde yıldızlar uçuşurken, birden bir ok gibi ağabeyinin üstüne fırlayarak belinden tuttu.

İki kardeş paldır küldür mangalın yanındaki toprağa yuvarlandılar. Bir taraftan ağabeyinin küfürü duyuluyordu.

-Sen ağabeyine el kaldırıyorsun ha.

-Önce sen vurdun, dedi İsmail, zaten beni hiç adam yerine koymadın, diye devam etti. O bunları söylerken birbirlerine sarılmış oldukları halde, babam İsmail'e kafa atmaya çalışıyordu. Bu bir süre böyle devam etti. Arada, ikisi de nefes nefese ayağa kalkmaya çalışıyor, birbirlerini bırakmadıkları için tekrar yere düşüyor ve bir türlü ayağa kalkamıyorlardı. Durum dışardan bakan biri için gülünç bir hal almıştı. İkisi de yorulmuştu. Burunlarından soluyorlardı. Son defa ayağa kalkmak isteyip de yere düştüklerinde birbirlerine sarılı oldukları halde öylece sessiz kaldılar. Neden sonra İsmail kendine gelerek,

-Ya olacak iş mi birbirimize girdik böyle. Ne güzel muhabbetteydik, dedi.

-İyi de sen başlattın gerginliği.

Amcam elini abisinin belinden çözerek

-Tamam tamam hadi, dedi ve zorlanarak ayağa kalktı. İkindi üstüydü, gölgeler uzamıştı. İsmail:

-Hadi gel eski günlerdeki gibi bahse girelim, sen kıyıdan ben sudan, Yahşihan'a kadar yüzer miyim yüzemez miyim, diyerek kışkırttı babamı.

Ama Rıfat yine girmişti aralarına. Ölüm de kalım da o iki ucun arasındaydı. Hasandede'den Yahşihan'a. İkisi de bozkırın uğultularını dinleyerek büyümüştü. Ve birbirlerinden nefret ederek. Bozkırın katlettiği ruhlar birbirini sevebilir mi? Soyunma vaktiydi, babam bahse razı oldu, İsmail soyundu ve rakılı bir yemeğine girdikleri iddia o saat başladı.

Hasandede'den Yahşihan'a biri ırmak kıyısından yürüyecekti, öteki sudan hiç çıkmadan yüzecek. İlk değildi bu aslında, "Rakılı olmasa sağ çıkardı İsmail o sudan" dedi babam.

Bolca söğüt, kavak ağacı, topaç topaç bükler, üstünde böğürtlen, kuşburnu biten bodur dikenler, ırmağın insanı coşturan kokusu, suya uzanan yaşlı ağaçlar, ürperen su... Arada bir duyduğu kuş sesleri, yerde bulduğu bir değnek, sıcaktan yarılmış toprak, ikide bir önüne çıkan keçi pislikleri, ırmağın dönemeçleri. Nehrin kıyısında çaresizce koşarken gördüklerini bir ömür boyunca unutmadı babam. Barajın suyu yeni bırakılmıştı, nehrin seviyesi birkaç hafta öncesine göre epey yüksekti. Ne zaman barajlar dolsa o zaman iyice tehlikeli olurdu nehir zaten. Bir de başka nehirlere benzemezdi, suyun alttan alta gidişi vardı Kızılırmak'ta, dönmeli giderdi sular. Durağan gibi görünürdü üstten ama aldanmaya gelmezdi. Gerçi İsmail'e güveniyordu babam. İyi yüzerdi... O sırada üç kişilik bir grup nehrin kenarında arabanın bagajını açmış, bozlak ustası Neşet Ertaş'tan çalıyordu. *Zahide kurbanım ne olacak halim. Gene bir laf duydum kırıldı belim.* Kafalar iyice olmuştu gençlerde, seslendiler babama doğru: Ağam çalan kim sence?

Yanlarına vardı. Canı eğlenmek istiyordu, öyle hatırlıyordu, yoksa niye nefesini tüketip fıkra anlatsın ki. Ya da... babam doğruyu mu söylüyordu Dursun'a?

-Çalan kim mi dediniz? Böyle diyerek yürüdü arabanın oraya.

-Gençler... Durun size bir şey anlatayım. Askerde oğlana sormuşlar, İstiklal Marşı'nı kim yazdı. Düşünmüş, düşünmüş, bunu yazsa yazsa Neşet Ağam yazmıştır demiş. Nasıl ama.?

Teybin sesi biraz daha açıldı, Neşet Ağa'yı yücelten konuğa babama, küçük bir çay bardağı rakı ikram edildi. Birden aklı başına geldi yolcunun. *Ağalar, babis var, eylemeyin bu yolcuyu*, dedi, yolun yarısına gelmişti ancak. Terini sildi ve geldiği gibi koşar adım devam etti. Babam koşarken Anadolu bağırıyor, yoksulluk bağırıyor, tencere kapağı büyüklüğünde pislikleri arkalarından yola bırakan inekler bağırıyordu. Ağır ağır yaklaşan Anadolu katarı, o da eşlik etti ötekilere. En güçlü imdat babamın bağrından çıktı ama. Ateşti bu çünkü İsmail'i bulamıyordu. Dönemeçlerde, gözü suda bir baş arıyordu.

Yoktu, İsmail. İki gün geçmişti ki, kardeşinin morarmış bedenini bir söğüt ağacına sarılmış olarak buldular.

Yıllar sonra burada, babama hayatta kalma cezasının verildiği yerdeyim ve onların adım izlerinden yürüyorum. Kısacık bir an, suskunluk çemberinin içinde kalan halamı anıyorum. Melek halamı. Fotoğraftaki çiftlik evini koyuyorum önüme. İnsanın hayatından çıkan ve bir daha görmek istemediği birinin uyandırdığı hissi çağrıştırıyor bu fotoğraf bende. Kafam yeterince karışık zaten, halamı şimdilik bir tarafa bırakıyorum.

19

Bir zamanlar, çok uzaklarda bir yerde, teferruatlı bir masal anlatılmıştı, soğuk rüzgârlarını dinlediğimiz bu dünya var olsun diye. Sema, şimdi su kenarında oturmuş, o masalın eksik parçalarını arıyordu. Kırmızı buğday tarlalarını, eksik taş evleri, eksik fotoğrafları ve babasının eksik anlattıklarını.

Çocukluğunu bıraktığı yerdeydi. Babasından kalan ucu yırtık fotoğraftaki tren geçidinin bitişiğinde. Onu almadan, ailesinin kederli hikâyesini almadan, geri dönmek yoktu. Saatlerdir yol kenarında oturmuş, kıpırdamadan suyu seyrediyordu. Su ve topraktan ve suyun derdini dinleyen ağaçlardan başka bir şey çarpmıyordu göze. Yine de bir zilin çalmasını bekliyordu. Telefon, bir kapı ya da bir okul zili. Telefonunun şarjı biteli saatler oluyordu, bir kapı da yoktu görünürlerde. Çocukluğunun okulu ise en az altı kilometre uzaklardaydı.

Yürürken elini diken kesmişti dikkatsizliği yüzünden. Yolda kopardığı yaprağı bastırdı ince kesiğin üstüne. Sakin kalmaya çalışıyordu ama bu mümkün değildi. Aylardır babasının erken ölümünü kabullenebilmek için savaşmıştı. Gözlerini kapatıyor ve babasının yok olduğunu düşündüğü an, nefesi kesilir gibi oluyor, göğsüne bir bıçak saplanıyor, kalp krizi belirtileri yaşıyordu. Doktor korkmasına gerek olmadığını, göğsündeki bıçağın panik ataktan kaynaklanabileceğini, psikolojik destek almasını söylemişti. Babasını yitirmekten öte, bir zamanlar onun olan her şeyi teker teker kaybederken nasıl sakin kalabilirdi ki?

Bacakları nehrin kenarında oturmaktan uyuşmuştu. Babasının daha önce anlattıkları ile Sema'nın yoldayken öğrendikleri fena halde çelişiyordu. Gerçek giderek belirsizleşiyordu.

Bir kere daha ayrıntıları gözden geçirdi.

Tamam amcası felaketleriydi. Babasına benzemeyen amcası. Ancak öteki ihtimali, babasının ihmalinin bilinçli olabileceğini, içki alemi yapanların yanında mahsus oyalandığını, amcası tehlikede olduğu halde yardıma gitmediğini düşünmek bile istemiyordu.

Kafasında aynı soru dönüp duruyordu: Doğduğu topraklarda ona kim yol gösterecekti? Sema gözünün önünden gitmeyen şu görüntüyü, amcasının morarmış bedenini, bir kenara itti; can havliyle, kırmızı lokomotifin yarım saatten beri ileri geri hareket ettiği raylara doğru baktı. Onun gibi yalnız biri daha vardı. Yaptığı işe inanan, sinyal çaldıkça tren yolunu kapatacak bariyerleri her şeyi unutup şevkle indiren kaldıran, ona farkında olmadan yolu işaret edecek biriyle karşılaşacaktı birazdan, ne bilsin.

Geçit memuru Fettah'ın sülalesi Romanya'dan gelmişti.

-Geldiniz artık bi çayımızı için, diyerek Sema'yı küçük kulübeye davet etti. Bir erkek, bir kadın aynı kulübede! Buraların adetlerine pek uymuyordu ama girdi Sema. İki adımlık kulübenin orta yerinde bir sehpa, sehpanın üstüne yayılmış eski gazete, köşede değsen elektrik çarpma ihtimali hayli yüksek eski bir kasetçalar. Çeşme suyuyla yapılan çayı İstanbul'da olsa içmezdi Sema; ama aile sırlarının kuruttuğu boğazından her şey akabilirdi şu an. Yeter ki kapı kapanmasın. Sinyal sesiyle dışarı fırlayan Keskinli Fettah, kapıyı örtmüştü. Sema izin vermedi buna, açtı tekrar. Bir şey olacağından değil ama öyle işte. Terar düşününce tüm karmaşaya rağmen unutamadığı tek şeyin kadınlığı olduğunu fark etti, o yüzdendi. Birazdan omaçlı dürümünü kendisiyle paylaşacak adam, normalmiş gibi davransa da bu olağanüstü durumdan gayet memnundu. Kestirme yoldan yaptığı çay hazır olduğunda, hafiften utanarak dolaptan azığını çıkardı. "Dürüm içinde dürüm bu" dedi Sema'ya, gördüğü kuru lokmanın ne olduğunu anlasın diye. Sema acıkmıştı hafiften, ucundan kopardı dürümü ve çaya altlık etti.

Sıradan bir geçit bekçisi ile ne konuşulurdu ki? Sema'nın maksadı, sohbeti İsmail amcasının karıştığı şu olaya doğru çevirmekti. *Kızılırmak'ta boğulanlar oluyor mu hâlâ,* diye dayadı soruyu. En son Keskinli bir esnafın oğlu ölmüştü. Hep aynı sıralama ile başlıyordu olay: Piknik, piknikten sonra bir serinleyelim gafleti veya karşıdan karşıya geçme iddialaşması. Sema, nehrin dönemeçleri gibi bu sohbetin de dönemeçleri olacağını hissediyordu ama yeni dönemece ne zaman varacaklarını tam söyleyemiyordu. Eski günler, kasabadan buruk bir biçimde ayrılışları, babasının solculuğu. İşte ondan bahsettiği zaman ırmak keskin bir dönüş yaptı. Akıp giden muhabbet, Fettah'ın "Bizim burada solcu olmak büyük suçtur, günahtır yani" lafıyla zınk diye durdu. Sema deminden beri yapmadığı şeyi yaparak, onun gözlerinin içine baktı. Bu cümlenin kast ettiği manayı onaylayıp onaylamadığını anlamaya çalıştı. Buralarda da ölen oldu mu, diye sordu.

-Ülkücü şehit çoktur burada, lafıyla bir kere daha sıçradı yerinden. Hem de ne sıçrama, az kalsın çayı döküyordu. Çay, dürüm iyiydi de dökülen kanın kutsanması sevimsiz gelmişti hep. Sinyal bir kere daha çaldı o sırada. Kırmızı lokomotif arkasında vagonlarla bağıra bağıra bir kere daha geçti pencerenin önünden. İhtiyacı vardı ona, ses çıkarmadı bu yüzden. Hem kendisi açıklamıştı işte, solcuları namussuz adamlar olarak bellediği için kendi kendini eleştirmişti, "Ben sonradan öğrendim, onların öyle biri olmadığını" diyerek. Ayrıca tuz ekmek hakkı vardı aralarında, lokmasını bölüşmüşlerdi. Bazen insanın hayatını büyük laflar değil ama böyle küçük ayrıntılar kurtarıyordu.

Sema tam kalkmayı düşünürken, bir çay daha doldurdu hemzemin geçit bekçisi. Sema'nın şeker almamasını sevindirici bulmuştu, saklamaya gerek duymadı. Açıksözlüydü aslında ve *Bizim buralardan doktor çıkmadı, büyük adam çıkmadı, okumuş çıkmadı,* deyip Sema'nın dümen suyunda gitmeyi de biliyordu. Kuyu meselesi o sırada geldi aklına. Sema'yı şaşırtan bir biçimde şöyle dedi: *Okumuşu yoktur bura köylerinin, ama kerameti çoktur.* Yakındaki bir kuyudan bahsetti sonra Fettah.

O fotoğraflar boşuna çekilmemişti, bu kesindi de izin nereye yürüyeceğini merak ediyordu Sema. Muhsin'in teslim ettikleri arasından çıkan şu karanlık kuyu fotoğrafına dönüp bakmalıydı.

Kuyu başına varanlar düşüp bayılıyor, sara hastaları burada şifa buluyor, çocuğu olmayanların çocuğu oluyor ve herkes içinde ne varsa onu görüyordu baygınken. Fesatlığı olan köpek gibi havlıyor, kalbi temiz olan cennet bahçelerine dalıyordu. Fettah'tan, civardaki Alevi köylerinden birine saklanmış bu kuyunun ziyaretçilerin dileklerini de yerine getirdiğini öğrenince, "Pes" dedi içinden Sema. Bir kuyunun marifetlerine dinlemeğe yetişemiyordu.

-Bu kerametler Sünni köylerde olmuyor nedense, hep Alevi köylerde oluyor, dedi geçit bekçisi tam o anda. Sema kendi inanmasa bile atalarının ruhlarında bir ışık, bir umut arayan insanlara saygı duyuyordu. Sünni inancını paylaşan üfürükçüleri, şarlatanları es geçip Alevilere çamur atan memura kızmıştı. Kendini su kuyusunun ağzına eğilmişken hayal etti. Olur ya, şu nefret körükleyenlere inat ailesinin, babasının ve Sema'nın sırrını söylerdi ona kuyu.

Geçit memuruyla vedalaşırken, kaldırım taşlarının birkaçını sökerek ortaya çıkan toprağa dikmiş olan fideler dikkatini çekti.

-Gül dikmişsin, dedi ona.

Fidelerin arkasında kesik bir baş gibi duran kurumuş ağaç kökünü işaret etti adam.

-Burada bir söğüt vardı, su çok gidiyor, diye kestirdi bizim müdür.

Müdür söğüdü hortumla sularken görmüştü memurlarını. Su faturaları yükseldiği için dimdik ayakta duran ağaca kıymış, indirtmişti. Sema oradan giderken, ağzında omaçlı dürümün tadı ve söğüdün kurumuşluğu vardı.

20

Yol kıvrılarak yukarı doğru yükseliyordu. Kuyuyu sorduklarında köylüler donuk bir ifadeyle ileriyi işaret ettiler, aralık yaklaşmıştı, soğuklar kapıdaydı, İç Anadolu'nun soğuğu keskindi, kuyuyu da görüp dönmek zamanı gelmişti. Ücra Alevi köyüne giden yoldan araba zar zor geçiyordu. Çırılçıplak bir araziye kondurulmuş üç beş ev, böyle uzaklarda saklanarak var olmaya çalışan köylüler. Sema yeşile boyanmış alçak bir kapıdan, Haydar Sultan'ın türbesinin de yer aldığı bahçeye girdiğinde yokladı kendini. Kuyudan nefes alma-

ya hazır mıydı? Kükürtlü gaz çıktığını söylemişti geçit bekçisi kuyunun içinden. İnsanların bayılmasının sebebi muhtemelen buydu.

Yine de göreceklerinden korkarak eğildi kuyuya.

Haydar Sultan, Hoca Ahmet Yesevi'nin oğluydu. Hacı Bektaş gibi Horasan'dan gelmişti o da, geçtiği yerlerde Müslümanlığı, Alevi kültürünü yaymaktadaydı. Kayseri'ye geldiğinde, ki o zamanlar Rum diyarı diye anılmaktaydı buralar, tekfur tarafından esir alındı Haydar Sultan ve bu kuyuya atıldı. Şimdi halka şifa verdiğine inanılan kuyu onun zindanıydı yani. Kırk yıl kalmıştı burada. Ve yine inanışlara göre Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş'tan oğlunu çıkartmasını istemişti kuyudan, o da sır olup kuyuya girmiş, kısa bir süreliğine de olsa oğulla babayı buluşturmuştu. Aleviler, onca cefaya tanık olan bu kuyudaki kükürtlü suyun buharının Haydar Sultan'ın nefesi, kuyudaki suyun da onun gözyaşları olduğuna inanmaktadır.

Hikâyesi hüzünlü kuyunun ağzına yaklaştığında kendi hikâyesinin en zorlu yerindeydi Sema. Annesiyle haftalar önce küsmüştü, sevdiği adam yanında değildi ve babası, o artık başka biriydi. Rüyasındaki geniş bahçeyi nihayet görmeyi dileyerek baktı kuyunun içine.

Sema'nın ve onun kuşağının ömrü geniş bahçeyi arayarak geçmişti. Belki de zamanı gelmişti. İnsanların sıkılmış, posası kalmış limonlara dönüşmeyeceği, aptallık eseri kazalarda hayatını kaybetmeyeceği, korkmadan kendi hayatını yaşayabileceği bahçenin keşfi yakındı, kim bilir. Sakinmiş gibi davranmaya çalışarak kafasını kuyunun ağzına dayadı.

Kerametli kuyu onu gerisin geri Kızılırmak'a savurdu, Sema'nın hikâyesinin başladığı yere. Bir insanın hayatı adıyla başlar. İşte, ırmak kıyısında ılık rüzgârların estiği o bahar günü, suya doymayan söğüt ağacına sırtını vermiş, karısının karnındaki çocuğa ad arayan Ahmet öğretmen. Kendisine şaşmakla birlikte, için için çocuğun kız değil de erkek olmasını dileyen. Karısının yuvarlaklığına, yavrunun cinsiyetini hissetmeye çalışarak dokunan. Güneş batana kadar karı koca çocuğun adını bulmaya odaklanmış, yatıyorlar orada. Söğüdün gölgesindeler. Handiyse kutsal ışıltıları olan bir üçgen bu Sema için. Sonsuzluğa uzanan söğüt ağacı, ırmak ve dünyanın tüm enerjisini emmişçesine parlayan kızıl toprak. Bu üçgenin altında koyuyorlar

adını. Önce erkek evladın adı geliyor. Cemil. "Ya kız olursa?" Bu kadarcık bir soru işte Sema'nın hayatını da başlatıyor.

Ne var ki kuyunun onu boynundan tutup yeni palazlanmaya başlayan yavru kedi gibi geri fırlattığı an, bu an değil.

Az önce kuyudan aldığı ve genzini yakan nefes, başka bir zamana, babasının saçının sakalının birbirine karıştığı, durup durup uçan sineğe bile sinirlendiği, evde dirlik düzenin kalmadığı bir zamana çeviriyor ibreyi. Anne evde durmuyor, kaçıp kaçıp arkadaşlarına gidiyor, babanın "sessiz zulmün"den kurtulmak için bildiği bütün yolları deniyor. Kimin kime zulüm ettiğinin ucunu çoktan kaçıran Sema, evde minderlerin, sehpalara, sehpaların kahve fincanlarına küstüğü garabet bir dönemde, "nefes almaya" diye kapıya davranan babasını, pabucunun arkasına basıp merdivenlerden paldır küldür inerek takip ediyor.

Mezarlığa mı yürüyor yol, varsın yürüsün. Sema, yolun tozuna bulanarak giderken, ziyaret edilmeyen mezarların toprağının azaldığını babaannesinden işittiğini hatırlıyor. Baba, kardeşinin gömüldüğü toprağa su verilişini vaktinden önce yaşlanmış gözlerle seyrederken, taşın üstüne çöküyor Sema usulca. Yaşam düzeninde aksın diye bir damla yağmura bile nezaret eden melekler gibi, görünmeden olan biteni izliyor. Babası sabah akşam İsmail'le konuşuyor.

-Hatırlamamalıyım, diyor, insanı insan yapanın bu olduğunu bile bile. Hatırlamamak mümkün değil!

Mezarlıktan ayrıldıklarında, aylardır yok olmayan kara hüzün yine sarıyor babayı. Derinlerde bir yerde, ulaşamıyor ona Sema, bunu kafaya takmamak için cebinde duran leblebinin yarısını ağzına atıyor. Leblebiler koruyor onu. Annesinin günler önce cebine doldurduğu beyaz leblebiler. Yumuşamışlar. Sema bir avuç leblebiyi çiğnerken bundan sonra onu nelerin beklediğini biri ona desin istiyor. Yol kenarında bekleyen minübüslerden birine atlıyorlar. Yok, Sema'nın sandığı gibi eve dönmüyorlar, susmasını emrediyor babası, sadece yola bakmasını.

Melekler, babaannesinin söylediği gibi nurdan değil, sırlardan yaratılıyorlar. Yıllar sonra, sırlar mezarlığını ararken anlıyor bunu. Şimdilik, babaannesinin ilk gözağrısı Sema, ilk torunu.

Kader belli ki bütün yönlerden sıkıştırıyor memur babayı. Hayat bundan sonra el yordamıyla devam ediyor. El yordamıyla bulunuyor dağın eteklerine kurulu minik Alevi köyü... Aynı kuyu bu. Sema'nın tamamen tesadüfler sonucunda tekrar geldiği. Çaresizliğe düşmüşlerin eğilip buharından medet umduğu kuyu.

Babasını ve kendini deminki yeşil kapıdan geçip türbeye girerken görüyor Sema. Gözlerinin karardığı o bir anda gördükleri bunlar. Fırıl fırıl dönüyor başı. İnanamıyor ama batıl olana inanmayı kesinlikle reddeden babası leş gibi kükürt kokusuna rağmen eğilmiş, dudakları kıpır kıpır, bir şeyler söylüyor kuyunun boşluğuna. Sema hiçbir şey sormuyor. Babası yıllar önce, kuyunun bulunduğu alandan ayrılıp köy yoluna çıkarken, "Buraya geldiğimizi annen bilmesin" diyor. O kadar ve ayılıyor Sema. Baygınken gördüğü sahneler yeniden bayıltacak neredeyse onu. O kadar güçlü ki yaşadığı bu deneyim uzunca bir süre kendine gelemiyor.

Yaşam biz her ne kadar reddetsek de bumerang gibi ilerliyor, diye düşünüyor. Aynı deneyim, biz hiç beklemezken, gelip ok gibi saplanıyor sırtımıza. Haydar Sultan'ın maneviyatında medet arayan biçare ta kendisiydi bu sefer. Ve işin ilginci hafızasında, buharın keskinliğiyle geri dönen geçmişteki bu anılara dair hiçbir iz yoktu o güne kadar. Beyninin o kısmı çıkarılmış, alınmıştı sanki. Babasının kuyudan ne dilediğini bilemiyordu Sema. Ama gördüklerinin yolculuk boyunca önüne çıkan gerçeğe dair olduğuna yemin edebilirdi. İçi hop etti bir kere daha.

Sema kuyunun yamacına oturup elindeki taşları üst üste koymaya çalışıyordu. Dursun'un anlattıkları vardı, kendi bildikleri, bilmediklerini tamamlayan fotoğraflar ve Anadolu'nun geri kalmış bir köyünde fokurdayıp duran kuyu suyunun hatırlattıkları.

Kuyudaki suyun alttan fokurdadağı halde soğuk olduğunu ve yıllardır hiç taşmadan aynı seviyede kaldığını söylüyordu köy mensupları. Onlar manevi gücünü görünmeyen, başka bir âlemden alan kuyunun hikâyesine kendi hayat hikâyelerinden daha iyi hâkimlerdi.

Bir yandan onları dinlerken, bir yandan da başı ellerinin arasına almış bundan sonrasını kestirmeye çalışıyordu Sema. Kaldırsa, karşısındakilerle göz göze gelecekti. Şüpheyle süzüyorlar uzaklardan

gelen kadını. Köyün temiz havasından derin bir soluk çekti içine. Görünen dünya oradaydı işte, burnunun ucunda, görünmeyen dünyaya açılan tüneller ise... Bu toprağın yarıklarından fışkıran dikenlerin, ağaçların, onların susuzluğunu gideren nehirlerin, kısır kadınların, saralı erkeklerin ve sürdürdükleri hayatın esrarını çözmek için mırıldanılmış rivayetlerin gerçekliğini es geçemezdi. Görüneni anlayacaksa eğer, ola ki, görünmeyen dünya açacaktı kapıları.

Bir aile dolusu insan daha gelmişti kuyunun ziyaretine. Erkeklerden biri sara hastasıydı. Kuyudan nefesi çekip tekrar kendine gelirken ağzından beyaz köpükler saçıldı. Sema kaşlarını çatmış, göklerde yazılı bir alfabeyi sökmek istercesine bakıyordu olanlara. Fazla dikkatli bakmış olmalı ki kadınlardan biri Sema'nın karnına dikti gözlerini. Türlü hikmetleri olan kuyu boş karnını doldursun diye mi tutmuştu köyün yolunu? Eğer anlatamadığı meramı buysa, Can Ana'nın okunmuş buğdayları birebirdi. Tekrar öğretmenevine tıkılmak zaten içinden gelmiyordu Sema'nın. Can Ana'nın evi dede kapısıydı, kocası Alevi dedelerin soyundan geliyordu yani. Kapısı her daim açıktı, hanesi misafir kaynardı. Sema, uzun boylu düşünmeden, gösterilen yöne doğru döndü yüzünü. Kuyuydu, nehirden duyduğu fısıltılardı, bozkırın ortasındaki höyüktü derken kayışın kopmasına az kalmıştı zaten. Bıraktı, tam kopsun o kayış. Birazdan kasabada, dede evindeydi.

21

Gün boyunca mis gibi mayalanmış çörek kokan, Can Ana'nın duasını almaya gelmiş konukların evden hiç eksik olmadığı, salonun duvarlarında sıra sıra, tanımadığı uhrevi kişilerin resimlerinin asıldığı, başka bir gezegene ışınlanmıştı. Cahilliğini saklamaya gerek duymadan, duvardaki baygın bakışlı, yakışıklı esmer adamın kim olduğunu sordu evsahiplerine. "Hz. Ali" dediler. Sünni Müslümanların evlerinde rastlanmayan tam on iki resim daha vardı tavan boyunca. Zamanında Alevilik'e dair kaynakları okurken On İki İmamlar'ı duymuştu. Ancak uzun zaman önceydi ve evlerde, onların resimlerinin önünde oturulduğunu bilmiyordu. Resimleri inceleyerek diğerlerinden daha büyük çerçevelettirilmiş siyah beyaz bir fo-

toğrafa kadar ilerledi. Ev sahibinin sevgiyle andığı eşine aitti bu özel anı. Haram yemeyen, dost gönlünü incitmeyen, arınmış, özü sözü bir insanlardı Alevi dedeleri ve peygamber soyundan geliyorlardı. Cemalettin Efendi de dedeydi ve ölse bile manevi değerler evinde kuşaktan kuşağa sürdürülüyordu.

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığı, ülkenin farklı yerlerinden gelip gönüllü olarak dede evinde hizmet için kalmış kadınları izliyor, küçük bir delikten sızıp gelen çocukluk anılarıyla meşgul oluyordu bir yandan da. Ortaokulda, dualar ezberletilen, meleklerden şeytanlardan geçilmeyen din dersinin başlama saati yaklaşınca, sınıfı terk eden iki arkadaşını hatırlamıştı. Alevi'ydiler, babaları derse girmelerine izin vermiyordu çocuklara söylediğine bakılırsa. Ders boyu koridorda sesizce ve ceza çekercesine bekleyen kız erkek iki kardeşin mağdurluğu. Alevilik deyince Sema'nın aklına gelen ilk resimdi.

"İtikat" dendi ona bir kuşluk vakti.

Birinci gün, sobanın yanında sızmış kalmıştı. Saatlerce kimse dokunmadı, uyandığında şimşek hızıyla hatırladı arkasında bıraktığı saatleri. Gülünç bir duruma düştüğü için utançtan yerin dibine geçen Sema'ya, "Kim bilir nerelere gittin, öyle güzel uyuyordun ki kıyamadık" dedi Can Ana ve rüyalarını tamamına erdirmesi için dua merkezini andıran evin misafirhanesine yolladı.

Sabaha karşı feci bir diş ağrısıyla uyandı. Yanağı hafiften şişmişti galiba. Dışarıda alışık olmadığı bir ses vardı, sessizliğin sesiydi bu. Çok geçmeden, güneş ve dahi tüm dünya mızraklarını kuşanırken, evi gezdirdiler ona. Odaların çoğu süsüz püssüz, neredeyse çıplaktı. Dün başını döndüren onca insan hangi döşekte yatırılmış, neyle örtünmüşlerdi peki? Kahvaltı için üst kata geldiklerinde daha da şaşırdı çünkü resimler ve soba dışında burası da aynı sadeliğe sahipti. Dişinin arada bir yoklayan zonklaması geçince, bunun açıklamasını sordu yaşlı kadına. Eskişehir'den getirilen mayalı çöreklerden çıkarılmıştı kahvaltı için. "Keşke söyleyebilseydim ama görebilmen için elindeki çöreği itikatle yemen gerekir." Gelen cevap buydu, zaten iştahı azdı, bunu duyunca hepten kaçtı. Kuşluk vakti, itikatten bahsediliyordu. Tamam bir dünya vardı, bizim dışımızda bizden önce yaratılmış bir dünya ama, kimse ondan bunu beklememeliydi. Göz-

lerinin önüne siyah bir perde çekemezdi bu yaştan sonra, bunun için çok geçti.

Yanındaki kadın söylenenlere tepki vermek yerine, Sema'nın göremediği kalın yün yorganları yoklar gibi yaptı eliyle. Sema'nın gözleri merakla açılmıştı. Can Ana, bununla da yetinmedi, Sema'nın göremediği görkemli bir kaftanı giyindi oturduğu yerden, kalkmadan. "Rahmetli eşimin hediyesidir bu rengarenk kaftan" dedi ne demesi gerektiğini düşünüp duran Sema'ya: "Ah ben..." "Biliyorum göremezsin" diye atıldı Can Ana ve parmaklarıyla başörtüsünü sıkılaştırırken, dede evinde yatağın da yorganın da insan olduğunu açıkladı diş ağrılı kadına. Sema'nın başka ağrıları da vardı söylemediği, hissediyordu bunu. Kurumuş dudaklarına dokundu onun Can Ana... Şunu anlamasını istiyordu sadece: Çayın demi, ocaktaki ateş, süte karıştırılan bal, haneye doğacak güneş, insandı onun evinde. Evinin kapısını hiç usanmadan aşındıran, dualarını, bir hayat boyu koyunlarında taşıdıkları şiiri, masalı, çocuklarının istikbalini yanlarında getiren konuklar bunu bilerek çalarlardı kapıyı. Muhabbete, aşka, insana inanırlarsa eğer görebilirlerdi mucizeyi. Allah'ın yarattığı mucizeyi görmek için de ona bakmak gerekirdi. Kör, Allah'a nasıl bakarsa Allah da köre öyle bakar, dedi yaşlı kadın ve çoktan unuttuğu bu sözü yolculuğun sonuna doğru tekrar duyunca kapattığı defterleri tekrar açtı Sema.

Sema'ya ulaşan kelimelerin söylediği, itikatin, bir beden ve ruhtan ibaret olan insana duyulan inancın ta kendisi olduğuydu. Buna hiçbir itirazı olamazdı. Zaten duymak istedikleriydi bunlar. Yeter ki i-t-i-k-a-t bu kadar kolay olsun. Sema gözlerini kapadı ve kendisinden önce yüzlerce kişinin ziyaret ettiği evin biriktirdiği hikâyelere sızıverdi birden. Deminki kaftan neydi ki, Can Ana'nın düğününde giydiği, incecik belini ortaya çıkaran, ısmarlama dikilmiş şatafatlı gelinliği görüyordu şimdi. Yürüyüşü, endamı, bir kısrak gibiydi evlendiğinde.

Korku. İnsanlarla da çiçekleri ve beslediği kuşlarıyla konuştuğu gibi konuşan Can Ana, güya yedi ay nişanlı kalmıştı müstakbel eşiyle ama nişanlısını perşembeden perşembeye görüyordu. O da pencerenin ucundan. "Atımla pencerenin önünden geçeceğim" diye haber

salıyordu Cemal Bey. Güneşte parlayan, altın renkli atıyla tam dediği saatte orada oluyor, Can kadının hizmetçilerle yolladığı mektubu alıyordu. Görüşmenin hepsi bu kadardı. Bu yüzden yüreği sıkışırak bekliyordu başka bir adamla aynı yatağa gireceği saati.

Ne Can Ana daha önce bir erkeğe ne de Cemal başka bir hatuna dokunmadığı için ilk gece, yatağın yangın yerine döndüğü saatleri görüyordu Sema. Beş altı yıl sürmüştü bu ateş. Sonra yerini, derin bir muhabbete bırakmıştı. İşte insana, alametlere, ibretlere, insan kalbine dair bildikleri, kocasıyla yürüdükleri o yolun izleriydi.

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişah varmış, bir de oğlu. Bir gün padişahın oğlu kırda gezerken...

Dinlediği her rivayet, duyduğu her masal bir asa gibi eline yapışıp mucizevi yollar açtıkça umutlanıyordu Sema. Nihayet o zor sorulara cevap bulabilecek miydi? Üç beş eski fotoğrafın sordurduğu sorular. Fotoğrafların açtığı kapılar. Savrulmadan yaşamak mümkün müdür? Kim olduğunun karşılığını avcunda hep saklı tutarak. Buna çabalarken kimseyi incitmeyerek. Babasının fotoğraflarına niye bu vakte kadar kimse sahip çıkmamıştı? Niye babası kardeşini sahiplenmek yerine, ötekilerin onu bir böceğe çevirmesine izin vermişti? Hepsi Sema'ya kalmıştı. Sorulmamış soruların hepsi.

İki omzunun arasında bir mühür gibi taşıyordu o soruları.

Kadere ilişkin çok çarpıcı bir rivayet anlatıyordu Can Ana ve her kelimesini aklında tutmaya çalışarak dinliyordu. Kökleri toprağa uzanan kelimelere susamıştı çünkü.

...bir geyik çıkıyor karşısına. Geyiği tutarken, bakıyor orada ihtayar bir adam, yazı yazıyor. "Ne yazıyorsun dede?" diyor. "Herkesin alınyazısını yazarım" diyor. "Peki benim alınyazım kim?" diyor oğlan...

Kelimelere kan ne zaman sıçramıştı?

Çayın yanında yemesi için getirilen çörekler sehpadaki tabakta yığılı duruyordu. Yanağında zonklayıp duran şu diş ve omzundaki sorular. Çöreklerin kokusu o kadar yoğundu ki, onunla doyuyordu elini dokundurmadan. İki üç defa tabaktaki çöreklere çarpmıştı bakışları ve elini uzatmak yerine düşünmüştü Sema. Ama işin kötüsü sadece düşünüyordu, belki de fazla düşünüyordu. Tepe orada duruyordu ve Sema onu tepeye götürecek adımları hesaplıyordu. Düşün-

dükçe de o tepe uzaklaşıyordu kendinden. Dörtgenin köşeleri belliydi aslında, annesi, yitirdiği babası, Söğüt ve kendi. Can Ana'nın tanıklığında bu köşeler birbirine değecekti. Sema hâlâ soruyordu: Peki ama nasıl?

Mutfakta hummalı bir yemek faaliyeti vardı. Dışarıda yağmur bulutları toplanmaktaydı yine. Pazarcılar tezgâhlara serecekleri naylonları çıkarmıştı çoktan.

Dişinin ağrısı aman vermiyordu. Yanına gidince Can Ana'nın, odadaki loş ışığa rağmen fark etti yanağını. Fena apse yapmıştı, içten içe sinsi sinsi iltihap toplamış olmalıydı. Daha önce söylemediği için bir hayli sitem etti. "Diş ağrısı bu, hiçbir şeye benzemez" derken, onun kollarına bırakmak istedi Sema kendini. Aceleyle topladı kendini tabii ki.

Yine de deneyimli ve olgun bir kadın olan Can Ana anlamıştı onun düşüncelerini. Müsait bir zaman kollayarak hayatın içine çekti Sema'yı, bu Sema'nın şimdiye kadar tanıdığı hayattan farklı da olsa.

22

Yağmur Anadolu'da, biri evvelden, öteki mahşerden gelen iki kadın için yağıyordu. Genç olanın hırıl hırıl soluğundan, bozkırın kabuk kabuk kavlattığı dudaklarından, anasıyla küslüğünün yüzüne vurmuş acılığından, selamsız sabahsızlığından, günlerdir değiştirmediği urbalarından belliydi mahşerden geldiği. Sadece çayı kahveyi değil, seferilik durumunu da abartmıştı Sema. Hanidir yollarda, otobüslerin, minibüslerin tepesinde, tanımadığı insanların arasındaydı. Aşırıya kaçtığını biraz önce anlamıştı; nehirden, sudan, babasıyla amcasının gölgelerinden kurtulup oturması için kendisine bir koltuk ayrıldığında. Ötekine gelince, zamansız konaklarda büyümüştü. Hangi kitabı dilerse misafiri, onu çıkaracaktı heybesinden, alfabenin hangi harfinde dur denilirse, evvel Allah, orada duracaktı. Zaman kıtlık zamanıydı çünkü. Kuşların yemi, insanın azığı değildi kıt olan. Sahici sözlerdi.

İşte bu yüzden... Diğer her şey gibi gazellerin de yağmurda ıslandığı o gün, Can Ana, Sema'nın koluna girdi ve bir süreliğine kendini ona bırakmasını istedi.

Genç kadının canını en çok acıtan şeyi seçtiler ilkin. Diş ağırısı. Beynine vurmuştu, şimdi başka her şey önemsizdi onun yanında. Derhal diğer mevzuları bir kenara atıp diş hekiminin gıcırdayan aletlerle dolu odasında almalıydılar soluğu. "Acele etme" dedi yaşlı kadın. Bu ağrının karşılığını arar gibi bakındı etrafına. Mahalle aralarından geçtiler. Bahçeler vardı sağda solda. Islak toprak kokusunu içine çekerek takip etti anayolu. Aradığı yere geldiklerinde bir bastona dayanıyormuş gibi hafifçe öne kaykıldı bedeni ve topraktan fışkırmış yeşil yapraklardan toplamasını söyledi Sema'ya.

Kırksinir otu. Damar damardı. Sulak yerlerde yetişirdi. Fare kulağına benziyordu, tamı tamına onun kelimeleriyle söylersek. Diş iltihaplarına birebirdi. Okunmuş buğday verip erkek çocuk sahibi olmasını sağladığı müridinden almıştı bilgiyi Can Ana. Bu değiş tokuş hoşuna gitmişti Sema'nın. Eğer lazım olsa kendisinin insanlara verecek neyi vardı peki, düşündü bir an. Mucizeleri yoktu, gerçi bir vakitler aşk acısını dindirmek için dağlardan ot, diken ne bulduysa toplayıp yaralarını onarmış olsa da bu insanlar kadar anlamazdı şifalı bitkilerin dilinden. Mayalı çörek de pişiremezdi. Sadece ve sadece, insanların ona bahşettiği onca hikâye vardı verebileceği. Onun hazinesi buydu.

Yeterince yaprak topladığında, geçkin bir bedene ait parmaklar onlardan bir tanesini aldı ve ışığa tuttu. Onlarca ince damarı vardı yaprakların, otlar yolun kıyısında kimsenin bilmediği bir sır gibi bekliyorlardı. Çiğnemesini söyledi Can Ana. Tanıdığı çok kişiyi iyileştirmişti. Naneye benziyordu tadı, iyice çiğnedi Sema, topladığı yaprakları suda kaynatıp içebilirdi ayrıca, dişine iyi gelecekti.

Yapraklar orada kaldılar. Biri, bitkilerin olduğu kadar insanların da halinden anlayan, öteki günlerdir hayattan payına düşene razı gelerek yaşayan iki kadın da. Genç olan erkeksizdi aylardır. Ve bunun bedelini, çektiği uykusuzluğu, karnındaki ağrıyı sadece kendisinin duyacağı alçak bir sesle söylüyordu bozkırın alçak tepelerine. Hayatla başka bir mücadeleye girmiş, kadınlığını susturmuştu şimdilik.

Sustursa da o alçak sesi duydu Can Ana. "Çilen var çekeceğin, ama yolun sonu aydınlık" deyip yanındakinin tozdan keçeleşmiş saçlarına attı yaşlı ellerini. Sema bunu duyunca, dişinin acısını, babasının

acısını, Söğüt'ün acısını rahmine indirdi. Erkeksiz de dölleyebilirdi insan kendini. Acıyla. Eğer tarih tekrarsa kadınlar yeryüzündeki en güzel çocukları acıyla doğurmuşlardı. Tanrı'nın iradesiyle ve gördükleri düşlerle.

Kuyunun başında, yer altından gelen buharla algıları açılmışken gördüğü düşü anlattı ona. Geçmişe dair tamamen silinmiş o sahneyi bütün ayrıntılarıyla hatırlıyordu. Su kuyusu geri getirmişti gerçeği. Şüpheye yer yoktu, tıpatıp aynı kuyuydu ve Sema'nın yerinde babası duruyordu mazide kalan o günde. Bir düş ve bir hatırlayıştı Anadolu'nun bağrında Sema'ya hediye edilen. Can Ana'nın dünyayla çok halleşmiş, çok dert biriktirmiş bedeni beşik misali sallandı derin düşünceler içinde. Fotoğraflar arasında gözlerinin seçtiği bir tanesinin diğerlerinin yanında ne aradığını sordu içinden. Bazen sessiz düşünmek gerekirdi ama aklı o fotoğrafta kalmıştı Can Ana'nın. Sema da atlamamıştı bu bakışı. Hazır, buraya geliş nedeni keşfedilmişken, mavi-beyaz kapının fotoğrafını aldı, diğerlerinin önüne koydu. Ölüm, babasının gömülüşü, kader, felaketler, amcası, bozkırdaki hapishane. Torbadan kelimeleri teker teker çıkardılar.

Yağmur kesilmişti, genç kadının dişinin ağrısı da. Tuhaf ama Sema'nın karnı feci acıkmıştı. Karnına bir kurt girmişti sanki. Evde bıraktığı lezzetli çörekleri düşününce ağzı sulandı, birkaç tane getirmediği için hayıflandı. Ne verseler aş niyetine saldırırdı şimdi. Yaşlı kadın heybesinden çıkardığı bohçayı andıran küçük paketin düğümlerini çözdü ve bunu akıl etmiş olmanın sevinciyle uzattı iki dilim çöreği. Sema bir dilim kendisi için yedi bir dilim kız olmasını dilediği bebenin hakkı için.

Çörekler yetmemişti onca açlıktan sonra, "Bilseydim elmaları da alırdım yanımıza" dedi Can Ana. Bunu derken gözleri etrafı taradı, yakınlardaki ağaçları. Kuru bir elma ağacından başka bir şey yoktu civarda. Meyvesi yoktu ki gariban ağacın çıkıp da toplasınlar. İçi kazınıyordu Sema'nın, sanki birisi midesine girmiş, ne varsa onunla birlikte yiyordu. Akşam sofraya gelecek pilavdan söz etti yaşlı kadın teselli olsun diye. Ve tam o sırada, çoktandır görmediği uzaktan bir akrabası, sırtında taşıdığı ağır çuvalla kadınların yanına yaklaştı. Köyüne uğramış, karısının sevdiği elmalardan görünce, dayanamayıp

çuvala doldurmuştu, işin tuhafı minibüsten inerken, sanki biri onu dürtmüş gibi her zamanki durakta değil burada inmişti. Can Ana gözlerini yukarıya çevirdi ve böyle çaresiz otururken onları duyduğu için yukarıdakine teşekkür etti. Sema'nın kucağında her biri avuç dolduran elmalardan onlarca vardı şimdi.

Doymuyordu elmalara, dişledikçe dişleyesi geliyordu. Ağzının hâlâ şiş tarafıyla değil, diğer tarafıyla ısırıyordu. Üç elmadan sonra yavaşladı, son elmayı ısırırken ise karnında çoğalan çocuğu yalnız nasıl büyüteceğini, onu yetiştirirken ayağına kim bilir hangi engellerin dolanacağını düşünüp kederlendi. Annesinin muradı da bu değil miydi, onu hamile görmek. Yakında karnını saklayamazdı, bak sen o zaman telaşa. Bu sefer gerçeği kazıma sırası annesine geçecekti, İstanbul'daki yalnız gecelerinin üstünü harf harf kazıyacaktı anası, gerçek babanın adına ulaşıncaya dek. Sema, eğer böyle bir vaka gerçekten olmuşsa bile unutmayı tercih ederdi, kimseye bir şey kazandırmayacaktı çünkü hatırlamak. Bunları düşünerek elini karnına götürdü, gerçekte var olmayan şu döl rahmine düşeli beri, değişmiş, tamamlanmıştı sanki. Gevşemek, kaskatı bedenini rahatlatmak için sırtını yere koydu. İnsan olmanın bedeli acı çekmek ise, kadın olmanın bedeli ise hiç bitmeyecek şu döllenme hayali miydi? Elma ağacına biraz da oradan, yattığı yerden baktı. İşte orada, son haftalarda yaşadıkları ağır ağır üstüne çökerken, halasının adı birkaç saniyeliğine girdi ve çıktı aklından.

Melek halasının birikmiş gözyaşları, onlar hâlâ gözkapaklarının altında duruyor muydu?

III
Beton

23

Detayları kaybolmuş aile pozu Sema'nın yeniden hatırına gelmişti. Fotoğraftaki yüzler. Babası dahil herkes bu sıkıntılı işin bitmesini bekliyordu büyük bir ciddiyetle. Normal hayattakinden farklı bir ifade takınmışlardı yüzlerine. Ön tarafta duran halası elinde fotoğrafta görülmeyen bir şey tutuyordu. "Bardak" diye açıklamıştı babası sorduğunda. "Halan bardaktaki içeceği karıştırıyordu. Deden pozu bozacağı inancıyla bırakmasını söylediyse de fotoğrafçı, ellemeyin o da bir hatıra kalsın dedi."

Yağmurlu havalarda, fotoğraf çekerken sırtını hep bir yere dayardı babası. Bir duvara, bir ağaca. Resmin titrememesi için bir önlemdi

bu. O yüzden de paltoları hep kir içinde olurdu. Ağacın tozu, duvarın badanası bulaşırdı kumaşa. Bazı zamanlar da aradığı bir konuyu yakalamışsa eğer, ne giyindiğine bakmadan yere diz çöker, teslim olurdu görüntünün müthiş gücüne. Pantolonlarının dizleri hep delinirdi aynı yerden. Sol diz olurdu genellikle yıpranan. Annesinin attığı fırçalar aklına gelince gülümsedi sırtını bir ağaçla buluşturan Sema. "Pantolonlarını deliyorsun, paltoların pislik içinde. Bana acımıyorsun hiç."

Can Ana'nın büt beyazı gülüşlü yardımcısının hediye ettiği yün eldivenleri giymişti ayrılmadan önce. Bundan sonra aile tarihinde hep atlanan o durağa gidecekti. Gözkapaklarının altını merak ettiği bir kadının akibetini sürecekti orada.

Böylece, Sema ve annesinden sonra üçüncü kadın süzülüp girecekti pencereden, anlatacak ne varsa anlatacaktı o da. Kestirdiği siyah saçlarını aylarca kellesini taşır gibi kollarının altında taşıyan halası. O da kenarlarından Kızılırmak'ın geçtiği karanlığın içindeydi. Tek söz edilmezdi aile evinde onun hakkında. Melek halası yalnızdı, herkesten daha fazla yalnız. Elinde onun isminden başka bir şey yoktu. Kızlarının adını bile unutmuştu. Süzgün yüzleri geliyordu gözlerinin önüne, büyüğünün kelimeleri sündüre sündüre konuşması, küçüğün deli deli açılmış gözleri. İkisi de halası gibi endamlıydı. Kasabanın en güzel kızı halası, bozkırın bir kenarında unutulmaya terk edilmişti. Yaşayıp yaşamadığından dahi emin değildi Sema. Bütün bunlar o mutsuz evlilik yüzündendi. Halasının subay kocası. Biraz daha kurcalarsa, gerçekler Sema'nın üzerine devrilebilirdi. Bir seferinde babasına, halasıyla ailecek görüşmeyi niçin kestiklerini sorduğunda, eşinin görüşlerinin kendi görüşlerine tamamen ters olduğunu, alkol sorunu olduğunu, kız kardeşinin durmadan mektup yazıp para istediğini, kocasının evi geçindirmek varken, tuhaf işler karıştırdığını söylemişti. Altlara ittiği bilgileri usulca geri çağırıyordu Sema. Evet, onların adını da hatırlamak üzereydi. Aygül, büyüğünki böyleydi ve Aypare. Bir zamanlar şehrin kıyısında, yeşilliklerin içindeyken, şimdi şehrin içinde kalmış, koca yüksek duvarları, demir kapısı olan o çiftlik evine, halasının evine giden minibüste, kızlarının adı çıkıp gelmişti derinlerden.

Oraya gitmeyi, daha önce, bir iki kere aklından geçirmiş, her seferinde vazgeçmişti.

Senin için yaptım diyecekti doğacak çocuğa. Yine kaptırmıştı olmayan çocuğun fikrine kendini. Doğacak ve öyle zarif bir hali olacaktı ki, ayvanların serinliğini verecekti bakanların içine. Dedenin ve belki de isteyerek ölümünü seyrettiği kardeşinin hikâyesini sana doğru dürüst anlatabilmek için yaptım bütün bunları diyecekti ona. Tek bir hikâyeyi olsun doğru düzgün anlatabilmeliydi insan. Başından sonuna değin, gerisi çorap söküğü gibi gelirdi.

Karnındaki sıvı, Sema gerçekten döllenmiş olsaydı eğer, çocuğu koruyan şu kese onu da korurdu. İyice kıvrılıp kesenin bir kenarına yerleştiğini hayal etti. Bölünerek çoğalan et parçasıyla yan yana. Sema yürüyor, yürüdükçe rahminin duvarına yapışmış yavrunun onu emdiğini hissediyordu.

Ve üç arabadan birinin korna çaldığını da. Yüklü olduğumdan haberleri yok, bilseler saygı duyarlar kesin diye düşündü Sema. Bundan böyle karşılaştığı her erkekte, içindeki mekanizmalar savunmaya geçecekti ister istemez. Doğal bir korunma içgüdüsüydü bu. Bir sınanma durumu. Çocukluğundan beri santim santim kalınlaşan o kabuk, kadınlığını koruyacak kalkanlar şimdi lazımdı ona. Ayağındaki ayakkabılar araziye uygun olmayabilirdi, varsın olsun, ondan önce tehlikeyi sezebilme kabiliyeti önemliydi buralarda. Meydan okuyordu çünkü. Kadın olarak, ona ayrılmış yerde kalmıyor, sınırı aşıyordu.

Sakın ha!..

Kendine yaptığı hatırlatmaların ardı arkası kesilmiyordu. Bundan böyle sakın ha, kendi adını söylemeyecekti soranlara. İhtiyatlı olacaktı. Son uğradığı yerlerin adlarını da saklayacaktı. Minibüs kuru otlarla kaplı ovayı geçerken nereden çıktığını anlamadan, Can Ana'nın sesi geldi yürüdü onunla.

"Peki benim alınyazım kim?" diyor oğlan. "Yakın köydeki çobanın kızı" diyor ihtiyar. Buna üzülen padişahın oğlu, eve gelince, "Baba filan köydeki çobanın kızıymış benim alınyazım" diyor. O da, hiç müteesir olma, ben kaybederim onu, deyip padişahlık elbisesini çıkarıyor, yola vuruyor kendini. Yanına da bir heybe altın alıyor. O köye gidiyor, çobanın evine varıyor. Almıyorlar içeriye, "Bizim

bir şeyimiz yok" diyorlar. Ricayla giriyor içeriye. Heybesini başının altına koyuyor, gece vakti kızın annesi babası uyumuşken hançeri kızın göğsüne saplıyor, heybeyi orada unutup kaçıyor.

Sabahleyin evdekiler kalkıyor ki, kızın göğsünde hançer, Anne tuttuğu gibi hançeri çekip çıkarıyor. Çoban kızının göğsünün içinde yara varmış meğerse, hançeri çekince iyi oluyor. "Anne yemek bana, anne çorba bana" diyerek yemek istiyor. Bakıyor, bir heybe de altın görüyor odada. "O altınları burada harcarsak bize hırsız derler, şehre gidelim orada harcayalım" diyorlar. Tesadüfen padişahın şehrine gidiyorlar. Orada bir çeşmenin karşısında ev yaptırıyorlar. Gel zaman git zaman, kızçeşmeye su doldurmaya giderken padişahın oğlu da atını sulamaya geliyor çeşmeye. Kızı görüyor, kalbi çarpıyor güm güm.

Eve geldiğinde, "Anne, anne" diyor padişahın oğlu "şu karşıda bir güzel ev var, o evin bir güzel kızı var, biz padişahız onu bana alın." Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar. Gelin geldiği gece bir hediye veriyor yüzünü açmaya. Kız da padişahın göğsüne sapladığı hançeri veriyor ona. Padişahın oğlu koşarak babasına gidiyor, bu senin çobanın kızına sapladığın hançer değil mi diyor. Padişah bunu görünce, "Hey Rabbim, yazdığın yazı bozulmamış. Hadi al kızı koynuna da yat. O senin helalin" diyor.

Alınyazısıyla didişiyordu Sema. Ailesinin alınyasıyla. Kendisinin alınyazısıyla. Bir coğrafyanın alınyazısıyla.

Aslında babasının siyasi fotoğraflarını öne çekebilirdi ta en başından beri. Çünkü siyasi bir adam olarak acı çekmişti. Ama büyük ve durgun bir göl vardı önünde ve gölün içi sinek kaynıyordu. Karanlığın en kesif olduğu yere gitmek istiyorsa eğer, sinekleri göze alarak dibe dalmak zorundaydı.

Amcasının mezarının yeri belliydi. Ya ailesinin sırlarının gömülü olduğu mezar?

24

Korkunç bir gerçeğin üstünde oturuyormuş da ruhu duymamış, duymak istememiş meğer. Böyle mi diyecekti çocuğuna? Çocuk fikrini bir tarafa bırakamıyordu. İki kaşının arası çatıldı ve açıldı onu düşününce. Geniş balkonlu çiftlik evinin etrafında dolanırken dert ettiği meselelerdi bunlar. Sonra gerçekler düştü başının üstüne. Sarmaşıklar kaplamış betonarme evin bahçesindeki meyve ağaçlarının

arasından demir kapıya yürüdü. Halasının bir vakitler gözü gibi baktığı meyve ağaçları son yıllarda ne hale gelmişti.

Kapıyı açan, dudakları varla yok arası incelikteki kadın, Sema'nın sorusunu bir hakaret gibi algılamıştı.

-Eskiden Melek Hanımlar oturuyordu bu evde?

-Sen kimsin?

-Bir akrabası.

-Vah vah.... Melek dört yıl önce öldü. İki kızı kaldırdı cenazesini. Başka kimse yoktu.

Hemen toparlayamadı kendini. Sema, halasının vefat ettiğini öğrendiğinde beklemediği bu haberin etkisiyle, duvara yaslandı. "Biz biliyorduk" dedi telefonla konuştuğu annesi. "Nasıl biliyordunuz?" "Aygül, cenazeden altı ay sonra beni aradı. 'Küs olduğunuz için cenazeye çağrılmadınız. Annem sizlere ömür...' diyerek haber verdi. Halan çok akıllı kadındı, yazık oldu."

Eğer bir şey yıkılırsa altında ilkin kadınlar kalıyordu.

Kendi hikâyesini yaşayamayan adsız kadınlar. Onlardan biriydi halası. Kasabanın en güzel kızıyken, alınyazısını yazan adam onu bir subaya yazmıştı. Bu kadar. Çankırı'da asteğmenken, imanlı zabit Mustafa ortak tanıdıklar üzerinden istetmişti halasını. Sırf "zabit" olduğu için sevmişti halası onu, zor olmamıştı karar vermek. Kardeşinin bir subayla evlenmesini esefle karşılayan Ahmet öğretmen, diyelim ki yeteri kadar mantıklı sebep bulamadığından, evliliği engelleyemedi. Peki sonradan neden izin vermişti kardeşinin çilesinin sürmesine? İçindeki sızıyı dindirmek için derhal aradığı annesi beklenmedik sertlikte bir ifadeyle uyardı onu.

-Sakın o adamın adını bulaştırma ailemize.

-Anne, söz konusu olan halam.

Hatta bir sorun vardı, araya cızırtılar giriyordu. Öteki uçtaki annesi, aralığın İstanbul'da güneşli geçmesinden istifade Moda'da kendisi gibi emekli öğretmen bir arkadaşıyla çay içiyordu. Onu düşündüğü zaman çıldıracak gibi olduğunu söyledi Sema'ya. Ne zaman döneceğini sordu birkaç kere öksürükle kesilen konuşmada. "Her şey açığa çıktığı zaman" dedi Sema. Soru sormasına izin vermeden kapadı.

Başka bir dünyayı hayal ederek acı çekmiş kadınları anlatmanın zamanı gelmişti. Düşledikleri dünyanın ne olduğunu kimse sormamıştı onlara. Bozkırda inşa edilmek istenen kıyımlar ülkesinin, tertiplenen kumpasların kıyısında kalan kadınlar. Halası onlardan bir tanesiydi. Siyaset, felsefe hatta gökyüzü kapılarının bile erkeklerce tutulduğu bir dünyada gizlice acı çekmişti. Babasının vicdanının taşıyamadığı ağırlık bu muydu yoksa? Herkesin üzerinden elini çektiği kız kardeşinin çilesi, zamanı ve toprağı delerek yeraltından fışkıran bir kaynak gibi kendini unutturmadığı için mi onca mutsuzdu son yıllarda?

Bunları dünyaya gelmesini çok istediği o çocuğa nasıl söyleyecekti? Ona muhakkak söylemesi gereken daha binlerce şey vardı. Gökyüzünün kapısını erkeklerin koruduğunu sözgelimi, bilmeliydi. Hadisi şerife göre Muhammed, miraç hadisesinde göğün yedi katını gezmiş ve buralarda değişik tür meleklerle karşılaşmıştı. Bunlardan biri göğün kapısını koruyan, emrinde, her birinin emrinde yüz bin melek olmak üzere yetmiş bin melek olan İsmail isimli melekti.

İsmail amcası mutlu olamamıştı. Halası da.

Bir melek adı taşıyan amcasının ömrü mutlu olmak için çok kısa ve verimsizdi. Halasınınki ise adını bile taşıyamayacak kadar feci bir hayattı.

Koparılmış bir parça kâğıda titreyen eliyle yazdığı soyadını okudu: Mustafa... Ne yapacağını bilemiyordu. Ekrana eniştesinin ismiyle soyadını yazdığında, hiçbir şey çıkmayabilirdi. Gözlerini kararacak bilgiler de fırlayabilirdi önüne. Riskin büyük olduğunun farkındaydı.

Halasına dair bir bilgi yoktu elbette, eğer bir yere oturabilirse ilk iş internete bağlanıp eniştenin şeceresini arayacağı bilgisayarda. Biraz yatıştıktan sonra annesinden, onun soyadını almıştı. İnternet için en yakın nereye gidebilirim diye düşündü yolda. Ara sıra guruldayan karnı başka şeyleri hatırlatsa da onu şimdilik susturmaktan başka çare yoktu. Maalesef, internet imkânı olan bir yer için oklar şehri gösteriyordu. Gittiğinde, kimseye o ismin akrabası olduğunu açıklamayacaktı tabii ki. Az eğimli yollar, hep aynı sarsıntılar. Yolun bitmesini bekledi. Ama ele geçirdikleri, beklediğinin ötesindeydi.

Şak diye sayfalar dolusu dosya açılmıştı önünde. Sema otelin lobisindeki tek kadındı. Buradan, biran önce işini halletmek ve ayrılmak istiyordu. Resepsiyondaki kadına, en sevecen sesiyle, bazı bilgileri onun için basmasının mümkün olup olmadığını sordu. Kadın ne cevap vereceğini düşündü birkaç saniye. Sema önden oda fiyatlarını sormuş otelin kartını almıştı, müşteri havasına bürenmek, şüphe uyandırmamak kaygısıyla. Neyse... Muhatap olduğu kadın, kırk yılın başı böyle bir şey istendiği için belki, hayır diyemedi. Sema da çıktıları çantasıyla boynuna asıp enişteşinin harbi karanlık hayatını okumak üzere şehirdeki öğretmenevinin yolunu tuttu. Para suyunu çekiyordu, deminki otel bozuntusuna onca parayı saymayacaktı tabii. Hem sabah erkenden halasının mahallesine tekrar gitmek isteyeceğini hissediyordu.

Gece boyu bir ampul ışığında öğürme hissiyle okudu basılı bilgileri. "Rehberimiz emekli bir subaydı. Yüksek karakterli Türkler olmak, hak dostu olmak, işte hedefimiz buydu... Bizim modelimiz derviş gazilerdi. Derviş terbiyesi almış hizmet akıncıları olarak..." diyerek devam ediyordu eski bir bozkurt. "Rahmetli Mustafa Ö...., 12 Eylül'den sonra Deniz Baykal'la aynı hapishanede kalmıştı. Siyasetçiler halkı tanımıyor, diyordu. Bunun üzerine Baykal ona iştirak ettiğini söyledi. Partisine 'Önce İnsan' sözünü ekledi. Şeyh Edebali'nin sözlerini slogan olarak seçti." Sema inanamıyordu okuduklarına. 1977 Cumhuriyet Senatosu'na verilen bir soru önergesinde yine onun adı geçiyordu. Kurulan koalisyonda militanlarını örgütlediği parti yer alınca, hükümette küçük bir hizmet görevi de halasının eşine verilmişti. Okulları, ilerici öğretmenlerin derneklerini, lise pansiyonlarını karıştıracak, öğretmenleri sürecek, liselerin başına tamamen kendi ideolojilerine yakın kişiler getirecek kadar "küçük" bir görev.

Halasının hiçe sayılmış kederini okuyordu aslında. Bütün bunlar olup biterken, iki çocuk doğuran, zabit beyin içyüzünü çoktan gören, babasının kulağına, "Bu ülkedeki bir sürü katliamı bizim evde planladılar. Korkumdan anlatamıyorum kimseye" diyen halası. Eyvah! Sema'nın içindeki bütün teller görünmeyen bir el tarafından gerilmişti.

Bu çocuğun kulağına gitmemeliydi. Sema'nın tahmin ettiğinden daha kötüydü her şey. Az önce annesiyle konuşurken aldığı ek bilgi karnındakinin kulağına gider paniğiyle, henüz var olmayan o kulakları kapadı. Adım adım ilerliyordu. Demin yine annesine ters davrandığı için vicdanı rahat etmemiş, arayıp gönlünü hoş etmişti. Mükafat olarak yıllardır gizlenen bilgiler bu tarafa uçuruldu. Şu anda değeri azımsanamayacak bilgilerden birine ulaşmıştı, eğer doğruysa. Niye yalan olsundu ki? Baksana, halası enişteşini ülkeyi karıştırmakla suçlamıştı. İnternetten eline ulaşanlar farklı mıydı? Hayır. Öğretmenleri oraya buraya sürmeler, okullara nifak tohumu ekmeler... Enişteşinin bir ilçeyi, hatta ülkeyi karıştırdığını, huzursuzluk yarattığını söylüyordu dökümanlar. Artık yaşamayan halasıyla bunları zamanında konuşmadığı için kızdı kendine. Sanal alemdeki belgeler enişteşinin kendisi gibi bir subay olan parti liderinin sağ kolu olarak yükselen kariyerini gayet net biçimde belgeliyordu.

"Sen bunları bileceksin" dedi doğurmayı arzuladığı bebeğe. "İnsanın bulaşmak istemediği, bulaşmadığını sandığı pisliğin, hayatta en yakınında durduğunu bileceksin."

-O addan uzak dur!

Halasının evinin etrafında ne bulacağını bilmediği halde, hatta her şeyini kaybetme pahasına, yüreği sızlayarak dönüyordu. Taşlar konuşamazdı biliyordu, yine de ateş kadar sıcak o kaynak, halasının hayatı biraz daha açarsa kendini ilk elden Sema duymalıydı. Kızıl toprağa baktı. Sabah erkenden çıkıp gelmişti buraya. Kenarı kavaklı bir derecik akıyordu evin yakınından. Üşüdüğünü unutmuştu. Hissizleşen parmak uçlarına hohladı. Ahmet öğretmenin geri dönmek istemesi, kız kardeşinin mezarına yakın olmak için miydi? Kökler, onların nereye doğru uzadığını söylemek her zaman mümkün değildi. Kendi köklerine basıp tökezlemişti Sema.

Babasının son yıllarda fotoğraf makinesiyle arasının soğumasının sebebi de bu olabilir miydi? Yağmur hâlâ yağıyordu, güneş hâlâ batıyordu ama bir yere giderken ne olursa olsun yanına aldığı makinesini savsaklamaya başlamıştı. Olacak şey mi, Ahmet öğretmeni en son ne zaman fotoğraf çekerken gördüğünü hatırlamıyordu. On yıldan fazla olmalı makinesine dokunmayalı, diye düşündü. Midesine

kramp sokan bir tespitti bu. Eve gider gitmez makinenin içindeki son filmi yıkatmalıydı. Ama şimdi yapacağı başka şeyler vardı. Sema kafasındaki tüm sorulara yanıt arayarak evin bahçesine yaklaştı, perde aralanmış, kadın pencereye çıkmıştı. Gerisin geri çark ederek, dereye döndü bu sefer.

Tanrı bilir, 27 Mayıs'taki askeri darbeden sonra emekli olarak, kendine göre yapıcı, ülkenin geleceği içinse yıkıcı bir mücadelenin içine giren enişte, İsmail'i de zehirlemişti. Nasıl ki yörede suyun kaynağı Kızılırmak'sa onların kadersizliğinin kaynağı da enişteydi. Sülale hikâyesinden hatırladıklarına dayanarak bunu iddia edebilirdi rahatlıkla. Bulundukları yerde iyi lise olmadığı için evin küçük oğlu İsmail'i okusun diye Melek halasının yanına yollamıştı babaanneleri. Nefret çamuruna bu evde batmış olmalıydı İsmail.

Sema içinde kabaran suları durduramıyor, avazı çıktığı kadar bağırmak istiyordu. Haftalardır bozkırdaydı ve manzara giderek kötüleşiyordu, "Dinleyin" diye ünlemeliydi izler silinmeden önce. "Dinleyin ve bakın." Yoluna çıkan her kim olursa olsun durdurup gerçeklere bakmasını söyleyecekti sadece. Başka türlü nasıl olabilirdi ki? Rastladığı her adamı buraları çölleştiren tezgâhın bir parçası gibi görmeye başlamıştı. Çöl susuzluk değildi sadece, çaresizlikti de. Bu çaresizliği yenebilecek miydi Sema?

Ona uğur getirecek bir kolyesi yoktu, olsa şimdi hemen üzüntüsünü unutmak için takardı boynuna. Bu tür minik neşe kaynaklarının işe yarayacağından emindi. Oysa hiçbir şey biriktirmemişti hayatında. Sema'nın aklına, tam o anda, halasının yıllar önce görüştüklerinde hediye ettiği, yeşil taşlı kolye geldi. Kaybolmuştu bir yelerde, nerede kaybetmişti halasının anısını? Biriktirdiğinden ziyade yitirdiği nesnelerin listesini yapabilirdi bir gün oturup. Duygusal hayatı da böyleydi. Kendisinden hiçbir haber almadığı dünya kadar eski arkadaşı vardı. Bazen yeryüzünde yapayalnız dolaştığını hissettiğinde aramak isterdi onları. Ama çoğunun telefonu silinmiş olurdu defterlerden.

Pırıl pırıl güneşli bir başkent günü. Dedesi için toplanmışlardı Ankara'da. Kulağı ağır işitiyordu, çocukları ve doktorunu dinleyip işitme aletini almamıştı. Evet, dedesinin geçirdiği kazaydı o zaman

görüşmenin sebebi. Görüşme de denemezdi. Enişteni "fikir arkadaşlarıyla" dalmışlardı odaya. Bir anda yedi sekiz doktor girmişti içeriye. Enişteni forsu sonsuzdu o günlerde. Partisi hükümetteydi. İki de bakan gelmişti, karşıdan karşıya geçerken araba altında kalan kayınpederin hatırını sormaya.

Koskoca bakan vardı karşısında. Bir yandan kırılan kemiklerinin acısını çekiyordu dedesi, bir yandan kızını böyle bir soysuzla evlendirmenin ıstırabını. Bektaşi gibi adam derlerdi ona. Başına gelen kazaya rağmen espri gücü yerindeydi.

-Nuri Beyefendi nasıllar? diye sormuştu sağlıktan sorumlu bakan.

-Memleketin hali nasılsa biz de öyleyiz, dedi. Her manaya çekilebilecek bu cümleyi, aile tarihine altın harflerle yazdırdı dedesi. Babası acı acı gülümsemişti. Sema çok küçüktü. Babası aynı sahneleri, Sema büyürken defalarca tekrar etmeseydi, minik hafızasının deposu yetmezdi bunlara. Ona verilen kolye bu depoyu dolduracak kadar lüks bir hediyeydi esasında. Halasının gözlerini çok beğendiğini hatırlıyor Sema ve kolyenin ucunda salınan, adının yazılı olduğu altın plakayı.

Orada kalmıyor. Müsait bir yerde annesini aramak için fırsat kollayarak, ilerliyor dere boyunca. Gece uyandığında halasını düşünerek okuduğu Çehov'un oyunu sızıyor düşüncelerine. İnsanın okudukları da aynı kalmıyor. Yaşananlar satırların anlamını dönüştürüyor. Halasının hayatı hakkında kırıntılar toplamaya başladığından beri *Vanya Dayı*'daki Sonya onun için konuşuyor gibi.

Sonya: Ne yapabiliriz? Yaşamak gerek! Yaşayacağız Vanya Dayı. Çok uzun günler, boğucu akşamlar geçireceğiz. Alınyazımızın bütün sınavlarına sabırla katlanacağız. Bugün de yaşlılığımızda da dinlenmek bilmeden başkaları için çalışıp didineceğiz. Ecel saati gelip çatınca da uysalca öleceğiz ve orada, mezarın ötesinde, çok acı çektik, gözyaşı döktük, çok acı şeyler yaşadık diyeceğiz.

Yaşamış mıydı Melek halası? Kocası anlatsa sayfalar dolduracak şeyler yaşatmıştı ona, inkâr edemezdi. Hastalıklara kalmıştı. Üzüntüden şeker baş göstermişti en sonunda. Bu yol ona göre değildi, çok önce, daha Aygül iki yaşındayken, enişteni yakın durduğu Milli Birlik Komitesi'nden arkadaşları birer birer yabancı elçiliklere sürülme-

ye başladığında, vurmuştu başını taşlara. Gün günden kötü geliyordu, komite üyeleri sürgünde yazışıyor, enişte onların yurt içindeki elçiliğini üstenlenmiş, gençlerle dergi çıkarıyor, halası İç Anadolu'nun soğuk kışlarında haftalarca yalnız kalıyordu. Kocasının başının belaya gireceğinden endişeleniyordu. Doğrusu, başı belaya da girdi, hapse de üstelik işin bu kadarla kalmayacağının farkındaydı Melek halası.

Asfalta ulaşınca yol ikiye ayrılıyordu. Küçük dere boyunca yürürken çok hoş bir değirmencik görmüştü. Mor renkliydi. Tekrar baktı. Gözünü ayıramıyordu. Şu nehre savrulan fotoğraftaki değirmenin ta kendisi değil miydi? Babasının fotoğrafı. Sema sağa kıvrıldı.

-Anne Aygül'ün numarası var mı sende?

Annesi cevabı bekletti.

-Kapama lütfen.

Mualla öğretmen kendi kendini teskin etmeye çalışıyor olmalıydı.

-Değer mi buna sence? diye sordu annesi.

-Onu görmiycem seni rahatlatacaksa eğer, konuşacam o kadar, dedi Sema.

Numarayı hemen aramamak için kendini tuttu bir müddet. İlk cümlede saçmalamaması gerekiyordu. Bir şeyler mırıldandı. Beğenmemişti. Kuzeni Aygül'ü ömrü boyunca aramamıştı, şimdi ne diyecekti ona. İşim düştü. Yo hayır, iş değildiki bu. Kimse onu vazifelendirmemişti. En zoru da buydu ya. Kendi sezgilerine güvenmek zorundaydı. Numarayı arayana kadar geçen zaman sonsuz uzun gelmişti ona.

-Aygül'le mi konuşuyorum?

Kuzeni şaşırmıştı.

-Ben... Sema... kuzenin hani.

Görüşmeden ziyade bir monoloğa benziyordu başlangıçta konuşma.

-Haklısın bunca zaman sonra... Peki hemen sorayım, yakında mı oturuyorsun?

Bitirmeli miydi? Karşıdan ses çıkmıyordu.

-Bak için rahat olsun yakında bile olsan gelmiycem yanına.

Artık bu kadarı da fazlaydı. Dili mi tutulmuştu, tek kelime etmiyordu.

-Babamı kaybettik, dedi son bir umutla.

-Duydum, başınız sağ olsun.

-Sizin evin ordaydım, demin.

-Hangi evin?

Sema tarif etti. "Çok canım yandı babam birden öldüğünde" dedi. Kuzeni Aygül biraz kuru bir sesle, babasının belli ki onda iz bırakmış bir fotoğrafını anlattı. Belki de tek çocukluk fotoğrafıydı. O zamanlar kimse fotoğraf çekmezdi babasından başka. "Annem fotoğrafı hayat mecmuasına yollamıştı" dedi.

-Baban yaşıyor mu, diye sordu Sema.

-Yok, annemden iki ay sonra öldü. Niye sordun?

-Hiç öyle...

Mesele burada birden kırıldı. Sema, halasının kısa saçlarına değinince, ikisinin de beklemediği başka bir yöne aktı konuşma. Halasının saçlarını dibinden kesişinin hikâyesini çok ana hatlarıyla bilirdi aslında ve bu kadarı bile neredeyse ağlatırdı onu. Hasat zamanıydı, derlerdi, köylü buğdayını biçerken, o vakte kadar hep susan Melek, saçlarını biçti. Aldı makası eline... derdinden kurtulur gibi saçlarından kurtuldu. Sema, halasıyla görüşmezdi pek. Aile içinde en zayıf bağ onlarlaydı. Herkes gelebilirdi ama kocası yüzünden Melek halası istenmeyen ilan edilmişti. Başka çare yoktu, sadece eniştenin değil, halasının da etrafında kalın bir suskunluk ağı örülmüştü. Kırk yılda bir babası sesini iyice indirir, fısır fısır bir sırrı paylaşır, sonra normale dönerek, "Bir gün saçlarını torbaya doldurdu, kendi kendine konuşarak, o saçlar kolunun altında mecnun gibi yürüdü" diye sürdürürdü sözünü. Melek halası hastaneye de girmişti galiba. Yine de elinde bir makasla buğday tarlasının ortasında çektirdiği fotoğrafı duymamıştı hiç.

-Hangi fotoğraf, diye sordu Aygül'e.

-Babanın en güzel fotoğrafı, görmedin mi?

-Hayır, nerde çekmiş?

-Kırmızı buğdayların ortasında.

Bu ne demekti? Yürümeyi bırakıp rahatça konuşacağı bir yer arıyordu.

-Aygül!

-N'oldu Sema?

Kırmızı buğdaylar mı demişti? Yeni bir fotoğraf daha fena bir şey değildi ki. Bahsi geçen fotoğrafı, doğru dürüst tanımadığı kuzeninin bilmesi miydi fena olan? Ondan uzaktaydı, yüz yüze değillerdi. Ama fotoğrafta önemli olma ihtimali olan her şeyi tarif etmeye çalışmalıydı.

-Ne duruyorsun, dedi biraz sinirli bir sesle.

-İstiyorsan, yollayım sana.

-Yok yollarda kaybolur, halamı mı çekmiş kırmızı buğdayların arasında?

Babasının bu niyetle makinesini götürmediğini söylemeye çalışıyordu kuzeni. Çok saçma bir fotoğrafmış bu, çok ani, çok doğal. Elinde makas hiç acımadan saçlarına kıyıyormuş resimdeki kadın. Demek ki başkasını beklemiyormuş. Taş kesilmiş, ıpıssız tarlanın ortasında kardeşini görünce. Bu kadarmış, kahverengileşmeye yüz tutan başaklar, Melek halası ve makas. O yıllardan kalan, ender renkli fotoğraflardan biri olmalıydı bahsedilen. Başakların üstüne düşen siyah saç tutamlarını görür gibi oldu Sema. Kuzeninden eğer bulabileceği bir yerdeyse, biraz daha incelemesini istedi fotoğrafı. Halası ne giyiyordu o gün, tarla nasıl bir tarlaydı, hava açık mıydı kapalı mıydı?

Aygül rahatsız olmuştu.

-Tarlanın yerini biliyorum dedi, sanki burada bitirmek istercesine.

-Tam olarak nerde?

-Şimdi sana nasıl izah edeyim?

Asfalttan sağa kıvrılalı çok olmuyordu. Tahmin ettiği gibi, geri dönüp minibüse binmesini söyledi kuzeni. İki durak sonra inecekti. İneceği durak, bir cami adıyla anılıyordu. Söylenenlerin hepsini aklında tutmak zor olacaktı ama mecburdu. Son bir şey rica edecekti Sema.

-Halam saçlarını niye kesmişti?

Arkadan küçük bir çocuğun sesi geliyordu.

-Anne o kim?

Buna cevap vermekten kaçındı Aygül. Kapatması gerekiyordu. Bunu söyledi ve bozkır eski sessizliğine döndü.

Rüzgâr ısırıyordu. Hava belirgin derecede soğumuştu, üşümemek için hızlandı. Seri hareket ederken düşünceleri de süratli akıyordu. O fotoğrafı merak ediyordu. Kaybolmuş olmalıydı çoktan. Kuzeninin sesinde öyle bir şey sezmişti. Suçluluk taşıyan bir ton. Sorma cesareti bulamadı bu yüzden. İstanbul'daki raflar dolusu film kutuları geçti aklından. Onları unutmak üzereydi, haftalardır aklına dahi gelmemişti. Kim bilir neler vardı aralarında. O fotoğrafın negatifini de kutulardan birinde bulabilseydi harika olurdu. *Neyse,* dedi kendi kendine, *şu an, dağılmamalı, asıl soruyu düşünmeliyim.* Halası efsanevi güzellikteki saçlarından neden kurtulmak istemişti?

Halasının saçları! Bu bozkır hikâyesini anlatmaya buradan başlasa daha mı doğru olurdu? Artık çok geçti. Sema yolu yarılamıştı. Nehrin kokusunu taşıyan bu uzun öyküyü bitirip O'nun kulağına fısıldamaya başlamalıydı. Bunu söylerken birden "o" diye seslendiğinin çocuk değil, Söğüt olduğunu fark edip kuşkuya kapıldı. Kendi kendini yakalamıştı sanki. Bu uçsuz bucaksız çorak toprakların arasından geçişinin sebebi ona ulaşabilmek için miydi? Unutmak öyle basit değildi. İnsanın beşparmağı gibi hep oradaydı yaşananlar. Çağrılmayı bekliyordu.

Demek babasının en güzel fotoğrafı, halasının en koyu hüznünü anlatıyordu. Bozkır onu kapı dışarı edene kadar bırakmayacaktı az önce aktarılanların arkasını. Halasının kara bir duvak misali peşinden sürüklediği saçları. Düşündükçe unuttuğunu sandığı çok şey geri geliyordu. Fotoğraflar ve kelimeler yok olmaz, diye hatırlattı kendine. Onun için durmamalı, sürdürmeliydi bu anlatı nehrini. Basit bir halkaydı saçlar. Ailedeki kadınları birbirine bağlayan. Malum, saçlar kadınların en şiirsel silahıdır. Ve erkekleri menzile koyan o silah, hayat geri teptiğinde kadınlara çevrilebilir. Halasının saçları babaannesininkine çok benzerdi. Simsiyahtı, kalın telli, tıpkı Sema'nınki gibi.

Belki de başından sonuna anlatılabilecek bir hikâye yoktur, diye düşündü bu kez. Bir son yoktu çünkü. Yazı, zorlama da olsa, bunun için mi yaratılmıştır, diye sorarken yakaladı kendini. Hikâyenin arkasına noktayı koyabilmek için. O nokta olmasa anlattıklarımızın içinde kaybolabilirdik çünkü. Bir varmış bir yokmuş der ve bitiremezdik.

Bütün cerahat o fotoğrafta toplanmış meğerse. Babasının bitmeyen yeisinin kökleri, enîştenin çevirdiği dolaplar, halasının evliliğinin arkasına gizlenmiş kıyamlar, çetin bir coğrafyada yaşananların intikamını almak istercesine akan Kızılırmak'a gömülen kardeşin hayaleti, hepsi oraya hapsedilmiş. Haftalardır Kızılırmak kıvrımında, çocukluğunun vadisinde yalpalamasının sebebi buymuş meğer ki. Şimdi o raşitik bacakları doğrultmanın zamanı gelmişti. Toprağa kuvvetli basmanın. Zehir de ilaç da aynı topraktaydı çünkü.

Annesinin saç kesme hadisesi hakkında gizledikleri olduğundan neredeyse emindi. Dolmuştan inmiş, yürüye yürüye oraya varmak üzereydi. Olay yerine. Vukuatların çekirdeğine. Aynı anda onlarca düşmana karşı savaş veriyormuş gibi hissediyordu kendini Sema. Aklı önüne geçemediği bir hızla çalışıyor, ne yapması gerektiğini biliyordu şimdi. Önce halasının ıstırabını belgeleyen fotoğraftaki renkler onu bilenlerin hafızalarında solmadan, gerçeğin nasılını, niçinini anlaması, kurtarabildiği kadarını kurtarması gerekiyordu.

Bahanesi yoktu artık, son sorular soruluyordu, hiçbir mazaret uydurmadan sonuna kadar gitmeli, öğrenebileceği her şeyi öğrenmeliydi. Ama arkasının daha da kötü gelmesinden, annesinden duyacaklarından, gerçekleri bile bile kimsenin bir şey yapmamış olmasından, babasının tüm maharetinin geriye korkunç güzel bir fotoğraf bırakmak olduğunu görmekten çekiniyordu Sema. Birkaç haftadır, her şey çöküp duruyordu, babası tanıdığını sandığı o kişi değildi artık. Onun fotoğrafları Sema'nın düşündüğünden başka şeyler söylüyordu. Şu kupkuru otlar, halası, kireçli bozkır toprağında büyüyen çiçekler, kuzeni Aygül, ismini bile bilmediği çocukları, halasının ailesi ve annesi. Evet, tüm canlıların derine giden kökleri vardı. Ancak o kökler bazen kimsenin hayal bile etmek istemeyeceği şeyler olabiliyordu.

Rüzgârın dalgalandırdığı kırmızı buğday tarlasında geçen o garip sahne. Vahşi atlarını kaybetmiş bu yırtıcı coğrafya. Her şey giderek karmaşıklaşıyordu. Hayır, aslında çok basit bir adımdı atılması gereken. Göze alabilirse eğer makineler tıkır tıkır işleyecekti bundan

sonra. Toprağın bereketini alan, Anadolu'nun üstüne lök gibi çökmüş o beton tabaka, delinecekti bir yerinden. Gerçi öyle kolay kolay kaldırılamazdı hemen ama geçmişte bir televizyon belgeselinde Berlin Duvarı'nın yıkılışını anlatan sahneleri hatırladı. Yıllarca duvarın iki yanında ağlamış insanlar ve onların çocukları, ellerinde çekiçlerle minik delikler açıyorlardı duvarda. Ta ki o deliklerden birbirlerini görebilene kadar. Sonra duvar bitmiş, geriye evlerde saklanan minik betoncuklar kalmıştı.

Babası mezara giderken yüzlerce fotoğrafı da beraberinde gömmüştü. Şimdi o fotoğrafların bir kez olsun yüzüne bakmanın, yaşananlar her ne ise hatırlamanın zamanıydı. Aygül'ün telefon konuşmasında bahsi geçen tarlaya gidecekti Sema. Tek bir fotoğrafı kurtarmak için bile olsa yapacaktı bunu. Gökyüzünün durumunu inceledi. Bulutlar yağmur topluyordu. Ağırlamış, neredeyse toprağa değmek üzereydiler. Çok da uzakta olamazdı tarla, kuzeninin tarif ettiği söğütlük sol tarafta belirmişti nihayet. Onun söylediğine bakılırsa söğütlüğü geçince sesi soluğu çıkmayan bir köy bulacaktı. "Sen devam et, köyün mezarlığının arkasında, tepeye doğru hafifçe tırmanınca, göreceksin" demişti.

Hayat onları bir fotoğrafın etrafında buluşturuyordu. Aygül, Melek, Sema, Mualla, amcası boğulduktan sonra karalar giyip kara ekmek yiyen, kara gözyaşı döken babaannesi Nazife. Şu kalın beton delindiğinde arkasında kimi görecekti? Yine bir kadını mı? Sema kendi kendine telkinler ederek annesini aradı. Halasını o çok sevdiği siyah saçlarına veda ettiren neydi?

Soruyor ve insanların yıllarca nasıl duvarlar gibi sır geçirmediğine inanamıyordu. Konuşsalar bir çavlan durmamasıya akacakmış gibi kimse tek kelime etmemişti. Kimse katliamdan sonra hayal kuramamış, kimse gözünü kırpamamıştı.

-Anne boz artık şu suskunluğu, diye yalvardı telefonda. Onun söyleyeceklerinin tek harfini bile kaçırmasın diye dikkat kesilmişti. Dinlerken bozkır usul usul gözlerinin önünden kayboldu. Duyduklarını başka bir şehre götürüyordu onu. Sema, Maraş adını duyduğunda sersemledi ilkin. Maraş! Sokaklarında hiç yürümediği o şehir. Kahra-

manmaraş. Doğu'da olduğunu biliyordu, Güneydoğu demeliydi tam olarak. Kulağına fısıldanan bu ad, ona sonradan anlatılacaklar hakkında sadece küçük bir ipucuydu.

Bir yara vardı Sema'yı, annesini, sustukları sırların niçinini bile anlamayanları birbirine yaklaştıran. Sema, annesi tarafından aydınlatılmayı beklerken, enişteşinin yüzünü gözünün önüne getirmeye çalışsa da çabası boşa çıktı. Yüzünü hatırlamamanın ötesinde, onun hakkında hayırlı hiçbir şey de gelmiyordu dilinin ucuna. Kendini soylu sanan, kibarlık budalası biriydi. Burnunun ucu fazla içmekten morarmıştı. Soysuzun tekiydi.

Annesi bir kere daha "Maraş" dedi.

-Anne söylesene ne olmuş orada?

Eskiden, çok eskiden değil aslında, yaklaşık otuz yıl önce Maraş'ta yedi günlük bir güneş tutulması yaşanmıştı. Bu yedi karanlık günde beş yüzün üzerinde ev, yaklaşık üç yüz dükkân yakılmış, yüzün üzerinde insan öldürülmüş, sağ kalanlar da bu güneş tutulmasından sonra bir daha nasıl soluk alınır, nasıl delirmeden yaşanır bilememişlerdi. İyi ki insan bedeni üst kattaki akıla danışmadan bildiklerini tekrar etmeye devam ediyordu. Yoksa Kahramanmaraş'tan kimse sağ çıkamazdı.

Yedi gün. İsa'yı tekrar çarmıha gerdirecek denli felaket şeyler cereyan etmişti sokaklarda. Yedi gün boyunca dünya değilse de Maraş yeni baştan yaratılmıştı.

Karanlığın ses vereceğini biliyordu Sema ama o sesi hemen duyamadı. Telefon kapanmıştı. Aradan geçen zamanda mıh gibi bekledi yerinde ve beklerken ummadığı her şey çıkıp geldi. Bir tilki geçti uzaktan. Kulaklarını dikip Sema'ya baktı sanki konuşacakmış gibi. Arkasından tarlanın sahibi ulaştı yanına. Bozkırda büyümüş bir ağacın diliyle konuştu Sema onunla. Bırakıp gidemeyeceği bir gölgesi vardı, onun yolunu gözlüyordu. Adam bir cigara içimlik yoldaki köye gidelim diye tutturduysa da Sema inat etti, ne biliyorsa gölgem biliyor, diyerek direndi. Onun vazgeçmeyeceğini anlayınca karanlığın içinde kayboldu adam. Adımlarının sesi vardı önce, sonra onlar da yok oldular. Kimsesiz bir bozkır kızıydı Sema. O hiç değişmeyen gerçekliğe dönmüştü, yalnızlığa. Karanlığa alışmaya başlamıştı ki,

deminki adımlar bir kere daha yaklaştı. Adamın dudağının kenarına sıkıştırdığı sarma sigara, karşısına geçip duruşu... Sema eve varmayınca, evdeki kalın battaniye varmıştı ona. İki battaniye büyüklüğündeki yün örtüye sarınıp ne olacaksa olmasını beklerken, Can Ana bile geldi konuştu onunla. Kendi anası ise yollardaydı.

Mualla öğretmen, Sema'nın gölgesi, öylesine kanıksanmış o suskunluğu delecekti. Sabaha koştu oturdu kızının yanına. Bütün gece otobüste uyumadığından gözleri kan çanağıydı. Ama susacak zaman değildi, tanıklar yıllarca susmuştu, artık beklenecek zaman değildi. Sema telefonu az önce kapamış gibi sordu anasına:

-Anne söylesene ne olmuş orada?

Yutkunduğunu gördü annesinin. Ah evet, kimse geri dönüp zamanında nüfusunun yüzde otuzu Ermenilerden oluşan Maraş'ta olanları hatırlamak, göz göre göre karışıklıklar nasıl başlamıştı, şehir o güne nasıl uyanmıştı, komşu komşunun evini nasıl yakmıştı, kim kimi kışkırtmıştı, kimin kapısına çarpı atılmıştı diye sormak, o dayanılmaz kasvetin içine çekilmek istemezdi.

-Sen şimdi, her şeyi bilmek istersin, dedi ikinci defa yutkunan annesi.

-Lütfen her şeyi en başından anlat anne.

Aylardan aralık olduğunu duyunca ürperdi Sema. *Tıpkı şimdiki gibi*, diye düşündü. Korkutucuydu bu ama insan belki de hep aynı zamanda yaşıyordu. Asırlık bir değirmen taşı gibi yaklaşıyordu dinledikleri. Kurtulmanın imkânı yoktu bu ezici taştan, altında kalacak da olsa duyduklarını herkes bilmeliydi. Birkaç güne kalmaz ilk kar taneleri düşerdi. O buzdan palto halasının saçlarının üzerini örtmeden, iskeletler, fotoğraflar karla kaplanmadan elini çabuk tutmalıydı. Annesi direnmiyordu artık. Fotoğraftaki çiftlik evinde, aynı senaryo için çalışan arkadaşlarıyla masanın etrafında toplanmış, Maraşlıların ölüm fermanını yazan enistesini görüyordu Sema. Halası masaya rakı mezeleri taşıyordu. Cinayetlerin sessiz tanığı kadınlar. Ne özel bir nefret duyardı aslında halası Maraş'a ne de merhamet. Yine de aradan aylar geçtikten sonra, Melek halasının mahvına sebep olacaktı bu şehir.

Toprak soğuktu. Sema, çarmıhını yüklenmiş İsa peygamberi, rüyaları yorumlama ilmi bahşedilmiş Yusuf'u, yazarların piri sayılan ve

asıl adı Annuh olan İdris'i, ilk peygamber Adem'i, Harran'da doğan, Allah'ın kendisine samimiyetinden dolayı Halil yani dost sıfatını verdiği İbrahim peygamberi hatırlayarak dinledi annesini. Bahçe betonunda kocasının cesedinin başını bekleyen Maraşlı annenin hikâyesini, kendi annesi üflüyordu kulağına. Karnında bir can taşıyordu belki de. Kadındı. Meleklerin, peygamberlerin ve dağların arkasında unutulmuş o yüzü arıyordu Sema. Kadının yüzünü.

Kadının unutulmuş yüzünü anlattı annesi. Ölü kocasının yanında, katillerin tekrar gelmesinden korkarak, kocasının soğuyan canı için ağlayan Gülnaz anneyi.

Soğumuş toprağın üzerinde tek başınaydı. Hiçbir şey durup dururken olmamıştı. O nefret oradaydı, peygamberleri unutanların nefreti. Eğer söylenecek bir söz varsa bin parçaya ayrılmış bir sözdü bu. Sema parçalanmış bu sözü yerden kaldırıp tekrar onarabilmek için kendisine benzeyen yüzler aradı etrafında. Öfkeli bir kalabalığın gölgeleri azar azar yaklaşmaktaydı.

26

Anadolu'da zamanla türü kaybolacak kırmızı buğdayları serinleten, hafif bir ikindi rüzgârı çıkmıştı. Kıraç arazide biten güzel kokulu sarı puhur çiçeği nazlı nazlı salınıyordu. Toprak çatlamış, çatlaklar bazı yerlerde yarım metre, hatta bir metre derine kadar iniyordu. Güneş ışığı henüz eğilmemişti. Melek halasını en savunmasız yerinden vuracak kadın sabahtan beri çıplak ayak yollardaydı. Haziranın son haftalarıydı, güneş tepedeyken asfaltı eritecek kadar sıcaktı ortalık. Ama kadın renkleri, ağaçları hiçbir şeyi görmeden yürürken buz gibi soğuğu hatırlıyordu yalnızca. Kaç saattir yolda olduğunu bilmiyordu. Yolun yarısını otobüsle gitmiş, araçtakilerin çok şey soran gözlerine dayanamadığında muavine durmalarını söyleyip kendini dışarı atmıştı. Bozkır yolda tek başına duran kadına baktı, kadın bozkıra. Birazdan dil süreceği hikâye öyle kolay anlatılacak cinsten değildi. Taşlaşmıştı içinde dura dura Anlatmak zorundaydı yine de. Aylardır kursağında bekliyordu çünkü anlatılmak için.

Ve güneş iyice eğildiğinde Melek halasının kapısını daha önce hiç görmediği o kadın çaldı. Işık yumuşamış, yatık geldiği için bozkır

gizemli ve büyülü bir havaya bürünmüştü. Tepelerin kimi gölgede kalıyordu, kimine ise bu gizemli ışık düşmekteydi. Uzaklardan gelen kadının haftalardır kapatmadığı gözleri uykusuzluktan acıyordu. Vaktinden önce yaşlanmış biriydi, öyle demişti halası. Ayaklarında ayakkabısı olmayan kadın, başına gelenleri tek bir solukta ona, halasına anlatmak için bulmuştu kapıyı.

Aylar önceydi. Bir kronometrenin durduruluşu gibi durmuştu hayat. Banyo penceresinden içeriye atılan ve yıkanmakta olan iki kızın arasına düşen bir taş kesmişti her şeyi. Kurnaya dökülen suyu, cumartesinin mutluluğunu. Banyo günü demekti cumartesi. Annesi banyoyu yakmıştı. Kalabalık bir nüfus olduğu için sabahtan akşama değin sürerdi banyo ritüeli. Gülnaz anne dışarıda toplanan güruhu görmüş, banyoya koşup kızlarına, derhal üstlerini giyinmelerini, etraflarının sarıldığını söylemişti. Islak saçlarla, yerde duran pijamaları tekrar giydiler. Antreye koştuklarında o sesler... Belki yüz, belki üç yüz kişi, yedi yaşındaki çocuk, yetmiş yaşındaki dede sokakta toplanmış, hepsinin eli silahlı, kiminde satır kiminde meşale, "Sizi öldürmeye geldik" diye bağırıyorlardı. Hayallerin bittiği noktaydı. Bir insanın hayatını oluşturan ne varsa, yattıkları somya, yerdeki kilim, çekilmiş fotoğraflar, komşuları, kurulu dayalı düzenleri, dönem ödevi için çocukların bakkaldan aldığı dosya kâğıtları, her şey koparılıp alınmıştı ellerinden. Tek bir fotoğraf kalmamıştı geriye. Kocasının bir fotoğrafı vardı oysa, baktıkça içini acıtan. O da yanmıştı diğerlerinin arasında. Isparta'da askerliğini yaparken çektirmişti. Yamalı bir ceket, elini beline öyle yerleştirmişti ki, ilk bakışta bu yama çarpıyordu göze. Köy Enstitüsü mezunu müfettiş kocasının hiç takım elbisesi olmamıştı hayatında, olmayacaktı da. Orada, somyanın üzerine çıkmış kalabalığa bakarken, gidiyorlar mı, gitmiyorlar mı, çocuklarıma, karıma namusuma dokunmayın, ben teslim oluyorum, diye bağırırken, midesinden kurşunu yemişti eğitim müfettişi Süleyman Metin. Emekli olunca bir takım elbise alacağım, derdi halbuki. Gerçekleşmeyecek bir düş olduğunu bilmiyordu. Cumartesiydi. Birgül, kızlardan on dört yaşında olanı, dosya kâğıtlarını satın aldığı adamı kalabalığın arasında görünce başlarına gelecekleri anında anladı. Kronometre orada, saatlerce önce durmuştu meğerse. Alışverişi

bitirip küçük bakkaldan çıkarken adı Cuma olan bakkalın, "Az sonra olacaklardan haberin var mı?" dediğini hatırladı. Pek çok belirti gibi bunu da dikkate almamışlardı. Nasıl bir kötülük yapabilirdi ki etraftakiler? İnsan sütünü, ekmeğini paylaştığı insana sırf başka bir inançtan diye en fazla ne yapabilirdi? Bunu anlamak Maraşlılar için çok uzun sürdü.

Yaşadıklarının anlamlandırmak için geriye baktıklarında, kronometrenin düğmesine aslında çok daha önce basıldığını gördüler. Nüfus sayımı yapıyoruz bahanesiyle kapılarını çalan siyah takımlı, beyaz gömleği olan o gençler mesela. "Bir dahaki arkadaşlar gelip aynı işlemi yapmasın diye bu işareti koyuyoruz" deyip ellerinde kırmızı bir boya ve fırça, kapıya çarpı koyup gitmişlerdi.

Uykusuzluktan yüzü beyaz değil, beyazın da ötesinde olan kadın, aralık soğuğunu halasının zihnine kazımadan gitmeyecekti. Bu öyle bir soğuktu ki yıllar sonra bile unutamayacaktı yaşayanlar.

Aralıktı, gün kısaydı. Annesi bu denli sarsıcı bir geçmişi Sema'yla paylaşırken güneş usulca kaybolmuştu tepelerin ardında. Hava pusluydu. İnsana üşüme hissi veren soğuk bir kış ışığı vardı. Ana kız biraz daha sokuldular birbirlerine hem ısınmak hem de omuzlarına bırakılan yükü birlikte paylaşmak için.

-Halan hazır değildi duyacaklarına dedi, annesi.

Olayı kaba hatlarıyla bilse de etinden et kopartılan biriyle yüzleşmek başka bir şeydi. Üç yetişkin kıza sahipti Gülnaz Ana. Önce kocasını kaybetmiş, sonra kızlar kaybolmuştu yanından.

-Akan kanda kocanın da parmağı var, diyerek buldu Melek halayı.

Uzaktan duyumsanması zor bu dakikaları yaşayanlar aylar sonra bazı adlar terennüm etmişlerdi birbirlerine. Gülnaz Ana'nın kocasının avukat arkadaşları, Milli Eğitim'den arkadaşları, elini kolunu sallayarak gezenlerin adlarını söylüyorlardı. Bu işi uzaktan yönetenlerdi onlar.

-Kocan yaşıyorsa eğer nasıl yaşıyor merak ediyorum, dedi Maraşlı kadın basamaklara çökerken.

Melek halasının ayaklarına bir şey geçirme fırsat olmadı. İki kadın yalınayak yürüdüler kırmızı buğday tarlalarına. Başaklar boyunlarını eğerek karşıladı onları. Bir söylence değil, bir masal cana-

varı değildi halanın arkasından yetişip onu yere deviren. Gerçek canavarları anlatmak daha zordu şu dünyada.

Birinin yaşadığı vahşet ötekine benzemiyordu. Üç ay hiç uyuyamamıştı Gülnaz Ana, uyursam yaşadıklarım rüyama girer diyerek. Üç ay boyunca uykuyu ertelemişti. Hâlâ da günlerce uyumadığı oluyordu. Bedeni bitaptı. İçinde yüreğinin uyuduğunu hissediyordu bazen ama gözleri kapanmıyordu.

-Sen de gözlerini kapatma, kapatma ki görmeden gitmeyesin buradan, dedi kadın Sema'nın halasına.

Neyi görecekti? İkisi de kadındı. İkisi de doğururken avaz avaz bağırmış, ikisi de ölmek istemişti sancıların en derin yerinde. Kadın şimdi kendini yere savurmuş, doğuruyormuş gibi haykırıyordu: Yüzümü unutma!

27

Bozkır bu, konuşmadı mı hiç konuşmaz. Ama o susarken, her yaprağın kıpırdayışını, her gölgenin suskunluğunu, nehre düşen tek bir damlanın bile sesini aklında tutan birileri vardır. Doğum denen sancılı yaratış, kadınlar dünyayı unutmasın diye var edilmiştir. Böyle düşündü Sema içinden. İğde ağaçlarının yapraklarını titreten rüzgâr, dünyanın şeklini şemalini değiştiren büyük depremler, insanın yüreğini titreten hiçbir şey unutulmasın diye.

Kadınlar yüreklerinde odalar yaparlar kendilerine ve yeryüzünde ne kadar acı varsa erkek ve dişi ikişer olarak getirirler o odaya. Kadının yüreği genişler çünkü doğururken yeryüzünün bozulacağını bildiği içindir bu. Tufanlara dayanıklı, bütün acı çekenlerin doluşabileceği bir gemi yaratır yüreğinde. Bir kendisi kalır dışarıda.

Gülnaz Ana o geminin dışında kalmıştı. Sular yükseliyordu ve yok olmadan gök kubbenin üzerine çöken yedi karanlık günü içine alacak bir beden arıyordu. Melek halasını seçişi bundandı. Kadınların dili, acıları hatırlayışı farklı bir hamurdan olduğu içindi.

-Neden geldin buraya, beni helak etmek için mi? diye sordu Melek halası. Kararlı bir dönüşle eve giden yola verdi yüzünü. Giderken terli saçlarından kurtulmak yoktu henüz aklında. Sessiz bir kuytuluk arıyordu utancıyla baş başa kalabilmek için. Kar sessizliği

gibi bir sessizlik. Kuzeyin sessizliği gibi. Kilometrelerce karlar altında kalmış toprağın sessizliği. Ne bir kuş cıvıltısı ne bir kurt uluması olmalıydı. Ne de geçen bir kamyonun uğultusu. Birisi dünyanın dönmeyi bıraktığı o sakin köşeyi ararken öteki arkasından seğirtti. Ama ne gökyüzü ne yeryüzü yeterince sessiz değildi. Melek hala yaklaşan ölüm sessizliğini önceden hissetmişçesine kendine sarıldı. Giderek büyüyen bir şey vardı içinde. Adını koyamadığı bir şey. Bir boşluk. Öyle bir boşluktu ki bu, tutunacak tek bir dal yoktu.

-Demek öyle, dedi Gülnaz Ana. Demek kaçıyorsun.

-Ses etme, diye fısıldadı Melek halası. Bulutlar, salkım söğütler, ufka uzanan yollar hepsi uzun bir saygı duruşundaydı. Acının sesi halka halka yayılıyordu. Sadece kadınlar duyuyordu söğüt ağacının hışırtısına benzeyen bu garip sesi. Doğururken kemikleri çıtırdayan ve işittiklerini kimseye tarif edemeyen kadınlar.

-Dahası var, dedi Gülnaz Ana.

Dahasını dinleyemecek haldeydi halası. Eve girecek ve artık taşıması imkânsız kara saçlarından kurtulmak için ne yapacaksa yapacaktı. Makas aradı hışımla. Sonra makası tuttuğu gibi fırladı ama Gülnaz Ana bir beddua gibi peşinden geliyordu. Gerisin geri tarlaya gidiyorlardı.

-Dahası var, dinle, dedi kadın.

O güruhun Gülnaz Ana'nın üç genç kızını nasıl paylaşmak istediklerini, birinin memesine, ötekinin kalçasına nasıl sarıldıklarını, kızlar sokaklar boyu kaçarken arkalarından, "Kızılbaşlar kaçıyor yakalayın" diyerek nasıl koştuklarını dinleyemedi Melek halası. Tüm şehir çatılara çıkmış bağırıyordu. "Yakalayın Kızılbaşları." Bir ahbabın yakınlardaki evine sığınmış ve geçici olarak kurtulmuşlardı ama dışarıdaki azgın kalabalık hızını alamadan bağırıyordu: Verin o Kızılbaşları yoksa sizin evi de yakacağız. "Verin gitsinler" dedi evin babası. Diğerlerine benzemişti birden, umrunda değildi. "Sen nasıl Müslümansın" vermem diye direndi ana. Sahip çıktı kızlara, çok büyük bir mücadele veriyordu kadın. Kocasıyla, saçları soğukta kırağı tutmuş üç genç kız arasında mekik dokuyordu. Atmam ateşe onları, dedi ve evin küçük oğlunu, "Git asker, jandarma ne varsa al gel" diyerek hükümet konağına yolladı. Kızlar kurtulduklarına sevinemi-

yorlardı neredeyse. Utanç vardı çünkü, sizi şöyle paylaşacağız, gece sizlere ne biçim şeyler yaşatacağız diye duydukları cümleler vardı. Korkudan daha büyük utanç.

Melek halası, başakların arasına sığınmıştı, bitti sanıyordu, bitsin istiyordu çünkü.

-Ben kadınım hiçbir şey yapamam, sus, dedi.

Geri getirilemeyenlerin masalı bitmemişti ama. Gülnaz Ana geri getiremeyeceği kocasının üzerine kapanmış, şu Maraş'ta, herkesin iyiliğinden başkasını istemeyen Süleyman'ının cesedine sahip çıkmaya çalışıyordu. "Bırakın bir toprağı olsun" deyince, Müfettiş Süleyman'ı gaz döküp yakmaya çalışanlar, "Toprağı hak etmiyor o" diye ünlediler. Gülnaz kadın diretince uzaklaştırmak için saçma sıktılar üzerine, geldiğinde eli yüzü saçma içindeydi bu yüzden. Bir gözünün çoğu görmüyordu. Karanlık kalmıştı o günlerden geriye.

Halasının tek istediği saçlarından bir an önce kurtulmaktı.

-Sen biliyordun ve göz yumdun, dedi kadın. Halası konuşamadı, işittiği sessizliği bozmaya kıyamıyordu çünkü. Gittiği yerden duydukları çağırdı Melek halasını.

-Altı ay oldu terk edeli ve ben Maraş'ı hâlâ özlüyorum, dedi Gülnaz kadın. Kulakları doğru işitiyor olamazdı. Yaşanmış onca vahşetten sonra o şehri özlemek.

-Evet somyamı çok özlüyorum, yere serdiğimiz bir halı vardı onu da özlüyorum, kocamın çattığı bir masa vardı ki burnumda tütüyor. Geri gitmek, o sokağı o bahçeyi adım adım gezmek istiyorum. Her şey yarım kaldı. Kalmış olduğumuz o yere dönüp ordan devam etmek istiyorum hayata, dedi.

Halası farkında olmadan saçlarını kesmeye koyulmuştu. Neyin peşine düşmüştü bu kadın? Oraya, o acıya geri dönmek mi? "Evet" dedi kadın, "Toprağın, ağaçların ne suçu var ki. Suçlu insanlar."

Dünyada anlatılmayan ne çok masal varmış meğerse. Bozkırın en sessiz günü böyle bir masaldı. Bilinmeyeni anlatan bir masal. Melek halasının hiç bilmediği türden bir sessizlik sarmıştı etrafı. Nasıl bir sessizlik! Tüm dünya Gülnaz Ana'yı dinliyordu sanki. Gülnaz Ana bir ninni söylüyordu...

Elma attım yuvarlandı, oy oy oy...
Gitti beşiğe dayandı.
Bebek uykudan uyandı.
Nenni yavrum yavrum, nenni balam balam,
Nenni kuzum kuzum, nenni bebek oy...
Sana bebek diyemedim.
Sarılıp da öpemedim.
Nenni oy oy nenni yavrum yavrum,
Nenni balam balam, nenni kuzum kuzum, nenni bebek oy...

Ninni söyleyen dudaklardan gayrısı susmuştu. İnsanı afallatan bir sessizlik çökmüştü bozkıra. Tarlalarda kıvranan, yeni yetmelerin sopalarıyla yakaladığı yılanlar, buğday tarlalarındaki çatlaklarda bitmiş papatyalar, ozanların güçlü sazları sağırcasına suskundu.

Bir ölüm sessizliği ya da bir masal sessizliği? Sema karar veremiyordu. Dünya ancak masallarda annesinin anlattığı kadar suskun olabilirdi. Tek bir ninni dönüyordu bozkırın üzerindeki gök kubbe. *Nenni bebek nenni nenni...* Ana kız bu ninniye kulak kabarttılar. Gülnaz Ana ninniyi bitirmeden, Melek halanın kardeşi Ahmet öğretmen bitmişti tarlanın uzaktaki ucunda.

28

Sema, tanımadığı birini izler gibi izliyordu annesini. Bu damarları fırlamış yorgun el mi kurmuştu yıllarca sofraları? İnsanın anasının sesi bir şehrin üzerinde daireler çizen helikopterlerin kopardığı cayırtı kadar ürkütücü olabilir miydi? Hem insan kendi annesinin göz rengini unutur muydu? Bozkırda bir ana yeni doğurduğu kızına bakıyordu çektiği bütün sancıları unutarak. Doğum öyle büyük bir acıydı ki, tüm dünya bir kasık ve bir karından ibaretmiş gibiydi. Yavaş yavaş açılıyordu rahim. Açılıp kapanan bir çiçeğe benziyordu. Her sancı biraz daha açıyordu. Ve sancı vurdukça bağırıyordu anne. Hiçbir şeyi gözü görmüyordu, atlatayım bir an evvel diye yalvarıyordu, "Tanrım inşallah bir an evvel kurtulayım." Yatak, döşek, anne, ebe kan ter içinde kalmıştı. Acıyı ancak bağırarak atabiliyordu Sema'nın annesi ve tarifi mümkünsüz bir acıydı bu. Gitti gitti, geldi o gece.

Canı çıktı ondan, sonra geri döndü. Sema, annesinden kendi doğumunun masalını dinliyordu. Gece doğuma hazırlık olsun diye evi temizledikten sonra başlamıştı sancıları. Saat on iki gibi. Ertesi sabah on bire kadar da sürmüştü. Derken dünyayı merakla süzen bir kız bırakıldı yanı başına. Bebek başına gelecekleri anlamak ister gibi bir anasına bakıyordu, bir babasına.

Doğumdan sonra ona söylediği ninnilere saklamıştı annesi gerçeği. Yaşanmış ve yaşanacak her şey o ninnilerin içindeydi. Duvarlara çizilmiş üç hilaller, öldürmeye hazır bir kuşak, amcasının elindeki fırça, halasının günlerce evlere sığamayıp buğday tarlalarında gezinişi, onu gören gebe kadınların kara yazgılı bu kadından ve suretinden hayalet görmüş gibi kaçışları, babasının katıldığı cenaze yürüyüşleri ve o yürüyüşlerde çektiği fotoğraflar, sırf düğmeye bastı, fotoğraf çekti diye başına gelen onca sıkıntı, Sema'nın kapaklarını unutamadığı güzelim kitaplar, o zamanların efsane yayınevinden çıkan her kitabı kaçırmadan alıp biriktiren babası, bir ölüm, babaannesini köpekler gibi ulutan amcasının ölümü, sonraları hiç konuşulmayan, enişteşinin imzasını attığı o kıyamet ve kıyameti sonsuza kadar saklamak için yemin etmiş bir aile. Bozkırdan sürüler halinde göç etmişti kuşlar, bir daha hiç geri dönmeyeceklerdi.

-Nasıl göz yumabildiniz, dedi Sema. Annesi yere devrilmiş, doğurduğu bebeğin ona sokulmasını, ondan emmesini bekliyordu. Bir külçeydi. Soğuktan onun ayakları da kıpırdamaz olmuştu. Annesinin göz renginin tepelerinden geçen bulutlarla değiştiğini fark ediyordu. Ağzına iteklenen memeden süt içtikçe anneye bağlandı bozkırlı kız. Tıpkı fark etmeden bu topraklara bağlandığı gibi.

-Baban o gece sıkıntıdan uyuyamadı, diye anlattı annesi. Bir ara başını masaya dayayıp yorgunluktan kestirdiğinde halanı görmüş rüyasında. "Yüzü asıktı" dedi. "Sanki bir şeye canı sıkkındı. Bir keyifsizlik vardı üzerinde. Kötü bir şey yaşamış da onları bana anlatmaya gelmiş gibi." Uzun zamandır çok ihmal etmişti Melek'i, bir gidip bakayım, istedi. İşleri de vardı halbuki, ikna edemedim, kocasıyla küçük bir kavgadır alt tarafı, büyütme, iyidir, demeye çalıştıysam da sabah çayını içmeden gitti.

Ortalıkta baskın bir koku vardı. Aralık ayıydı ve toprak çocukluk kokuyordu. Sema göz alabildiğine uzanan bu çorak topraklardan kopamadığı için acı çekiyordu. Bitsin istiyordu canını acıtan aidiyet, her şey başka bir yerde yeniden başlasın. Annesi aradığı sesleri, harfleri, sessizliği harfiyen hatırlamıştı sonunda. Bitkindi anlatmayı bitirdiğinde. Babasına dair bulduğu gerçeği onunla paylaşmalı mıydı? Lanet kuşunu yıllarca omzunda taşımıştı demek ki. Sema'nın aklı o fotoğrafa, bozkırlı halı ustasından dinlediklerine takılmıştı tekrar. Herhalde annesi dağdan kopup gelen bir taş gibi önüne düşecek bu gerçeği kaldıramazdı.

Söğüt'ü de düşünemez olmuştu epeydir. Bozkırın ve tatsız hatıraların uzun mesafeleri girmişti aralarına.

-Ben kimin omuzlarında ağlayacağım şimdi, diye başını dayayacağı birinin eksikliğini hissederek kendi kendine mırıldandı.

Hakikaten kimdi Söğüt? Bir deli mi? Bir memleket sevdalısı? Onu bırakıp giden bir korkak? Çulsuz bir bozkırlı? Aylaklığa, kadınlara düşkün bir serseri? Bütün ihtiyaçlarını aylık gören, sıradan bir devlet memuru? Hâlâ anlatılmayı bekleyen masallar vardı yeryüzünde. Bir kadının bir erkeğe sevdalanışının masalı sözgelimi. Sema, Söğüt'e duyduğu aşkı anlatabilseydi eğer, Mecnun'un geçtiği çöller olmayacaktı o masalda. Bir kadının sevdiği adam için dolaştığı yamaçlar, topladığı otlar ve biriktirdiği kelimeler olacaktı.

Ellerine batan dikenler de girmeliydi bu masala. Diken toplar mı insan sevdiği için? Sema'nın elleri acımıştı o dikenciklere asılırken. Canını yakmıştı. Ama hissetmemişti bile. Söğüt'ü ayıran mesafeleri acısı dindirilemez olduğunda İstanbul'dan, anılardan kaçmak üzere Tokat'a bir arkadaşının ailesinin köy evine kaçmıştı başını dinlemek için. Unutma kampıydı güya, çiçek ot toplayacak, dağlarda dolaşacak, moral toplayacaktı. Görünüşe bakılırsa ideal yere gelmişti. İnsanlardan uzak tepelerdi buralar. Oya'yı da çocukluktan tanırdı. Nerede hangi ot, hangi diken yetişir onun uzmanlık alanıydı. Oya'nın çocukluğunun geçtiği köyde bir kere daha tanıdı arkadaşını. Bitki Adları Sözlüğü gibiydi Oya. Gittikleri gibi dağlara vurdular kendilerini. Sabah akşam dağdan bayırdan gelmiyorlardı. Sema, Söğüt diyordu; Oya, Madımak. Sema yine Söğüt diyecek oluyordu,

Oya kuşekmeği deyip susturuyordu onu. Kuşekmeği de neydi ki? Köydeki kadınların toplayıp çorba yaptıkları bir ottu. Rokaya benzeyen ama daha küçük yapraklı bir ot. Roka kadar da acı değildi. Dağlık bölgelerde bulunan tekesakalı, dikenli bir ot keven, kumlu topraklarda çıkan karga soğanı... Keveni köklerinden söküyor, dallarını kırıp tadı sakızı andıran sütünü içiyorlardı. Yine de düşünüyordu onu. Topraktan yemlik denen bitkiyi çıkarıyor, bu dağlar gibi kokan Söğüt'ü çıkaramıyordu aklından. Her çiçeğe asıldığında aklına Söğüt geliyordu. Tanrı erkeği yaratmıştı ve onu sevecek kadını. Kollarında örgü seleler bir de bıçak, bu sevginin önünde duran yağmurları, fırtınaları, kazaları, kem gözleri, kader denen büyük engeli ören yıldızları, kaderden daha acımasız düşmanlıkları söküyor ve yeni baştan başlıyorlardı.

Karga soğanı, diyordu Oya. Onun selesini koyu yeşil, karga soğanı otu dolduruyordu. Ispatan denen, yerini Oya'nın annesinden öğrendikleri bir tür su otu Sema'nın selesinde öbekleniyordu. Pınar gözlerinde buluyorlardı ıspatanları. Kendi elcağızlarıyla çıkardıkları bu ıspatanları yemeye doyamıyorlardı. Gayet şifalı yemlik bitkisinden yeterince topladıklarında ise Oya'nın ailesinin iki katlı, yürüdükçe sallanan ahşap köy evinde yemlik dürümü pişiyordu.

Bazen otlara karışmış bu uzun yürüyüşlerde Sema, unutmaya henüz hazır olmadığı anlara geri dönüyordu belleğinde.

Söğüt aylar sonra mucize gibi ortaya çıkmış, arkadaşı Ali'nin gecekondu vari evine davet etmişti onu. Nerdeyse on yaş genç olmasına rağmen Söğüt'ün halinden en iyi anlayan adamdı Ali. Birlikte meyhanede bir rakı içişleri vardı ki kıskanırdı Sema. Dünyada başka kimse kalmamış gibi tokuştururdu ikisi bardakları. Şehrin surlarının dışına doğru, Alevilerin, aşırı dincilerin, Filipinli çocuk bakıcılarının her gruptan insanın yaşadığı bir semte gittiler taksiyle. Âşık bir kadının torbasındaki otlardan, biriktirdiği kelimelerden habersiz araladı Ali kapıyı. İçeri girenin suratına derhal rutubet ve tütün kokusu çarpıyordu. Çıplak bir antreden geçip halıfleks kaplı ve iyi havalandırılmamış olduğunu hatırladığı salonda buldular kendilerini. Bir köşede çorabını ya da külodunu unutmuş da bulunursa utanacakmış gibi tedirgin gözlerle etrafa bakınıyordu ev sahibi. Sema ona oldum olalı

yakın hissetmişti kendini. Has bir Anadolu çocuğuydu Ali. Televizyon bir köşede kendi kendine konuşuyordu. Söğüt açıklama yapmadan kayıplara karıştığında Sema ne zaman soracak olsa Ali, "Bana da bir şey söylemedi, sen asıl ona sor" demişti. Bu yüzden tedirginliğinin bir sebebi de Söğüt'ün tayin işi olabilirdi. Şimdi yağmur yağmıştı üzerine, kar yağmıştı, dolu bile yağmıştı, neyi soracaktı Sema. Üçü de tedirgin gözlerle televizyona baktılar, ta ki evsahibi kalkıp köhne bir rafın bir köşesinde sakladığı viski şişesini ortaya getirene kadar. "Bal badem" diye sırıtmıştı Söğüt. Sehpada boy gösteren kıymetli viski markasının aralarındaki kod ismi buydu ve Söğüt, boğazdan zeytinyağı gibi aktığını söylediği bu içkinin yanında bademe bayılırdı. O da Anadolu çocuğuydu vesselam ama serseri bir Anadolu çocuğuydu. Ali ayağa kalkıp ciddi bir ses tonuyla, "Sema sen yorulmuşsundur, yatalım istersen" diyene kadar televizyonda görüntüler bir süre daha akmıştı. Tuhaf bir geceydi, herkes ötekine rahatsızlık veriyormuş gibi hissediyordu ve sorulmamış soruların sorulmasından korkuyordu galiba.

Söğüt, oyuncağına yeniden kavuşmuş bir oğlanın heyecanıyla ona sarıldığında Sema durdu ve seslendi:

"Yüzüme bak" dedi. Işığı söndürmemişlerdi henüz. Her şey görünüyordu, Söğüt'ün altı ayda hafif yuvarlanmış göbeği, içerde olup bitenleri diğer evlerden saklayan tül perdeler, tepelerinden onları izleyen rutubet lekesi. Ama Söğüt yüzünü fark etmemişti sanki. Evlerde kadınlar uyuyordu, oda oda, kat kat kadınlar. İçeriye bir hayalet gibi akmış, fakat görünür olmak istemişti Sema. "Yüzüme bak" diye yineledi karnının altında bir yerleri okşamakta olan Söğüt'e. Alt katta ve daha alt katta, bir de karşı apartmanda birkaç kadın kıpırdandılar yataklarında. Söğüt birden durmuştu. Bütün her şeyin tek bir gecede yaşanacağını anladığından, "Karım" diye seslendi sanki içinde görülmeyi isteyen başka bir kadın varmış gibi bakan Sema'ya. Bir geceliğine, Sema'nın bütün zorlukların altından kalkabilecek kocası olmayı öğrenmek istemişti. "Karım" dendiğinde bacakları, kasık araları, döl yatağı, bütün bedeni baştan aşağıya titredi, düşmemek için duyduğu kelimeyi tekrarlayarak sarıldı ona Sema. Kocasının omuzlarını, evet herhangi bir adamın omuzları değildi onlar, kocası-

nın omuzlarıydı, nefesi kesilerek öptü defalarca. Haksızlıktı belki o da ama yalan söyledi bir kereliğine, içinde Söğüt kök salsın istediği içindi bu yalan. "Tehlike yok" gibi tamamen uydurma bir sözün arkasına sığınırak sevişti onunla. Ali'nin odası birlikte oldukları en güzel yerdi. Tavandaki rutubet lekesini, üstlerine sarkan çamaşırların samimiyetini hiç unutmayacaktı. İkisi de ateşti o son gece. Ali'nin odaya astığı çamaşırların dibindeydi yer yatağı. Her düşündüğünde içini yumuşatan, düşünmeyi biraz daha sürdürdüğünde kızgınlık duygularını tekrar hatırlatan, kısacası aklını fazlaca karıştıran adama doğacağını sandığı çocuğun kız olacağını hayal ederek açtı bedenini. Eğer hayal gerçek olsaydı, hangi ninniyi söyleyebilirdi ki?

Söğüt ağacına benzeyen davun ağacını da ilk defa burada, Oya'ların köyünde görmüştü. Oturaklı, geniş bir ağaçtı. Sıcakta serin serin altında oturacak koyu bir gölgesi olurdu. O koyu gölgede oturup başka bir şeyle tanıştırdı Sema, Oya'yı. Pişmanlıkla. Karar vermek ona kalmıştı ama birazdan tarif edeceği ve arkasında inanılmaz büyük bir toz bulutu bırakarak ilerleyen üç kişilik kervanın yaşadıklarından arta kalan tortunun adını pişmanlık koymuştu Sema. Neden mi pişmanlık?

Tam anlatacakken boşlukta süzülen bir kuş tüyüne gözü takıldı. Kırlangıçlar uçuyordu telaş içinde. Sağa sola savrularak inişi geciktiren başıboş tüyün konacağı anı bekledi.

Bir kenarda oturmuş mavi gökyüzünde uzun bir nefesle aşağı inen o tüyü izleyen biri daha vardı. İstanbul'a daha yeni varmıştı Söğüt. Onunla birlikte çok sevdiği genç arkadaşı Ali de. Lodos yemiş balıklar gibiydiler. Kim bilir hangi güvercinin kanadından kopup gelen, henüz pirüpak o kuş tüyü olmasaydı hayatları boyunca birbirlerine değmeyeceklerdi. Sema ve Söğüt. Tanrı farklı yüzlerini göstermişti onlara. Bunu bilmeden baktılar yumuşacık beyaz tüye. Çünkü Tanrı hep söylendiği ve bundan sonra da söyleneceği gibi insanı biri ötekine benzemeyen suratlarla karşılayabilir, kızgın veya merhametli olabilirdi. Tüyün düşüşünü izledikten, uzun uzun sohbet ettikten, arkadaşı Ali'yi tanıştırdıktan, Sema geldiği gibi kaybolduktan sonra hissettiklerinden korkuyordu Söğüt. Onun üstünden geçtiği dar köprünün düşmeye

çok daha müsait olduğunu bilmenin getirdiği bir korku ve tereddüttü bu. Ali bu arada barkovizyondaki filmi izlemekle meşguldü. Sahi Ali kimdi? Uzun sohbetleri sırasında gözü Söğüt'ten başkasını gözü görmediği için üstünde durmamıştı Sema ama farklıydı Ali. Arada bir konuşmalarda geçiveren, Sema'nın önemini hemen keşfedemediği ayrıntılar bulunuyordu. Babası mesela. Yurtdışında yaşıyordu, uzun yıllar olmuştu gideli. Çocukluğunu anneannesinin yanında geçirmişti Ali. Babasından söz edilince gözlerine sahipsiz gölgeler düşerdi. Güzel saz çalarmış babası, bu bir. Memleketi ziyaret ettikçe, oğluyla kelimelerden ziyade sazla konuşurmuş, bu iki. Çok sevdiği, tekrarlamaktan usanmadan çaldığı, çocuğu gibi koynuna aldığı türküler varmış, bu da üç. Onları çalar, neredeyse hiç konuşmadan giderdi bu garip huylu baba. Kimdi Ali'nin babası?

Geri dönmeyen bir âşık, geri dönmeyen ölüler, geri dönmeyen babalar.

İkisinin birbirine en yakın olduğu nokta, Sema'nın Söğüt'e en uzak olduğu yerdi. İki kişinin de ayaklarının çıplak olması gibiydi bu. Söğüt de Ali de Sünni değildi. Sema kıyısında durduğu hayata dinin içinden bakmadığı için, bir kere daha hatırlamadı bile, önem vermedi buna. O özel güne ilişkin tüy detayını attı sadece hafızaya. Oysa tüy yere inmiş, ramazan ayı olduğu için laf oruçtan açılmıştı. Söğüt o zaman başkalarına söyleme der gibi tuhaf bir cümle bırakmıştı kulağına: Biz Alevi'yiz. Alevi mi? Eee ne olmuş Alevilerse? Söğüt'ü hızla hayatına alan Sema konunun üstünde bir daha durmadı. Üç kişi Kadıköy'de denize karşı oturuyordu. Söğüt'ün yarası Ali'nin de yarasıydı. Sema dindar bir aileden gelmeme özrünü kullandı, ona gösterilen dünyaya bakmadı. Halbuki üçünün birlikte geçirdiği gün başlamıştı her şey.

Bir uzun yol kervanı, çölün insana hayatı bir kere daha öğreten kumlarına bulanarak, başlangıca doğru yürüyordu.

Sema o günü yeniden yaşıyor gibiydi. Bir kelime, martı gibi, uçmak, kanat, okyanus, yurtdışı, sürgün gibi, insana hediye edilen bütün kelimeler gibi sıradan bir kelime düşmüştü aralarına. İnsan aldırmaz bazen, mutsuzluğu susturmak için aldırmıyormuş gibi yapar, oysa yıllar tek bir kelime etrafında döner durur. Kervandakiler, zorlu ve tozlu yolculukta başlarına doladıkları, yerlere uzanan beyaz tül-

bentlerle engellere aldırmadan gidecekleri yere ilerlerken, bir daha ağızlarına hiç almasalar da hep o kelime hakkında konuşmuşlardı meğerse. Söğüt:

-Biz evlenemeyiz senle, çünkü çocuk yaparsak sorun olur, dediğinde anladı bunu. Sema, nefes alamıyordu. Bir Uluyol'dan geçecekti hayat, günbatımlarında adlarını bilmedikleri dikenlerin dibine yerleşip henüz kederin tadının karışmadığı sulardan içeceklerdi. Böyle canlandırmışlardı zihinlerinde ama en zor olan insanın kendi hayatına bakmasıdır. Sorun elle tutulur hale gelmeden Sema'nın kavraması imkânsızdı. Meselenin dinden kaynaklandığını kavradığında ise artık çok geçti,

-Eğer sorun buysa, sen de çok dindarsın o zaman, diyerek kendince uyandırmaya çalıştı onu.

-Ne alakası var, biz hayatta kalmaya çalışıyoruz, dedi Söğüt.

Söğüt onu başkalarıyla karıştırıyordu herhalde, sorun bu değildi, olamazdı. Sema geriye dönük olarak olanları hatırlamaya çalıştığında bulanık diyaloglar arasından en net son cümleyi seçebiliyordu: "Biz hayatta kalmaya çalışıyoruz."

Söylenemeyenler dolaşıyordu havada onlar konuşurken. Söğüt'ün söyleyemediği bu evliliğe karşı bir baskının var olduğuydu. Ailelerin baskısı, toplumun baskısı. Cenazeden sonra Ali'yle buluştuklarında geldi kulağına ailenin baskısı. Yüzü düşmüştü dinlerken ama anlıyordu işin kötüsü onu.

Ali'nin babası hayatta kalmaya çalışanlardandı. Yıllar önce bir aralık ayında Maraş'tan gitmiş bir daha gelmemişti. Okuyup da ilk başta anlamadığı bir kitap, bir hayat gibiydi Söğüt. Binlerce ölü, hikâye, bilinmezlik duruyordu aralarında. Ve Sema her gün daha çok özlüyordu onu.

Alıştığı yollardan yürümeyi bırakmıştı sırf onun için. Şimdi karşısına çıksa ona bir kez olsun dokunabilsin, hayallerinin bir parçası haline gelen boynundan öpebilsin diye gözünü kapatıp yapmayacağı delilik yoktu. Ona bu kadar yoğunlaştığı esnada birden arkasında kuvvetli adımlar duydu. Oydu gelen. O olmalıydı. Onun kokusuydu aldığı.

-Geldi anne, geldi o, diye sıçradı.

Annesi zırdeliymiş gibi bakıyordu suratına. Sema giderayak da olsa, Söğüt'in yüzünü göreceği için uçuyordu mutluluktan. Kıpırdamadan sarılmasını bekledi. Arkasından uzanan kol annesine dumanı üstünde tüten bir kâğıt bardak uzatıyordu. Bu onun kolu değildi. Söğüt neredeydi peki? Tarla sahibiydi, onları düşünmüş, içlerini ısıtmaları için çay getirmişti. Adama bir teşekkür bile edemedi üzüntüsünden. Annesi adamla yarenlik edip sorularını cevaplarken, uzağa kaçtı yalnız kalabilmek için.

Bu ilk değildi, Sema ilk kez yanılmıyordu. Ama bazı yanılgılar diğerlerinden daha büyüktür. Öyle olmuştu işte. Artık Söğüt gelse bile ona yeni, umutlu bir şey söyleyecek halde değildi. Daha önce de denediği gibi yokluğuna alışmak zorundaydı, zor olsa bile. Diğer insanların tattığı haz ya da yanılsamadan Sema bir süre daha mahrum kalacaktı. Bu hayatı kolaylaştıracak, omzundaki yükü hafifletecek biri yoktu henüz görünürde. Halbuki son karşılaşmalarında tam gitmek üzereyken, "Lütfen daha fazlasını sorma ama tek avuntusu Kızılırmak olan ve bununla beslenen bir Anadolu şehrindeyim" demişti Söğüt.

Annesinin bir gözü ondaydı.

Adam gittiğinde bıraktıkları yerden devam ettiler. Sonsuzluğa uzanan birkaç yol fotoğrafı getirmişti annesi yanında. Onları Sema'ya uzattı, düşüncelerinden geçenleri kızına hissettirmeden. Sema bir kere daha babasının fotoğraflarıyla baş başaydı. Her biri ayrı ufka yönelmiş yedi yol fotoğrafı vardı ve son bir kare. Bunlar makinede kalan, babasının yıkatamadığı görüntüler olmalıydı. Annesi fotoğrafları verdi ve haftalardır yaşadığı ıstıraptan kurtulmak ister gibi bir kenara çekildi.

Sema göğsü sıkışarak baktı fotoğraflara, babası yoktu artık, Söğüt yoktu, kırmızı buğdaylar da bitecekti yakında. Bozkırın yolları hep bir yere gidecekti ama.

İlk fotoğrafta uzaklara doğru giden bir bozkır yolu görünüyordu. Yolun iki tarafında sürülmüş buğday tarlaları uzanıyordu ve kesilmiş her sapa düşen ışık farklı bir yansıma yapıyordu. Yüzlerce, binlerce

insan olabilirdi tarladaki buğday sapları. Öyle görünüyordu. Bir sonraki fotoğrafın neler söylediğine gelince, yine dümdüz bir yoldu ama tren yoluna paralel gidiyordu. Siyah beyaz fotoğrafta raylar incecik bir platin gibi parlıyordu. Kavruk Anadolu katarlarını taşıyan tren rayları. Güneşin vurduğu yerler patlamıştı grinin içinde. Yedi değişik yol. Bir tepeden inip diğerine çıkan diğer bir yolun bitimindeki bembeyaz o bulut olmasaydı yoluna devam eder miydi babası? Beyazlar daha beyaz çıkmıştı eline aldığı bu yeni fotoğrafta, gri tonlar kaybolmuştu, siyahlarsa daha siyah görünüyordu. Sema babasının içindekileri orada görebilirmiş gibi baktı uzun uzadıya. Telefon tellerine daldı sonra. Bozkırda şimdiye kadar sanki hep olmuş, bundan sonra da olacak siyah teller. Yol değil de telefon telleri ön plana çıkmıştı. Gün ışığı yansımalarının telde oluşturduğu incecik şerit, ona geçen hüzünlü bir duyguya bürünmüştü. Tek bir kuş vardı telin üstünde. Yalnızlık duygusundan kurtulamadığı bir vakit bozkıra geri dönmüş olmalıydı babası. Annesinin haberi olmuş muydu bu çekimlerden? Mualla öğretmen yamaçta durmuş bozulduğunu iddia ettiği bozkırı seyrediyordu. Bozkır hep aynı bozkır değil miydi? Toprak hep aynı toprak.

Ufuk çizgisine doğru bakıldığında yer yer parlayan ve sıcakta asfaltın dalgalandığı nefis bir fotoğraf daha. Bozkırın ruhu, Sema'nın gözünün önünde sıcaktan titriyordu. Çok uzakta giden beyaz bir araba, asfalttan çıkan o sıcak havanın içine karışmıştı.

İşte bozkırın ortasında bir durak ve kıvrılarak giden bir yol daha. Yol bir yere gidiyor mu, bir yere çıkıyor mu belli değildi. Yağmurdan ve güneşten korunmak için kalın, beton renkli bir ondülin çekilmişti durağın üstüne. Orada çuvallarıyla bin yıldır bekliyormuş gibi duran köylünün ne evine ne tarlasına geri dönmeyeceği hissine kapılıyordu insan. Rüzgârda döne döne giden bozkır dikenleri gibiydi, birazdan küçük bir esinti ile savrulup gidecekti.

Annesinin getirdiği yol fotoğraflarının sonuncusu son derece gerçekçi, mehtap yokken çekilmiş bir bozkır gecesiydi. Karanlığın içinde siyahın bütün tonları vardı. Bir dizi şeklinde benek benek ışıklar görünüyordu. Karanlığı delen minik noktalardı bunlar. Dikkatlice bakıldığında araba ışığı altında reflektörlerdi parlayan. İlk baştakiler

çok aydınlıktı ama sona doğru giderek feri sönmüş mumlara benziyorlardı.

Gitmek istediği yere gidebilmiş miydi babası? Bu fotoğraflar ona o kadar çok şey hatırlatıyordu ki. Babası da omzunun dibine gelmiş onunla birlikte bakıyordu ve birazdan kendini tutamayıp, "Şu gece fotoğrafına bak, kimse benim gibi çekemez" diyerek ölüme ara verecekti sanki. Sema bir an ufka dalıp gitti.

Son fotoğrafa geçtiğinde yüreği ağzına geldi ister istemez. Fotoğrafın ortasına yerleşmiş ve çok küçük bir çayın doğuşunu andıran cılız suyla göz göze geldiğinde, hiçbir yorumda bulunamadı önce. Neresiydi burası? Onun gitmek isteyip de gidemediği tek nokta. Başlangıç. Nehrin doğduğu yer. Burasıydı demek. Babası, adına şiirler yazılmış Kızılırmak'ı sonuna kadar takip etmiş, başlangıca gelmişti. İçi sızlayarak baktı fotoğrafa. Görünen, hafif taşlık yığıntılar arasından akan güçsüz bir suydu. Bir aldatmaca gibiydi. Buncacık su koskoca nehrin kaynağı olabilir miydi?

Tekrar annesine döndü. Kış ışığının ortasında, nasıl bir hayat yaşadığını sormak istemeyen bir anne, Mualla öğretmen.

Sema saatler boyunca bakabilirdi. Gürül gürül akarak amcasını boğan nehir buradan başlıyordu demek. Fotoğraf siyah-beyazdı ama dağa adını veren kırmızı toprağı görür gibi oldu. Binlerce metre yukarıya tırmanan başlangıç. Onlarca, yüzlerce can alan Kızılırmak bu kadarcık mıydı? Nehrin çağlayışını işitmiş, üstündeki barajları gözleriyle görmüş birisi için inanılmazdı bu görüntü. Şahsen taşların, kayaların arasından toprağı yararak gelen, coşkuyla akan bir pınar beklemişti. Babasının da yüklediği onca anlamdan sonra, aklı almamıştı herhalde gördüğünü. Yıkatamamıştı bile çektiklerini, gelmemişti içinden.

Yine de Kızılırmak'ın özüne dair bir fikir sunuyordu fotoğraf. Birazdan gelecek sorunun annesini hoşnut etmeyeceğinden emindi. Ama sormaktan çekinmedi.

-Halamla konuşan kadının nerede yaşadığını bilen var mı?

O kadını gerçekten tanıma arzusu duymuştu annesinin sözünü kesmeden dinlerken. Hayır anlamında işaret etti, utancının hafiflemesi için fotoğrafları getirmiş ona teslim etmiş Mualla öğretmen, bir yandan anlamadığı kelimeler homurdanarak.

Yolculuğun bitmediğinin ilamı mıydı bu? Bir zamanlar, Söğüt'le hususi oto ile geze geze nehri başına kadar takip etmekten söz etmişlerdi. Böyle birlikte keşfetmek ve daha önce görmüş olsalar bile birbirlerinden feyz alarak yeniden bulmak istedikleri o kadar çok mekân vardı ki yeryüzünde. Besledikleri hayaller yarım kaldığı için "sersem" diye seslendi ona içinden. Havadaki ayaz giderek saldırganlaşıyor, tek bir pantolonun koruduğu bacaklarına, sıcak bir ev için yanıp tutuşan parmaklarına saldırıyordu. Sema bir süre fotoğraflardan ayırdı gözlerini. Yaşananların bellekten silinmesi mümkün değildi ama benliğinde iz bırakmış anlar ufalıyor, dağılıyor, başka bir gök kubenin altında apak ve ağırlıksız bir tüy olarak yeryüzüne iniyordu. Zorladı kendini, hayır pek de emin değildi. O tüy yere hiç konmamış olabilirdi.

Annesini göremiyordu, uzaklaşmış olmalıydı, boğazlarına tıkananlardan konuşamıyordu ikisi de. Gözlerini kapadı. Çelişkili olsa da yeniden o zamana uzanmak, babasının yaşadığı, Söğüt'le ilk tanıştıkları zaman parçasına sığınmak istediğini fark ediyordu. Bozkır ne zeman geri dönmek istese burada onu bekliyor olacaktı. Hatıralar da öyle. Gitmeden önce, kendisine yönelmiş bakışlara aldırmadan dertsiz ve gamsız aşağı düşmeye devam eden tüyü hayran hayran bir süre daha seyretti.

Kökler.
Buğdayların kökleri var, tıpkı insanların olduğu gibi. Burada, ırmak kıyısında söğüt ağacının altında oturmuş onları hatırlamaya çalışıyorum, köklerimi. Dallarıyla göğü kucaklayan söğüt ağacının kıpırtılarını takip ediyorum ve o ağaçtan düşen mekik şeklindeki sarı yaprakları. Dünyayı unutmak için daha kaç yaprak gerekir? Cevap: havada dönerek yere düşen bir yaprak. Bir tane daha. Yaprak yağmuru bu. Elim kolum bağlı yaşlı söğüt ağacının yapraklarını kaybedişini izlerken burada ölebilirim diye düşünüyorum. Doğduğum topraklarda ölümden korkmuyorum.

38 yaşında, bekâr, mutsuz bir kadındır Sema. Annesiyle bir geziye çıkar, Kırıkkale taraflarına ve bir fotoğrafın çağrışımlarıyla bambaşka bir yolculuğun içinde bulur kendini, çocukluğunun geçtiği diyarlara sürüklenir. Geçmişe, 70'li yıllara döner; bozkırın ortasında, İç Anadolu'nun küçük ve çorak bir kasabasında öğretmenlik yapan anne ve babasının tanık olduğu acı olaylara ve perdelerin açılmasıyla kavuşacağı ışığı bekleyen bir aile sırrına...

Gönül Kıvılcım on yıllık bir aradan sonra yazdığı ikinci romanı *Babamın En Güzel Fotoğrafı*'nda, köklerini arayan bir kadının belleğinden süzülen hüzünlü ve sarsıcı bir hikâyeye ortak ediyor okuru.

Maharetli bir kalem olan Kıvılcım, duyarlılık ve ustalık dengesini bozmadan, kimsenin hasarsız atlatamadığı karanlık bir dönemi okurun gözünde canlandırırken, aynı zamanda iyi hikâyenin gerçek hikâye olduğu düşüncesini de güçlendiriyor sanki.

0510366
ABB
13 TL